

สภาพจิตใจของคนเมือง : ความป่วยไข้ทางจิตใจของคนในสังคมเมือง

เนื้อหาเกี่ยวกับสังคมเมืองประเด็นหนึ่งที่ได้รับการนำเสนออย่างสม่ำเสมอในเรื่องสั้นคือ สภาพจิตใจและลักษณะความสัมพันธ์ของคนในสังคม ภาพลักษณ์ของเมืองภาพหนึ่งที่ยังไม่เคยเปลี่ยนแปลงคือภาพของเมืองที่มีความเจริญทางวัตถุ แต่สภาพจิตใจของผู้คนเสื่อมโทรม แม้เมืองจะมีคนอยู่อย่างหนาแน่น แต่คนในสังคมต่างมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลสูง ไม่ใคร่มีความสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัว นักเขียนมักแสดงภาพความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองว่า คนเมืองพึงพอใจที่จะมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ผิวเผินและความสัมพันธ์นั้นก็เปราะบางและกระทบกระเทือนหรือถูกทำลายได้ง่าย ในส่วนของสภาพจิตใจของคนในสังคม สิ่งที่นักเขียนวิจารณ์อยู่เสมอคือ คนเมืองเป็นผู้ที่มีจิตใจหยาบกระด้าง เห็นแก่ตัวและไร้น้ำใจ สภาพของสังคมเมืองซึ่งเป็นสังคมที่แก่งแย่งแข่งขัน วัตถุประสงค์ของคนคือความสำเร็จทางวัตถุและความสามารถในการสะสมทรัพย์เพื่อการบริโภค และเป็นสังคมที่กระตุ้นให้คนก้าวไปข้างหน้าโดยมีเป้าหมายคือความร่ำรวยทำให้คนต้องแข่งขันกับตัวเองและผู้อื่นและทำให้คนทำร้ายกันอยู่ตลอดเวลา นักเขียนเห็นว่าสภาพสังคมที่สับสนวุ่นวายนี้เองที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของคนในสังคม เนื้อหาในเรื่องสั้นส่วนหนึ่งจะแสดงให้เห็นความป่วยไข้ในจิตใจของคนในสังคมประเด็นต่างๆ เช่น คนเกิดความแปลกแยกกับสภาพสังคมปัจจุบัน ความแปลกแยกทำให้คนเกิดความรู้สึกไร้ความหมาย โดดเดี่ยว ไร้อำนาจที่จะควบคุมชีวิตของตนเองในสภาพสังคมปัจจุบันจิตใจของพวกเขาเกิดความสับสน ส่วนหนึ่งต้องการค้นหาความหมายให้ชีวิต ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งเห็นว่าชีวิตเต็มไปด้วยสิ่งไร้สาระ

ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาที่แสดงให้เห็นความป่วยไข้ทางจิตใจของคนในสังคมเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นระหว่างปี พ.ศ. 2534-2536 ออกเป็น 2 ประเด็นคือ เมืองของคนแปลกหน้าที่ไร้เมตตา กล่าวถึงสภาพจิตใจของคนที่มีความเห็นแก่ตัว ไม่มีเมตตาต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า และกล่าวถึงสภาพความสัมพันธ์ของคนที่ดำเนินไปอย่างห่างเหินและเปราะบาง ส่วนอีกประเด็นหนึ่งคือโลกภายในที่แตกกระจาย กล่าวถึงสภาพจิตใจ ความคิด

และความรู้สึกของคนที่แปลกแยกกับสภาพสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยจะเสนอภาพลักษณ์สังคมเมืองที่กล่าวถึงความป่วยไข้ในจิตใจของคนตามลำดับต่อไปนี้

เมืองของคนแปลกหน้าที่ไร้เมตตา

เรื่องสั้นที่แสดงภาพจิตใจอันเจ็บป่วยของคนในสังคมเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องที่นักเขียนมุ่งประนามสภาพจิตใจของคนในสังคมว่า คนในสังคมเมืองเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ความสะดวกสบายและความสนุกสนานเฉพาะตนหรือพวกพ้องของตน แต่จะไร้ความเมตตาต่อผู้อื่นแม้ผู้นั้นจะเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่า เรื่องสั้นที่เสนอประเด็นดังกล่าวได้แก่เรื่อง “สงครามคนเมือง” ของ นิรันดร์ศักดิ์ บุญจันทร์ เรื่อง “ผู้คน” ของเฉอ เรื่อง “บนรถเมล์” ของผกามาศ ปรีชา เรื่อง “บนเส้นทาง” ของธราธิป เรื่อง “ความตายของลุงยิ้ม” ของขจรฤทธิ์ รักษา และเรื่อง “เสียหมา” ของศิลา โคมฉาย ซึ่งมีภาพดังนี้

ประสบการณ์บนรถเมล์หรือตามท้องถนน มักเป็นประสบการณ์ที่นักเขียนใช้วิจารณ์ความเห็นแก่ตัวของคนในสังคม ในเรื่องสั้นรุ่นก่อนเช่นเรื่อง “รถเมล์” ของ ชัชวรินทร์ ไชยวัฒน์ และเรื่อง “ก่อนไปสู่ชนบท” ของประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล กล่าววิจารณ์สภาพจิตใจของคนเมืองที่เห็นแก่ตัว โดยแสดงผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับรถเมล์ เช่นเรื่อง “รถเมล์” ชัชวรินทร์แสดงภาพของผู้ประชาชนผู้ใช้รถเมล์ต่างก็พยายามแย่งกันขึ้นรถโดยไม่มีใครเห็นใจใคร ทุกคนไม่ยอมเป็นผู้พลัดจากรถเมล์ไม่ว่าผู้ที่แย่งกันจะเป็นเด็ก ผู้หญิง หรือคนชรา เมื่อขึ้นรถได้แล้วทุกคนก็แย่งกันเป็นเจ้าของที่นั่งโดยไม่มีใครคิดว่าจะเอื้อเพื่อแก่ผู้ที่อ่อนแอกว่า เช่น เด็ก คนชรา หรือสตรีมีครรภ์ ส่วนเรื่อง “ก่อนไปสู่ชนบท” ประสิทธิ์แสดงภาพของชายหนุ่มที่แต่งกายภูมิฐานก้าวแข่งพระกับเด็กผู้หญิงและเด็กนักเรียนจนเด็กเซถลาในขณะที่รถเมล์กำลังจะออกจากป้าย¹ ในเรื่องสั้นกลุ่มเมืองของคนแปลกหน้าที่ไร้เมตตา มีเรื่องสั้นสองเรื่องที่ใช้ภาพเหตุการณ์บนรถเมล์วิจารณ์สภาพจิตใจคนในสังคมเมืองเช่นกันคือเรื่อง “บนเส้นทาง” ของธราธิป และเรื่อง “บนรถเมล์” ของผกามาศ ปรีชา ดังนี้

¹ เลิศชาย ศิริชัย, “ความแปลกแยกในเรื่องสั้นไทย (พ.ศ. 2507-2519),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530), หน้า 178.

เรื่อง “บนเส้นทาง” ธราริปแสดงภาพของชายหนุ่มคนหนึ่งที่ไม่ยอมเสียสละที่นั่งของตนให้กับผู้ที่อ่อนแอกว่าเลยไม่ว่าจะเป็นหญิงชรา หญิงมีครรภ์ หรือแม้แต่เด็กอายุไม่ถึง 6 ขวบ ความคิดของชายหนุ่มขณะที่มีเด็กชายมายืนอยู่ข้างที่ ๆ เขานั่ง สะท้อนให้เห็นจิตใจที่เห็นแก่ตัวและไม่มีเมตตาของเขาชัดเจน

“ผมเอาตัวรอดจากหญิงชราและจากสตรีมีครรภ์มาได้ แต่ต้องมาเสียทำให้กับเด็กอนุบาลคนนี้หรือ ผมมองหลวงพี่ที่นั่งข้าง ๆ ผมอีกครั้ง สมณเพศของท่านช่วยคุ้มครอง แก้อีตัวที่ผมนั่งข้าง ๆ ท่าน มีต้องเสียสละให้กับสตรีผู้ใด
ผมหันมามองเด็กชายอีกครั้งก่อนจะตัดสินใจ
ไอ้หนูเอ๋ย เอาไว้เอ็งบวชก่อนเถอะ เมื่อนั้นแหละจะมีคนลูกให้เอ็งนั่งเอง...
ผมหันมองออกนอกกรต และตั้งใจว่าจะไม่หันกลับมา...จนกว่าจะถึงจุดหมาย²

ธราริปแสดงให้เห็นว่า สภาพสังคมเมืองหล่อหลอมให้คนมีจิตใจเห็นแก่ตัว โดยแสดงผ่านความคิดของชายหนุ่ม “ผม” ขณะเขาเห็นหญิงชราขึ้นมาเกาะราวรถเมล์ โดยที่ไม่มีใครลูกให้ที่นั่งว่า ในสมัยที่เขาเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ ฯใหม่ ๆ เขาแทบไม่ได้นั่งบนรถเมล์เพราะเขาเสียสละที่นั่งให้เด็กหรือผู้หญิงเสมอ แต่ปัจจุบันเขาจะเสียสละที่นั่งบนรถให้เฉพาะผู้ที่สังขารไม่อำนวยเช่นผู้หญิงท้องแก่มาก ๆ หรือคนอุ้มเด็กอ่อน และบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งคือพระหรือสามเณรเท่านั้น จะเห็นว่าจากบทบรรยายตัวอย่างและจากความคิดของ “ผม” ที่เปลี่ยนไป นอกจากธราริปจะแสดงให้เห็นว่าคนเมืองมีจิตใจเห็นแก่ตัวและสภาพสังคมมีส่วนหล่อหลอมให้คนมีจิตใจเห็นแก่ตัวแล้ว เขายังได้แสดงความเสื่อมโทรมทางจิตใจของคนที่ยังมองผู้อื่นในแง่ร้าย เช่นที่ชายหนุ่ม “ผม” คิดว่าพระและสามเณรใช้กฎและข้อห้ามทางศาสนา เป็นประโยชน์ให้พระไม่ต้องลำบากกายลูกให้ผู้อื่นนั่ง แต่ในอีกแง่หนึ่งผู้วิจัยเห็นว่าธราริปก็กังวลใจเสียดสีพระดังที่ชายหนุ่ม “ผม” คิดเช่นนั้นจริง ๆ เรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง “บนเส้นทาง” ของผกาภาค ปรีชา กิจวิจารณ์ สภาพจิตใจของคนเมืองด้วยภาพเหตุการณ์บนรถเมล์ แต่เรื่องนี้ผู้แต่งตั้งใจเสียดสีคนเมืองที่เป็นผู้ชายโดยเฉพาะ เรื่อง “บนเส้นทาง” เสนอภาพของชายหนุ่มที่ไปทำงานที่ชาอูตีอาระเบียหลายปีจนไม่รู้ความเปลี่ยนแปลงของสังคมว่า ปัจจุบันผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายลูกให้ผู้ชายนั่ง และบนรถเมล์ยังมีคำขวัญติดไว้ด้วยว่า “กรุณาเสียสละที่นั่งให้กับสุภาพ

² ธราริป, “บนเส้นทาง,” ใน ไฟต่อข้อ, สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : ช่างวรรณกรรม, 2536), หน้า 80.

บุรุษจักขอบคุณ”³ ภาพเหตุการณ์บนรถเมลล์ที่นักเขียนแสดงเป็นภาพเดียวกับเรื่อง “บนเส้นทาง” คือชายหนุ่มที่แข็งแรงไม่มีน้ำใจเสียสละที่นึ่งให้หญิงแม่ลูกอ่อนที่หิวของมาด้วย และภาพเสียดสีสังคมคือภาพที่หญิงสาวต้องลูกให้ชายหนุ่มนั่ง

เรื่อง “สงครามคนเมือง” ของนิรันดร์ศักดิ์ บุญจันทร์ วิเคราะห์สภาพจิตใจของคนเมืองที่เห็นแก่ตัว สนใจแต่เรื่องของตนเองโดยไม่เกรงใจผู้อื่น ด้วยภาพของชายหนุ่มที่คุยโทรศัพท์กับแฟนโดยไม่เกรงใจผู้ที่ต้องการใช้โทรศัพท์ต่อจากตน นิรันดร์ศักดิ์เสนอว่าคนเมืองทุกคนไม่ค่อยมีจิตสำนึกในการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และไม่รู้จักให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่นด้วย ดังที่เขาแสดงภาพในตอนจบเรื่องด้วยการให้ชายที่รอใช้โทรศัพท์สาธารณะในตอนแรกเป็นฝ่ายตั้งใจแกล้งชายหนุ่มที่ต้องการโทรหาแฟนสาวอีกครั้ง ด้วยการทำเป็นโทรศัพท์ต่อทั้ง ๆ ที่เขาหมดฐานะแล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้แค้นที่ชายหนุ่มผู้โทรหาแฟนทำให้เขารอนานจนเกือบทำธุระไม่ได้⁴ ภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าจิตใจของคนเมืองมีแต่ความเห็นแก่ตัว ไม่มีผู้ใดเห็นอกเห็นใจกัน และยังตั้งใจทำร้ายกันเองเพียงเพื่อความสนุกสนานหรือความสะใจของตนเองเท่านั้น เรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงภาพจิตใจของคนเมืองที่รักแต่การแสวงหาความสุขให้กับตัวเอง แต่เห็นแก่ตัวและไม่มีความเห็นใจความทุกข์ของผู้อื่นคือเรื่อง “ผู้คน” ของเมอ “ผู้คน” เป็นเรื่องของชายหนุ่มผู้หนึ่งที่ไปเกี่ยวกับกลุ่มเพื่อนที่มีผู้หญิงที่เขาหลงรักไปด้วย ชายหนุ่มผู้นี้ตายเพราะเขาป็นเข้าไปเก็บดอกไม้ป่าตามคำขอร้องของผู้หญิงที่เขาหลงรัก แต่เมื่อเขาตาย ทั้งผู้หญิงที่เขารักและเพื่อน ๆ ต่างรู้สึกเป็นทุกข์ เพราะไม่ต้องการเป็นผู้รับผิดชอบกับการตายของชายหนุ่ม และไม่ต้องการรับภาระในการติดต่อกับครอบครัวของชายหนุ่มด้วย นอกจากภาพจิตใจของคนที่เห็นแก่ตัวแล้ว เมอยังแสดงให้เห็นความเสื่อมทางจิตใจของคนเมืองโดยการแสดงภาพของผู้หญิงที่ชายหนุ่มหลงรักผู้นั้นไปมีเพศสัมพันธ์จนท้องและต้องไปทำแท้งเพียงเพราะความรักสนุกของตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น ชายผู้ที่ทำให้เธอต้องไปทำแท้งกลับเห็นเป็นเรื่องดีที่เธอเอาเด็กออก เพราะเขาจะได้มีความสัมพันธ์ทางเพศกับเธอได้ต่อไป⁵

³ ผกา มาศ ปรีชา, “บนรถเมลล์,” ใน สุ้เขาสิแม่ (กรุงเทพฯ : บางหลวง, 2535), หน้า 87-91.

⁴ นิรันดร์ศักดิ์ บุญจันทร์, “สงครามคนเมือง,” ใน การเดินทางครั้งสุดท้าย (กรุงเทพฯ : น้ำค้าง, 2535), หน้า 19-28.

⁵ เมอ, “ผู้คน,” ใน กาเม็ง (กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, 2534), หน้า 27-42.

เรื่อง “ความตายของลุงยิ้ม” ของขจรฤทธิ์ รักษา แสดงภาพจิตใจอันเสื่อมโทรมของคนเมืองที่หาความสุขบนความทุกข์ของชีวิตผู้อื่น ขจรฤทธิ์วิจารณ์คนในสังคมที่จิตใจหยาบกระด้าง ไร้ความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ด้วยภาพของคนในสำนักงานแห่งหนึ่งที่ตั้งพนันกันว่า “ลุงยิ้ม” จะตายหรือไม่ตาย โดยไม่ได้รู้สึกว่สิ่งทีพวกเขาทำลงใช้เป็นการพนันเพื่อความสุขของตัวเองคือชีวิตของคนถึงหนึ่งคน และเมื่อ “ลุงยิ้ม” ตายไปจริงๆก็ไม่มีใครรู้สึกเศร้าเสียใจกับการตายของ “ลุงยิ้ม” นอกจาก “ฉัน” เท่านั้น ส่วนคนอื่น ๆต่างมากินเลี้ยงกันอย่างคึกคักโดยมีคนที่ชนะเดิมพันประกาศตัวเป็นเจ้ามือ⁶ ขจรฤทธิ์กล่าวประนามจิตใจอันหยาบกระด้าง ไร้ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของคนเมืองผ่านทางความรู้สึกของ “ฉัน” ดังนี้

“ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย แต่สำหรับลุงยิ้ม แม้ว่าแกจะมีอายุเลยห้าสิบไปแล้ว แต่แกก็ยังแข็งแรงดีอยู่ หากแกต้องจากไปในวันนี้ยอมไม่สมควร และก็ไม่เหมาะด้วยประการใดๆ ที่คนกลุ่มนี้มาหาความสำราญเล็ก ๆน้อย ๆ ด้วยการถกเถียงและเดิมพันกับความเป็ความตายของแก”⁷

“...ความตายของคนในเมืองดูช่างไร้ความหมาย เหมือนกับว่าชีวิตของคนทีจากไปเป็นเพียงใบไม้ใบหนึ่งในป่าใหญ่ทีหลุดผลอยร่วงหล่นลงมา.

ความตายช่างเป็นสิ่งที่ไร้ค่าเหลือเกินสำหรับที่นี่

ฉันพับหน้าลงบนโต๊ะด้วยความเศร้าสลด ไม่แน่ว่าพรุ่งนี้ฉันจะตัดสินใจลาออกจากงาน กลับไปเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ที่หมู่บ้านเล็ก ๆของฉั

ต้นไม้ทีนั้นคงไม่ได้มีมากมายเหมือนที่นี่ หากมีสักใบหนึ่งของมันหลุดออกจากขั้วคงมีใครสักคนสังเกตเห็น และร่วมไว้อาลัย...”⁸

ภาพตัวละคร “ฉั” และความรู้สึกเศร้าเสียใจที “ฉั” มีต่อการตายของ “ลุงยิ้ม” เป็นภาพความสัมพันธ์ในอุดมคติทีขจรฤทธิ์เห็นว่าขาดหายไปนสังคมเมือง กล่าวคือความสัมพันธ์ของคนในสังคมทีคนเอื้ออาทรกัน ให้ความหวังโยและมีสายสัมพันธ์อันดีต่อกันแม้จะไม่ได้ผูกพันกันโดยสายเลือด ส่วนความรู้สึกของคนในสำนักงานคนอื่น ๆ

⁶ ขจรฤทธิ์ รักษา, “ความตายของลุงยิ้ม,” ใน นักตกปลา (กรุงเทพฯ : บ้านหนังสือ, 2534), หน้า 63-39.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ที่มีต่อ “ลุงยิ้ม” ก็คือตัวแทนของความสัมพันธ์ที่คนในสังคมเมืองมีต่อกัน กล่าวคือ คนเมืองเป็นคนที่สนใจแต่เรื่องของตัวเองเป็นสำคัญ เรื่องของคนอื่นแม้กระทั่งความเป็นความตายเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยสำหรับคนเมือง ความเฉยเมยไม่แยแสต่อทุกข์สุขของผู้คนในสังคมเดียวกันเป็นสิ่งที่ขจรฤทธิ์ประนาม การที่เขาจบเรื่องด้วยภาพของ “ฉัน” ที่คิดจะกลับบ้านเกิดเพราะรู้สึกผิดหวังกับจิตใจของคนในสังคมเมือง สะท้อนให้เห็นทัศนคติของขจรฤทธิ์ที่มองภาพของชุมชนชนบทในแง่ดี และกล้าตั้งความหวังไว้กับความสัมพันธ์เชิงอุดมคติว่าเป็นสิ่งที่ยังมีอยู่ในสังคมชนบท

เรื่องสั้นเรื่องสุดท้ายในกลุ่มนี้คือเรื่อง “เสียหมา” ของศิลา โคมฉาย ซึ่งเป็นเรื่องที่กำลังถึงสภาพจิตใจของคนเมืองได้อย่างมีมิติที่น่าสนใจ ศิลาแสดงให้เห็นสภาพจิตใจของคนเมืองที่ไม่ไว้วางใจใครง่าย ๆ แต่ไม่ใช่เพราะคนเมืองมีจิตใจที่หวาดระแวงโดยกำเนิด หากแต่เป็นเพราะสภาพสังคมหลอหลอมให้คนเมืองเป็นเช่นนั้น “เสียหมา” เป็นเรื่องของครอบครัวชนชั้นกลางในเมืองครอบครัวหนึ่งที่มีปัญหาขาดคนใช้ดูแลบ้านเมื่อ “แม่” หาคนใช้ใหม่มาได้เป็นหญิงวัยกลางคนทำทางเหมือนคนสติไม่ดี ลูกๆ ก็เกิดความไม่ไว้ใจและใช้เหตุผลให้ “แม่” พาไปส่งคืน ต่อมาเมื่อรู้ความจริงว่าหญิงคนนั้นทำทางสติไม่สมประกอบเพราะถูกพี่ชายทารุณตั้งแต่วัยสาว และการพาไปส่งบ้านเท่ากับส่งให้นางไปเผชิญหน้ากับความทารุณอีก ทุกคนในบ้านก็รู้สึกผิด แต่ก็รีบหาทางกลบเกลื่อนและทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น⁹

ศิลาแสดงให้เห็นพลังของสภาพสังคมเมืองที่มีอิทธิพลในการกำหนดชีวิตของคนเมืองในแง่มุมต่างๆ ได้ดี ประการแรก สภาพสังคมเมืองกำหนดวิถีการทำงานของคนลักษณะงานในสังคมเมืองเป็นงานที่แยกที่ทำงานและที่บ้านออกจากกัน คนต้องเดินทางจากบ้านไปทำงานยังสถานที่ที่ไกลจากบ้าน และปัญหาการจราจรทำให้คนใช้ทั้งเวลาและพลังงานในการเดินทางระหว่างบ้านและที่ทำงานมาก คนเมืองจึงไม่มีเวลาทำงานบ้าน ซึ่งจากปัจจัยนี้ทำให้คนใช้เป็นสิ่งสำคัญในชีวิตคนเมือง ดังเช่นครอบครัวของ “ฉัตรพร” ที่ต้องการคนใช้ ก็เนื่องมาจากการที่สมาชิกในครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้านและประสบปัญหาในการเดินทาง ประการที่สอง สภาพสังคมเมืองที่เสี่ยงอันตราย มีโจรผู้ร้ายชุกชุม ทำให้คนเมืองต้องระวังอยู่เสมอและกลายเป็นคนที่ไม่ไว้วางใจใครง่าย ๆ ดังนั้น การที่คนเมืองจะรับใครเข้ามาอยู่ร่วมบ้านด้วยจึงเป็นสิ่งที่ต้องใคร่ครวญกันอย่าง

⁹ ศิลา โคมฉาย, “เสียหมา,” ใน ครอบครัวกลางถนน (กรุงเทพฯ : มิ่งมิตร, 2536), หน้า 124-134.

มาก จนในบางครั้งก็มีลักษณะที่หวาดระแวงมากเกินไป ดังเช่นครอบครัวของ “ฉัตรพร” ยกเว้น “แม่” ต่างไม่เห็นด้วยที่จะรับ “ทองม้วน” เป็นคนใช้อยู่ร่วมบ้านเดียวกัน เพราะ “ทองม้วน” มีลักษณะไม่น่าไว้วางใจ “หญิงคนนั้นหลังโก่งงุ้ม สองแขนห้อยตกแนบลำตัวเหมือนไม่มีข้อต่อไม่แกว่งไกวขณะเคลื่อนไหวซ้ำเนิบ การหันมาสบตาด้วยแววระแวงขลาด”¹⁰ สิ่งที่ทำให้ “ทองม้วน” มีลักษณะของคนที่ไม่น่าไว้วางใจที่สุดคือ นางต้องกินยาของโรงพยาบาลสมเด็จพระยาซึ่งเป็นโรงพยาบาลรักษาโรคประสาท การที่สมาชิกทุกคนใช้เหตุผลในการโน้มน้าวให้ “แม่” พา “ทองม้วน” ไปส่งบ้านจึงเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผลในตอนแรก แต่เมื่อทุกคนๆ ได้รู้ความจริงในภายหลังว่า “ทองม้วน” มีลักษณะของคนเป็นโรคประสาทเพราะถูกพี่ชายเขี่ยนตีอย่างทารุณตั้งแต่สาวจนแก่ และการพา “ทองม้วน” กลับบ้านก็คือการส่งให้ “ทองม้วน” กลับไปถูกพี่ชายเขี่ยนตีเหมือนเดิม ทุกคนต่างรู้สึกผิด แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้แล้ว กรณีของครอบครัว “ฉัตรพร” กับ “ทองม้วน” จึงเป็นภาพตัวอย่างที่ศิลาใช้แสดงสภาพจิตใจของคนเมืองที่หวาดระแวงไม่ไว้วางใจใครเพราะว่าสภาพสังคมเมืองหลอหลอมให้คนเมืองมีลักษณะดังกล่าวนั่นเอง

ประเด็นที่ศิลาต้องการนำเสนอจากภาพเหตุการณ์ในเรื่อง “เสียหมา” คือ กฎเกณฑ์และเหตุผลเป็นสิ่งที่คนนำมาใช้สนับสนุนการกระทำของตนเองในการที่จะละเลยต่อการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ดังเช่นที่ครอบครัวของ “ฉัตรพร” ต่างอุดมไปด้วยเหตุผลอันดีที่จะแสดงให้เห็นว่า “ทองม้วน” เป็นอันตรายมากกว่าเป็นประโยชน์ ทำให้ “ทองม้วน” ต้องออกจากบ้านไป การที่ศิลาให้ภาพของ “แม่” ซึ่งเป็นคนตัดสินใจรับ “ทองม้วน” ด้วยความรู้สึกเมตตาเพื่อนมนุษย์เป็นที่ตั้ง แล้วจบเรื่องด้วยการแสดงให้เห็นว่า “แม่” เป็นฝ่ายถูกเพราะ “แม่” ได้ช่วยเหลือผู้ที่มีชีวิตน่าสงสาร ส่วนลูก ๆ เป็นฝ่ายผิดและต้องรู้สึกผิดเพราะพวกตนใช้เหตุผลมากเกินไปเป็นสิ่งที่ยืนยันว่า ผู้มีเหตุผลอาจไม่ใช่ผู้ที่ทำให้สังคมน่าอยู่หากเขาใช้เพียงแต่เหตุผลโดยขาดความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคมเดียวกัน และคงเป็นสิ่งที่ศิลาเสนอโดยนัยว่าสังคมเมืองซึ่งเป็นสังคมที่เจริญก้าวหน้า เพราะเชื่อมั่นในพลังแห่งการเรียนรู้และยึดถือความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล ไม่ใช่สังคมที่น่าอยู่เท่าที่ควร เพราะผู้คนยังขาดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและเมตตาต่อผู้ที่ด้อยกว่า ทำให้สังคมเมืองมีลักษณะขึ้นขมและส่งเสริมคนมีศักยภาพแต่จะกดผู้ที่ย่ำแย่หรือกำจัดออกไปให้พ้นทาง

เรื่องสั้นกลุ่มที่ผ่านมาเป็นเรื่องที่นักเขียนวิจารณ์สภาพจิตใจอันเสื่อมโทรมของคนในสังคมเมือง เรื่องสั้นกลุ่มต่อไปเป็นเรื่องที่นักเขียนแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 127.

คนในสังคมเมืองที่มีลักษณะของความเป็นปัจเจกสูง เรื่องสั้นบางเรื่องใช้ภาพความสัมพันธ์ของคนชนบทที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันเข้ามาเปรียบเทียบเพื่อวิจารณ์ความห่างเหินของคนในสังคมเมือง แต่บางเรื่องก็กล่าววิจารณ์ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองโดยไม่ต้องใช้ภาพของชนบทเข้ามาเปรียบเทียบ เรื่องสั้นที่แสดงเนื้อหาความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองได้แก่ เรื่อง “เพื่อนบ้าน” ของไพท ภูธา เรื่อง “บ้านของเวลา” และเรื่อง “นอกหน้าต่าง” ของแพร จารุ เรื่อง “คนกับหมาและรองเท้า” ของนิรันดศักดิ์ บุญจันทร์ เรื่อง “ชั่วโมงที่ 25 ” และเรื่อง “รองเท้าหาย” ของขจรฤทธิ์ รักษา และเรื่อง “ในร้านเหล้า” ของเสี้ยวจันทร์ แรมไพโร

เนื้อหาที่นักเขียนวิจารณ์ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองนี้ นักเขียนเสนอแนวคิดว่าความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองมีลักษณะเป็นทางการ คนเมืองไม่ชอบมีความสัมพันธ์กับใครในลักษณะที่เป็นส่วนตัว คนเมืองมีความเป็นปัจเจกสูง นิยมใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครสนใจหรือใส่ใจในเรื่องราวของคนอื่น และไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาสนใจในเรื่องราวของตนเอง เรื่องสั้นที่เสนอภาพดังกล่าวคือเรื่อง “เพื่อนบ้าน” ของไพท ภูธา และเรื่อง “บ้านของเวลา” ของแพร จารุ เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องกล่าววิจารณ์ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมือง โดยให้ตัวละครที่เป็นคนชนบทเป็นผู้วิจารณ์ เรื่อง “เพื่อนบ้าน” ไพทเล่าเรื่องผ่านมุมมองของ “ผม” ซึ่งเป็นชาวชนบทที่เดินทางมาเรียนและทำงานในเมือง เมื่อ “ผม” พบเพื่อนบ้านผู้หนึ่ง ความเป็นคนชนบทที่เคยชินกับรูปแบบความสัมพันธ์ที่คนใกล้ชิดและมีธยาศัยมิตรต่อกัน ทำให้ผมตั้งใจผูกมิตรกับเพื่อนบ้านผู้นี้ แต่เขาไม่ยอมเป็นมิตรกับ “ผม” และน้อง ๆ และยังมีลักษณะปั้นปึ่งและมีพฤติกรรมหลายอย่างที่ดูน่าขัน เช่น ทำสายตาเย็นชาแถมหยิ่งเมื่อ “ผม” ผูกมิตรด้วยให้ผู้หญิงค้าประเวณีอยู่ร่วมบ้านโดยที่ไม่มีใครรู้ความสัมพันธ์ระหว่าง “เขา” และ “หล่อน” เมื่อถูกชักชวนให้ร่วมกินเหล้าสังสรรค์ก็เดินหนีไปโดยไม่ยอมพูดจา และประชดผู้ชวนด้วยการสั่งเหล้าและอาหารจากภัตตาคารมากินเองตามลำพังในวันรุ่งขึ้น “ผม” ไม่เข้าใจพฤติกรรมของเพื่อนบ้านที่ผมเรียกว่า “นายเพี้ยน” ผู้นี้เลย แต่ “ผม” ก็เข้าใจว่า “เขา” ไม่ต้องการผูกสัมพันธ์กับ “ผม” หรือกับคนอื่น ๆ “ผม” จึงเลิกสนใจ “เขา” ในที่สุด¹¹ ส่วนเรื่อง “บ้านของเวลา” ของแพร จารุวิจารณ์ความสัมพันธ์ของคนในสังคมผ่านมุมมองของหญิงชราที่ย้ายมาตั้งรกรากในกรุงเทพฯ ตามสามีและลูก หญิงชราที่มีพื้นเพเป็นคนชนบท นางจึงมีมุมมองต่อเพื่อนบ้านต่างไปจากคนในสังคมเมือง แพร จารุแสดงมุมมอง

¹¹ ไพท ภูธา, “เพื่อนบ้าน,” ใน ไฟหวักกับผั่งฟาก (กรุงเทพฯ : ณ บ้านวรรณกรรม, 2534), หน้า 33-43.

ของหญิงต่างวัยและต่างยุคสมัย ซึ่งทำให้ผู้อ่านเห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย และลักษณะความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่ต่างกันระหว่างคนชนบทกับคนเมือง เช่น ภาพหญิงชราทำอาหารเผื่อแม่เพื่อนบ้านที่เป็นเด็กสาวและเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ แต่ความที่เด็กสาวไม่ใช่ผู้หญิงเรียบร้อยในแบบฉบับกุลสตรีสมัยก่อน พวกเธอจึงทำด้วยแกงแตก และถูกหญิงชราตำหนิ เด็กสาวไม่ต้องการรับถ้วยแกงจากหญิงชราและรำคาญเสียงบ่นของนาง “...หญิงสาวเหล่านั้นหลบหน้าแก แกเรียกเพื่อจะให้แกง เธอก็ไม่ยอมรับของแก แต่จำต้องรับอย่างเกรงใจ”¹² ส่วนหญิงชราภายหลังนางก็ไม่กล้าส่งอาหารให้ใคร เพราะ “บ้านนักศึกษาสาวไม่ยอมรับถ้วยแกงจากแกอีก หลังจากที่พวกเธอทำถ้วยแตกอีกใบ แกไม่กล้าส่งไปให้ใครอีกเลยแม้แต่บ้านที่รั้วเดียวกับแก กลัวว่าเขาจะทำปิดประตูบ้านหรือบอกแกว่ากินข้าวกันแล้ว”¹³ ภาพของหญิงชราคือตัวแทนของคนชนบทรุ่นเก่าซึ่งคุ้นเคยกับการคบหาสมาคมเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิด สังคมบ้านเกิดของหญิงชราคือสังคมที่แต่ละคนเอื้อเพื่อเอื้อแม่เหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน นอกจากนี้ ภาพของหญิงชราที่เป็นธุระในการเก็บกวาดละแวกบ้าน ยังแสดงให้เห็นลักษณะของคนชนบทที่มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของชุมชนสูงต่างจากภาพของเด็กสาวนักศึกษาที่เป็นคนเมืองซึ่งมีลักษณะของความเป็นปัจเจกบุคคล คือต้องการชีวิตส่วนตัวที่เป็นอิสระและสนใจเฉพาะธุระของตนเท่านั้น พวกเธอรู้สึกอึดอัดหากต้องคบหากับหญิงชราในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่หญิงชราเสนอมา พวกเธอจึงพยายามหลีกเลี่ยงในการพบปะกับหญิงชรา เรื่อง “บ้านของเวลา” จึงเป็นเรื่องที่แสดงภาพการปะทะกันทางวัฒนธรรมระหว่างคนชนบทกับคนเมือง และย้ำให้เห็นรูปแบบความสัมพันธ์แบบต่างคนต่างอยู่ที่คนเมืองมีต่อกัน

เรื่อง “นอกหน้าต่าง” ของแพรว จารุ เป็นเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งที่วิจารณ์ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมือง พร้อมกันนั้น แพรว จารุก็ได้ตั้งคำถามกับบทบาทที่สมาชิกในสังคมจะมีต่อกันด้วย “นอกหน้าต่าง” แสดงความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองผ่านภาพของผู้ที่อาศัยในบ้านเช่า มีภาพของตัวละครหญิงสาวผู้เล่าเรื่อง หญิงเจ้าของบ้านเช่า และหญิงสาวที่เป็นผู้เช่าห้องซึ่งไปทำแท้งเป็นภาพหลักของเรื่อง ภาพที่แพรว จารุ แสดงให้เห็นคือคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันนี้มีความสัมพันธ์ต่อกันตามสมควร ทว่าแต่ละคนก็รักษาพื้นที่ของชีวิตส่วนตัวไว้สูงและไม่มีใครเข้าไปก้าวล่วงชีวิตส่วนตัวของผู้อื่น ดังเช่นภาพ

¹² แพรว จารุ, “บ้านของเวลา,” ใน นอกหน้าต่าง (กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2536), หน้า 59.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

ของหญิงสาวที่ตัดสินใจไปทำแท้งเพราะห่วงอาชีพการงานที่กำลังก้าวหน้า หญิงสาวผู้เล่าเรื่องก็รับฟังและไต่ถามทุกซอกซอกเท่าที่เธอจะทำได้แต่เธอไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจของหญิงสาวเพื่อนรุ่นพี่ หรือภาพของหญิงสาวผู้เล่าเรื่องกับหญิงเจ้าของบ้านเช่า แม้หญิงสาวจะไม่ชอบลักษณะของหญิงเจ้าของบ้านเช่าซึ่งเป็นคนโหดร้าย ชอบไล่ตีสัตว์อย่างทารุณและเห็นแก่เงิน โดยบอกขายลูกสุนัขแต่อ้างว่าเพื่อเอาเงินมาซื้อนมให้สุนัขตัวแม่กิน แต่เธอก็ได้แต่รับฟังและไม่แสดงความคิดเห็นอะไร¹⁴ การเคารพสิทธิส่วนตัวของแต่ละฝ่ายเป็นลักษณะของคนในสังคมเมือง และต่างฝ่ายต่างก็ยึดถือเป็นหลักในการคบหากับผู้อื่น นอกจากจะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่คนเมืองเคารพสิทธิส่วนตัวของกันและกันแล้ว แพร จารุ ยังแสดงให้เห็นว่าคนเมืองมีลักษณะของคนที่ไม่รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่นหญิงเจ้าของบ้านเช่าไม่สนใจเรียกช่างประปามาซ่อมท่อน้ำ เพราะคิดว่าน้ำที่ไหลออกไปไม่ได้เข้ามิเตอร์ที่ทำให้นางต้องเสียเงิน ดังนั้นนางจึงไม่สนใจ¹⁵ หรือภาพของคนเมืองที่เมินเฉยต่อสิ่งต่างๆรอบตัว เช่นไม่มีผู้เช่าคนใดเลยที่สังเกตเห็นว่านข้างเผือกที่แทงยอดออกมาตามรอยแตกและกำลังจะตายไป นอกจากหญิงสาวผู้เล่าเรื่องคนเดียว¹⁶

เรื่องสั้นบางเรื่องกล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองว่า ความสัมพันธ์ของคนเมืองมีลักษณะที่เปราะบาง กระทบกระเทือนหรือถูกทำลายไปได้ง่าย ภาพดังกล่าวปรากฏในเรื่อง “คนกับหมาและรองเท้า” ของ นิรันดร์ศักดิ์ บุญจันทร์ เป็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนในบ้านเช่าเช่นเดียวกัน แต่สิ่งที่นิรันดร์ศักดิ์แสดงเป็นภาพในเชิงลบอย่างชัดเจน กล่าวคือ ภาพของเจ้าของบ้านเช่าที่มีลักษณะของคนเสแสร้งไม่จริงใจ เรื่อง “คนกับหมาและรองเท้า” เป็นเรื่องของชายหนุ่มผู้หนึ่งที่ย้ายที่อยู่ใหม่และได้บ้านเช่าที่ถูกใจเพราะเขาคิดว่าเพื่อนร่วมห้องและเจ้าของบ้านเป็นคนอัธยาศัยดี ดูท่าทางโอบอ้อม อารีและมีน้ำใจ ซึ่งตรงกันข้ามกับเจ้าของบ้านเช่าคนก่อนๆ ที่มักจะหน้าเลือด และเคร่งครัดในกฎระเบียบจนทำให้ผู้เช่ารู้สึกเหมือนติดคุก แต่ไม่นานชายหนุ่มก็พบว่าความสัมพันธ์อันดีระหว่างเขากับเจ้าของบ้านเช่าไม่ยืนยาวเลย เพียงเพราะเขาไปทำร้ายสุนัขที่เจ้าของบ้านรักมาก เนื่องจากสุนัขเฝ้ารองเท้าคู่ใหม่ของเขาไปกัด และตั้งแต่นั้นมาเจ้าของบ้านเช่าก็เปลี่ยนท่าที่เป็นคนละคน กลายเป็นคนที่พูดประชดประชันและแสดง

¹⁴ แพร จารุ, “นอกหน้าต่าง,” ใน นอกหน้าต่าง (กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2536), หน้า 75-83.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ความรังเกียจชายหนุ่มอย่างเห็นได้ชัด¹⁷ ภาพความสัมพันธ์ระหว่างชายหนุ่มกับเจ้าของบ้านเช่าเป็นภาพที่นิรันดร์ศักดิ์ใช้วิจารณ์ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองว่าเปราะบางมาก เพราะนอกจากมันจะตั้งอยู่บนรากฐานของผลประโยชน์แล้ว มันยังขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ที่มีลักษณะเหนือกว่าอีกด้วย

เรื่องสั้นที่แสดงภาพความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง “ชั่วโมงที่ 25” ของขจรฤทธิ์ รักษา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองที่มีความสัมพันธ์กันอย่างฉาบฉวย คนเมืองสามารถเริ่มทำความรู้จักกันอย่างง่ายตายและเดินจากกันไปอย่างง่ายตายเช่นกัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะคนในสังคมต่างรู้สึกโดดเดี่ยวและโหยหาความรักความสนใจจากคนในครอบครัว เมื่อคนในครอบครัวไม่มีให้ พวกเขาจึงต้องออกมาแสวงหาจากผู้อื่น “ชั่วโมงที่ 25” เป็นเรื่องที่แสดงความสัมพันธ์ของ “เด็กหนุ่ม” และ “หญิงสาว” ที่เริ่มต้นอย่างง่ายตายและรวดเร็วในร้านเครื่องดื่มแห่งหนึ่ง และมันก็จบลงอย่างรวดเร็วเช่นกันในทันทีที่หญิงสาวก้าวออกจากร้าน¹⁸ ขจรฤทธิ์ใช้ภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองที่ทั้งผิวเผินและเปราะบาง

ตัวละคร “เด็กหนุ่ม” และ “หญิงสาว” เป็นตัวละครที่ขจรฤทธิ์ฉายให้เห็นภาพความสัมพันธ์อันผิวเผินของคนในสังคมเมือง และเขาก็อธิบายสาเหตุเบื้องหลังความสัมพันธ์อันเปราะบางนี้ไว้ในตัว “เด็กหนุ่ม” และ “หญิงสาว” อย่างชัดเจน “เด็กหนุ่ม” คนหนึ่งรู้สึกสนใจในตัวผู้หญิงที่อายุมากกว่าอย่างรุนแรง เพราะการขาดความอบอุ่นจากแม่และการที่พ่อไม่เคยให้ความสนใจทำให้เขาถูกดึงดูดโดยเสน่ห์ของเพศหญิงได้ง่าย

“เราคิดว่าตัวเองชอบหล่อน ทำทางที่ไว้ตัวเครื่องขริมแบบผู้ใหญ่ มีรอยยิ้มยั่วยวนบนปากอิมหนา แต่งกายเรียบร้อย ผมหวีเสยขึ้นข้างบน ท่วงทีที่หล่อนยกแก้วน้ำสัมขึ้นจ่อปากนั้นทำให้เด็กหนุ่มแทบทนความรู้สึกของตัวเองไม่ไหว

เขาอยากจะได้เข้าไปบอกว่ารักหล่อน อยากคุยกับหล่อน เขารู้สึกว่ามีเรื่องที่อยู่ใจมากมายที่จะบอกให้หล่อนได้รับรู้

เด็กหนุ่มขาดแม่มาตั้งแต่เด็ก เขาถูกเลี้ยงดูด้วยพ่อซึ่งไม่ค่อยจะให้ความอบอุ่น

¹⁷ นิรันดร์ศักดิ์ บุญจันทร์, “คนกับหมาและรองเท้า,” ใน การเดินทางครั้งสุดท้าย (กรุงเทพฯ : น้ำค้าง, 2535), หน้า 9-16.

¹⁸ ขจรฤทธิ์ รักษา, “ชั่วโมงที่ 25,” ใน นักตกปลา (กรุงเทพฯ : บ้านวรรณกรรม, 2534), หน้า 60-67.

แก่เขานัก พ่อถามเขาด้วยคำซ้ำซากอยู่เสมอว่ามีเงินใช้หรือไม่ ถ้าเขาตอบว่ามีพ่อก็บอกว่ายดีแล้ว ถ้าเขาตอบว่าหมด พ่อจะให้เขาโดยไม่ถามสักคำว่าเขาเอาไปทำอะไรบ้าง พ่อคงคิดว่าเงินคือทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถทดแทนความรู้สึกที่ดีได้”¹⁹

จากตัวอย่างที่บรรยาย นอกจากแสดงปมในใจของ “เด็กหนุ่ม” ที่ขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อและแม่ ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่ขับเคลื่อนให้เขาต้องการรู้จัก “หญิงสาว” แล้ว ขจรฤทธิ์ยังแสดงให้เห็นว่าเป็นเพราะ “เด็กหนุ่ม” มีความต้องการทางเพศด้วยความคิดของ “เด็กหนุ่ม” สะท้อนให้เห็นภาพสังคมเมืองอีกประการหนึ่งว่า สังคมเมืองมีหญิงบริการค้าประเวณีแบบแอบแฝงอยู่ทั่วไป คำบอกเล่าของเพื่อน “เด็กหนุ่ม” ถึงหญิงบริการที่มีอยู่อย่างดาษดื่นทำให้ “เด็กหนุ่ม” คิดว่าเธอผู้นี้ก็อาจจะเป็นหญิงบริการเช่นกัน ส่วน “หญิงสาว” นั้น ขจรฤทธิ์แสดงให้เห็นว่าการที่เธอแสดงท่าทางยั่ววน “เด็กหนุ่ม” อย่างจงใจและเป็นฝ่ายเดินเข้าไปเริ่มความสัมพันธ์ก่อนก็เพราะในส่วนลึกของจิตใจเธอรู้สึกไร้คุณค่าที่สามีเธอไม่ให้ความสำคัญกับเธอเลย การยั่วเย้า “เด็กหนุ่ม” อย่างได้ผลทำให้เธอรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าอีกครั้ง

“...หล่อนอยากรู้เหมือนกันว่าเด็กหนุ่มวัยรุ่นคนนี้จะมีลูกเล่นสักแค่ไหน หล่อนรู้สึกสนุกที่ได้อ่านใจและทำนายอนาคตของเด็กหนุ่ม

“ยังเรียนหนังสืออยู่หรือเปล่า” หล่อนถามเสียงเรียบ แต่แวต้ายั่วเย้าล้อเด็กหนุ่มจนหัวน้ไขว เขาแทบทนความต้องการของตัวเองไม่อยู่

“เรียนอยู่อะ ไกลจะจบปวช.แล้ว”

“โรงเรียนไหนล่ะ” ถามไปอย่างนั้นเอง หล่อนไม่ได้อยากรู้เรื่องส่วนตัวของเขามากนัก หล่อนเพียงแต่นึกเบื้อและนึกโกรธสามีของหล่อน ก็เท่านั้นเอง...

...หล่อนแลบลิ้นเล็มริมฝีปากพร้อมจ้องมองตาเขา

ไม่รู้เหมือนกันว่าอะไรบันดาลใจให้หล่อนทำอย่างนั้น มันเป็นความบังเอิญมากกว่า หล่อนไม่เคยคิดไม่เคยคาดหวังไม่เคยถวิลหากับเรื่องราวเช่นนี้ แต่หล่อนยั่วเย้าเด็กกำพร้าแม่คนนี้ได้อย่างสนุกสนานราวกับว่ามันเป็นความคุ้นเคยที่หล่อนปฏิบัติเป็นประจำ

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

มันเป็นการฆ่าเวลาอันแสนแข็งเช่นนี้ได้ดีที่สุด หล่อนคิด”²⁰

ภาพที่ขจรฤทธิ์บรรยายสะท้อนความรู้สึกไร้คุณค่าของ “หญิงสาว” และการใช้วิธีการยั่ววน “เด็กหนุ่ม” เพื่อสร้างความรู้สึกมีคุณค่าให้ตัวเองได้ชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นภาพที่ขจรฤทธิ์ใช้วิจารณ์ความว่างเปล่าไร้ความหมายในจิตใจของคนเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความล้มเหลวของสถาบันครอบครัว ที่ไม่อาจทำให้คนในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและก่อให้เกิดความมั่นคงในจิตใจแก่สมาชิกได้เลย ขจรฤทธิ์ให้เหตุผลโดยนัยว่า สิ่งที่ย่อนทำลายสถาบันครอบครัวคือ การที่คนให้คุณค่ากับเงินมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ดังเช่นพ่อที่คิดว่าเงินเป็นพระเจ้าที่ซื้อความสุขได้ แต่ในความเป็นจริง สิ่งที่ถูกต้องการก็คือ ความรักความอบอุ่นจากพ่อซึ่งเป็นคุณค่าทางจิตใจที่ใช้เงินซื้อไม่ได้

เรื่อง “ในร้านเหล้า” ของเสี้ยวจันทร์ แรมไพโร แสดงภาพความสัมพันธ์ของคนเมืองที่มีความสัมพันธ์กันอย่างฉาบฉวย เริ่มต้นอย่างง่ายตายและจบลงอย่างง่ายตาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นจิตใจอันโดดเดี่ยวของคนในสังคมเมือง ที่พร้อมจะยึดเหนี่ยวสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทันทีที่เขาคิดว่ามันมีความหมายต่อความคิด ความรู้สึกและจิตวิญญาณของเขา “ในร้านเหล้า” เป็นเรื่องของชาย 2 คนที่รู้จักกันอย่างไม่มีพิธีรีตองในร้านเหล้าด้วยคำแนะนำจากเจ้าของร้าน ชายคนหนึ่งเป็นนักเขียน ส่วนชายอีกคนเป็นคนที่ทำงานบนเรือและเพิ่งมีโอกาสกลับบ้าน ทั้ง 2 คนคุยถูกคอกันมาก ชายนักเขียนฟังชายที่ทำงานบนเรือเล่าประสบการณ์การทำงานและการเดินทางอย่างตื่นตาตื่นใจ และสนับสนุนให้คนเดินทางเขียนเรื่องสั้นออกมา แต่เขาต้องรู้สึกงงเงินเมื่อคนเดินทางบอกว่าทุกอย่างที่เล่าให้เขาฟังเป็นเรื่องโกหก²¹

เสี้ยวจันทร์แสดงให้เห็นความสัมพันธ์อันผิวเผินของคนเมืองที่เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ ในที่สาธารณะที่ผู้คนเป็นคนแปลกหน้าต่อกันอย่างสิ้นเชิง ด้วยภาพของชาย 2 คนที่รู้จักกันในร้านเหล้า ความสัมพันธ์ดังกล่าวจบลงทันทีที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเดินออกจากร้านไป นอกจากจะแสดงความสัมพันธ์อันผิวเผินและเปราะบางของคนในสังคมเมืองแล้ว ภาพของตัวละคร “ข้าพเจ้า” ยังแสดงให้เห็นสภาพจิตใจของคนเมืองที่รู้สึกว่าตนเองเป็นคนโดดเดี่ยว เจ็บเหงา รู้สึกว่าชีวิตตนเองมีแต่ความน่าเบื่อ และมีจิตใจที่รกร้างว่างเปล่าอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น เมื่อ “ข้าพเจ้า” พบคนที่ “ข้าพเจ้า” เห็นว่ามีความโดดเดี่ยวและ

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

²¹ เสี้ยวจันทร์ แรมไพโร, “ในร้านเหล้า,” ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 63-67.

รู้สึกถึงความว่างเปล่าของชีวิตเช่นเดียวกับ “ข้าพเจ้า” แต่เป็นคนที่สามารถออกเดินทาง แสวงหาความหมายให้ชีวิต หรือออกเดินทางทำให้ชีวิตได้พบประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่ซ้ำซากจำเจอย่างชีวิตของ “ข้าพเจ้า” ได้ “ข้าพเจ้า” ก็ยึดเหนี่ยวโอกาสในการสนทนากับ “เขา” อย่างไม่ลังเล เพราะ “ข้าพเจ้า” เห็นว่า “เขา” เป็นตัวแทนทางวิญญาณของ “ข้าพเจ้า”²² “เขา” เป็นคนแบบเดียวกับที่ “ข้าพเจ้า” เป็น และยังสามารถทำในสิ่งที่ “ข้าพเจ้า” อยากทำแต่ไม่อาจทำได้ และการพูดคุยกับ “เขา” ทำให้ “ข้าพเจ้า” รู้สึกว่า ยังมีคนที่เหมือน “ข้าพเจ้า” อยู่ และทำให้ “ข้าพเจ้า” รู้สึกโดดเดี่ยวน้อยลงนั่นเอง ภาพของ “ข้าพเจ้า” จึงเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึกโดดเดี่ยว เปลี่ยวเหงาและไร้ความหมายในสังคมเมืองได้ดี

นอกจากภาพของตัวละคร “ข้าพเจ้า” ที่เสี้ยวจันทร์แสดงให้เห็นสภาพจิตใจของคนเมืองแล้ว เสี้ยวจันทร์ยังสร้างตัวละคร “เขา” ซึ่งเป็นคนทำงานบนเรือด้วยมุมมองเชิงเสียดสีเพื่อวิจารณ์สภาพจิตใจของคนเมือง ภาพของ “เขา” คือแม้ “เขา” จะเป็นคนเล่าเรื่องส่วนตัวด้วยท่าทีเปิดเผย เช่นการเล่าถึงประวัติของตัวเองด้วยความสะเทือนใจว่า ตัว “เขา” เคยเป็นคนเกเรมาก่อน แล้วมากลับตัวได้ตอนที่ตัดสินใจทำงานกับนายชาย²³ แต่ในที่สุดผู้อ่านจะพบว่าเรื่องที่ “เขา” เล่าเป็นเรื่องโกหกที่เข้าไปเพื่อความสนุกของตัวเองเท่านั้น ภาพของ “เขา” ที่พึงพอใจกับการแต่งเรื่องให้ผู้อื่นสนใจนั่งฟังไปวัน ๆ ในด้านหนึ่งมีความหมายว่าคนเมืองเช่น “เขา” เป็นคนที่รู้สึกว่าตนเองโดดเดี่ยว ไร้คุณค่า และไม่มี ความหมายกับใครเลย จนต้องหาทางให้ผู้อื่นมาให้ความสนใจและเชื่อในสิ่งที่ “เขา” พูด เพราะจะทำให้ “เขา” รู้สึกดีว่าตนเองมีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่าพอที่คนอื่นจะให้ความสำคัญ ในอีกด้านหนึ่ง ภาพที่ “เขา” แต่งเรื่องโกหกโดยไม่สนใจว่าจะเป็นการทำร้ายผู้อื่นหรือไม่นั้น เป็นการวิจารณ์สภาพจิตใจของคนในสังคมเมืองว่าเป็นสังคมที่เป็นมายา ทุกคนสวมหน้ากากเข้าหากัน การกระทำต่าง ๆ ล้วนหลอกลวง ไม่จริงใจ

ภาพตอนจบเรื่อง “ในร้านเหล้า” เป็นภาพที่แสดงให้เห็นว่าสังคมเมืองมีแต่คนที่โกหกหลอกลวงผู้อื่น เสี้ยวจันทร์จบเรื่องด้วยภาพของ “ข้าพเจ้า” ที่ประทับใจและมอบไมตรีให้ “เขา” อย่างจริงใจ ดังภาพที่ “ข้าพเจ้า” จับมือถ่ายทอดความอบอุ่นเป็นการให้กำลังใจและต้อนรับการกลับบ้านของ “เขา” และยังแนะนำประโยคขึ้นเรื่องสำหรับใช้เขียนเรื่องสั้นให้ “เขา” ด้วย ภาพดังกล่าวเป็นการแสดงเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปว่า การคาดหวังความจริงใจจากคนแปลกหน้าที่พบกันครั้งแรกในสถานที่สาธารณะอย่างในร้าน

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

เหล่านี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในสังคมเมือง และหากใครบริสุทธิ์ไร้เดียงสาที่คาดหวังเช่นนั้นก็จะกลายเป็นคนโง่ให้คนอื่นหัวเราะเยาะไปทันที ดังเช่นที่ “ข้าพเจ้า” ถูก “เขา” หัวเราะเยาะในตอนจบของเรื่องด้วยความสะใจที่ “เขา” หลอกให้ “ข้าพเจ้า” ฟังเรื่องที่ “เขา” เล่าและเชื่ออย่างจริง ๆ จัง ๆ ว่าเป็นเรื่องจริง

“ข้าพเจ้าเอื้อมจับมือของเขาไว้ ให้ความอบอุ่นกับเขาในการกลับคืนสู่ผืนแผ่นดิน เขาอยู่บนฝั่งแล้ว ข้าพเจ้าพูดกับเขาด้วยประโยคสุดท้าย

“คุณอาจจะเปิดเรื่องด้วยประโยคนี้ก็ได้..แผ่นดินถอยห่างออกไปจากสายตาของผม แผ่นดินเป็นจุดเล็ก ๆ จนกระทั่งไม่เห็นอะไรเลย ภาพต่อมาที่สายตาผมมองเห็นได้ชัดเจนคือเส้นขอบฟ้าจรดทะเล ผมยืนอยู่บนเรือ...”

“ใช่.. มันก็ควรจะเริ่มต้นทำนองนี้แหละ..” เขาพยักหน้าเห็นด้วย พลางเงิบและทอดสายตาดูการเข้าใจมาที่ข้าพเจ้าชั่วครู่ ดูเหมือนระหว่างนี้เขาคงล้ามีรอยยิ้มหยันจุดประกายในดวงตาแวบหนึ่ง จู่ ๆ ก็เอ่ยขึ้นอีก

“ผมคงไม่อาจบรรยายได้เป็นอย่างอื่นหรอก หากคิดจะเขียนเรื่องอย่างที่คุณว่า...” เขาตั้งใจทิ้งระยะพร้อมกับประสานสายตาข้าพเจ้าราวจะมองให้ลึกลงไปถึงกันบ้าง แล้วค่อยเอ่ยออกมาอย่างชัดถ้อยชัดคำในสิ่งที่เขาค้างเอาไว้ “..เว้นแต่ว่า ทั้งหมดที่ผมเล่ามานั้นมันไม่จริง !”

เขาพูดจบพร้อมกับหัวเราะดังลั่น เป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้ยินเขาหัวเราะดังถึงเพียงนี้ นับแต่เราร่วมโต๊ะกันมาหลายชั่วโมงในร้านเหล้า”²⁴

การหักมุมในตอนจบเรื่องที่พลิกความคาดหมายของผู้อ่านไปด้วย ทำให้เรื่อง “ในร้านเหล้า” ของเสี้ยวจันทร์ แรมไพร เป็นเรื่องที่ใช้รูปแบบการเล่าเรื่องมาช่วยเสริมให้การวิจารณ์ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองมีน้ำหนักมากขึ้น การเล่าเรื่องในช่วงต้นด้วยภาพคนสองคนที่นั่งแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง และเรื่องราวที่ชวนประทับใจ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและได้สัมผัสกับผู้ที่มิยอมมองต่อชีวิตที่ลึกลับซึ่งอย่างแท้จริง อย่างเช่นภาพของ “เขา” ที่บรรยายความรู้สึกที่มีต่อธรรมชาติว่า “ผมมีความสุขตรงนี้ ตรงได้มองเห็นธรรมชาติเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความงามย้ายที่อยู่ตลอดเวลา ผมไม่รู้สึกลดเดี๋ยวอีกแล้ว เมื่อรู้สึกเป็น

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66-67.

อันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมผม”²⁵ ความรู้สึกของ “เขา” เป็นความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน และทำให้ผู้ฟังรู้สึกถึงการใคร่ครวญต่อสิ่งรอบตัวอย่างลึกซึ้ง ซึ่ง “เขา” ก็ทำให้ “ข้าพเจ้า” รู้สึกเช่นนั้น “...ข้าพเจ้ายกแก้วเหล้าที่เหลือขึ้นดื่ม รสชาติมันวิเศษมาก..ข้าพเจ้ารู้สึกวันนี้เต็มขึ้นมาอีกวันหนึ่ง ชีวิตยังสวยงาม น่าใช้...”²⁶ แต่การปูเรื่องด้วยภาพความสัมพันธ์อันดี แล้วให้ผู้อ่านพบกับตอนจบแบบหักมุมที่พลิกความคาดหมาย ก็เปรียบเสมือนกับผู้อ่านถูกหลอกให้เดินไปตามเนื้อหาที่จงใจวาดภาพความสัมพันธ์อันดี แล้วมาค้นพบในตอนท้ายเรื่องราวว่าเรื่องทั้งหมดเป็นเรื่องโกหก เช่นเดียวกับที่ “ข้าพเจ้า” ค้นพบว่าความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองที่ดูว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ดี แท้จริงแล้วเป็นสิ่งที่เปราะบางและเต็มไปด้วยการหลอกลวงเช่นเดียวกัน รูปแบบที่เสี้ยวจันทร์ใช้คือการหักมุมในตอนจบจึงมีส่วนสนับสนุนเนื้อหาที่เขานำเสนอ คือความสัมพันธ์ของคนในเมืองหลวงเป็นสิ่งหลอกลวง เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่อาจวางใจได้ในทันทีตามสภาพที่ปรากฏ

เรื่องสั้นเรื่องสุดท้ายที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองคือเรื่อง “รองเท้าหาย” ของขจรฤทธิ์ รักษา เป็นเรื่องของ “แม่บ้าน” ดูแลห้องพักที่ใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับรองเท้าสามชั้นระหว่างตัวนางและผู้เช่าหอคนอื่น ๆ “แม่บ้าน” ผู้นี้เป็นคนชอบพูดคุยกับคนอื่น และเรื่องที่นางใช้เป็นหัวข้อเปิดการสนทนาคือเรื่องเกี่ยวกับรองเท้า ซึ่งจะทำให้นางพูดถึงชีวิตในวัยเด็กและสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวในปัจจุบันให้ผู้ฟังได้²⁷ ภาพสังคมเมืองที่ปรากฏในเรื่อง “รองเท้าหาย” คือ ภาพของสังคมที่ผู้คนไม่ต้องการมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับใครมากนัก ทุกคนต่างมีความเป็นปัจเจกและต้องการเวลาที่เป็นส่วนตัวสูง “รองเท้าหาย” อาจสะท้อนภาพคนในสังคมเมืองที่ขาดการติดต่อสัมพันธ์กันในระดับวิกฤต จนถึงขนาดผู้คนต้องมีเรื่องประจำตัวของแต่ละคนเพื่อใช้เป็นใบเบิกทางให้ผู้อื่นมาฟังเรื่องราวของตนเอง ดังเช่น “แม่บ้าน” ผู้นี้มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับรองเท้าในการเริ่มต้นบทสนทนากับผู้อื่นทุกครั้ง

ภาพของตัวละคร “แม่บ้าน” กับ “จัน” เป็นภาพที่ขจรฤทธิ์ใช้แสดงความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมือง “แม่บ้าน” เป็นคนชนบทที่มีอัธยาศัยดีและมีลักษณะนิสัยของชาวชนบทคือชอบพูดคุยซักถามคนทั่วไป โดยไม่เห็นว่าเป็นการละเมิดเรื่องส่วนตัว

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

²⁷ ขจรฤทธิ์ รักษา, “รองเท้าหาย,” ใน นักตกปลา (กรุงเทพฯ : บ้านหนังสือ, 2534), หน้า 33-38.

ซึ่งเป็นลักษณะตรงข้ามกับชาวเมืองที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของใคร และคนเมืองจะถือเป็นมารยาทที่จะไม่แสดงความสนใจเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นด้วย จากมุมมองของ “ฉัน” ที่มีต่อ “แม่บ้าน” ในความเป็นคนช่างคุย ช่างซักถาม สะท้อนให้เห็นมุมมองของคนเมือง เรื่องความสัมพันธ์ของคนในสังคม เช่น “ฉัน” เห็นว่า “แกมักจะกวาดตาไปทั่วห้องและซักถามวุ่นวาย”²⁸ หรือ “ฉันรู้สึกว่าจะจะเป็นคนช่างพูด สอดรู้สอดเห็นและยุ่งไปทุกเรื่อง”²⁹ มุมมองของ “ฉัน” ที่มีต่อบุคลิกลักษณะของ “แม่บ้าน” ที่ชอบพูดคุยและซักถามผู้อื่นคือมุมมองในเชิงลบที่แสดงความไม่พอใจ ซึ่งมุมมองดังกล่าวสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของคนเมืองที่มีลักษณะชอบอยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่ต้องการให้ผู้อื่นมายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของตน นอกจากนี้ “ฉัน” ยังเห็นว่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับรองเท้าของ “แม่บ้าน” เป็นเรื่องไร้สาระ และไม่ใช่ว่าเรื่อง “ฉัน” จำเป็นต้องทนฟังหรือให้ความสำคัญไปด้วยเลย แต่ในที่สุด “ฉัน” ก็เริ่มเข้าใจมากขึ้นว่า การพูดเรื่องรองเท้าทำให้ “แม่บ้าน” สามารถพูดคุยถึงเรื่องของตัวเองให้ผู้อื่นฟังได้

“ชีวิตฉันเมื่อตอนเป็นเด็กลำบากนัก รองเท้าสักคู่ก็ไม่เคยมีโอกาสสวมไปโรงเรียน” แกจะเอ่ยขึ้นด้วยประโยคนี้เป็นการเปิดฉาก แล้วเรื่องราวต่าง ๆ ก็พรั่งพรูตามมา มันมักจะไปเกี่ยวข้องกับรองเท้าด้วยเสมอทุกตอน”³⁰

ขจรฤทธิ์ย้ำให้เห็นว่า “แม่บ้าน” เป็นคนที่ต้องใช้เรื่องรองเท้าเป็นเครื่องมือในการพูดคุยกับผู้อื่นด้วยภาพเหตุการณ์ที่รองเท้าในหอพักหาย ทำให้ “แม่บ้าน” ถือเป็นบูรณะในการตักเตือนผู้เช่าหอทุกคนให้ระมัดระวังรองเท้าของตนให้ดี อากาศห่วยและเจ้าก็เจ้าการมากเกินไปทำให้ “ฉัน” รู้สึกไม่พอใจที่ถูกปลุกให้มาฟังคำเตือนแต่เช้า และแสดงความไม่พอใจออกไปจนทำให้ “แม่บ้าน” เสียใจมาก แต่เมื่อ “ฉัน” ใจอ่อนและกลับมาแสดงท่าที่รับฟังคำตักเตือนของ “แม่บ้าน” ทำให้ “แม่บ้าน” ตีใจและรู้สึกว่าตัวเองมีความสำคัญอีกครั้ง การปฏิเสธไม่รับฟังของ “ฉัน” ก็คือการปฏิเสธความสัมพันธ์ที่ “แม่บ้าน” เสนอมาในรูปแบบของคำเตือนเรื่องรองเท้านั่นเอง การที่ “ฉัน” รับปากว่าจะดูแลรองเท้าของตัวเองให้ดีก็คือการที่ “ฉัน” ตอบรับความสัมพันธ์ที่ “แม่บ้าน

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

” เป็นฝ่ายเริ่ม ขจรฤทธิ์ย้ำว่าเรื่องรองเท้าเป็นเรื่องที่ “แม่บ้าน” ใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นด้วยภาพตอนจบว่า

“สีหน้าแกแหม่มขึ้นขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัด แยกกล่าวขอบใจที่ฉันเปิดประตูรับพร้อมกับบอกให้ทำตัวตามสบาย มีปัญหาอะไรลงไปบอกแกได้ทุกเมื่อ แกพูดราวกับว่าฉันเป็นเด็กน้อยที่เพิ่งจะเข้าเรียนชั้นประถม โดยที่แกเป็นครูประจำชั้น ฉันแอบยิ้มพร้อมกับนึกสงสัยว่า วันนี้แกต้องใช้เวลาไปครึ่งก่อนวันที่เดียว เพื่อจะแจ้งข่าวเรื่องรองเท้าหาย และกำชับให้ระมัดระวังรองเท้าของตนให้อยู่ในที่ปลอดภัย”³¹

ความดีใจของ “แม่บ้าน” ก็คือความดีใจที่ “ฉัน” ไม่ได้ปฏิเสธความปรารถนาดีของนางและทำให้นางรู้สึกว่าคุณเองเป็นคนสำคัญดังภาพ “แกพูดราวกับว่าฉันเป็นเด็กน้อยที่เพิ่งจะเข้าเรียนชั้นประถม โดยที่แกเป็นครูประจำชั้น” การคาดเดาของ “ฉัน” ถึงสิ่งที่ “แม่บ้าน” จะทำคือการแจ้งข่าวรองเท้าหายให้ชาวหอคนอื่น ๆ ฟัง ก็คือคำสรุปวิธีการที่คน ๆ หนึ่งในสังคมเมืองใช้สานสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งหากพิจารณาในมุมกลับ ภาพพฤติกรรมของ “แม่บ้าน” ทั้งหมดที่พยายามหาเรื่องมาพูดคุยกับผู้อื่น เป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพจิตใจของคนในสังคมเมืองซึ่งสนใจแต่เรื่องของตนเองและให้ความสนใจกับเรื่องของผู้อื่นน้อยมาก สภาพจิตใจดังกล่าวทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมือง มีลักษณะห่างเหินและแทบจะไม่มี การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน

กล่าวโดยสรุป เรื่องสั้นในสองกลุ่มที่ผ่านมา เรื่องสั้นกลุ่มแรกแสดงความเสื่อมโทรมทางจิตใจของคนเมืองภาพต่าง ๆ เช่น คนเมืองเป็นคนที่จิตใจหยาบกระด้าง เห็นแก่ตัวและไม่มีเมตตาต่อผู้อื่น ส่วนเรื่องสั้นกลุ่มที่สองเสนอภาพความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองที่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ แต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ไม่ใคร่มีใครให้ความสนใจกับการดำรงชีวิตของผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นความสัมพันธ์ที่ผิวเผินและเปราะบาง กล่าวคือ คนในสังคมเมืองสามารถพูดคุยกับคนแปลกหน้าที่เพิ่งพบกันเป็นครั้งแรก ราวกับรู้จักกันมานาน แต่ความสัมพันธ์นั้นก็จบลงเมื่อต่างฝ่ายต่างแยกย้ายจากกันไป ยิ่งไปกว่านั้น นักเขียนยังแสดงให้เห็นว่า คนในสังคมเมืองไม่อาจคาดหวังความสัมพันธ์ที่จริงจังจากผู้อื่นได้เลย เพราะความรู้สึกโดดเดี่ยว ไร้ความหมายที่เกิดขึ้นในสภาพจิตใจของคนทั่วไปทำให้คนในสังคมเมืองสร้างความพอใจและความรู้สึกตระหนักในคุณค่าของ

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37-38.

ตนเองจากการหลอกลวงผู้อื่น ความคิดและพฤติกรรมของคนเมืองที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างห่างเหิน เย็นชา เห็นแก่ตัว และในบางครั้งก็โกหกหลอกลวงและทำร้ายผู้อื่นอย่างตั้งใจ เป็นสิ่งที่แสดงความป่วยไข้ทางจิตใจของคนเมืองในรูปแบบหนึ่ง

สภาพจิตใจของคนเมืองที่เป็นความป่วยไข้ในอีกรูปแบบหนึ่งคือจิตสำนึกของคนเมืองที่แปลกแยกจากสภาพสังคมปัจจุบัน เรื่องสั้นกลุ่มต่อไปจะแสดงสภาพจิตใจของคนเมืองที่เจ็บปวดทุกข์ทรมานหรือรู้สึกโดดเดี่ยวไร้ความหมายในสังคมเมืองใหญ่ที่มีผู้คนอยู่มากมายในภาพ โลกภายในที่แตกกระจาย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

โลกภายในที่แตกกระจาย

เรื่องสั้นในระหว่าง พ.ศ. 2534-2536 จำนวนหนึ่งเป็นเรื่องที่แสดงสภาพจิตใจที่เจ็บปวดทุกข์ทรมานของคนในสังคมเมือง ซึ่งสะท้อนความรู้สึกแปลกแยกของคนต่อสังคมที่เขาอยู่อาศัย นักเขียนที่นำเสนอเนื้อหาดังกล่าวจะมีความคิดเห็นว่า เนื่องจากสภาพสังคมที่เจริญเติบโตทางวัตถุอย่างไม่หยุดยั้งทำให้เกิดปัญหาต่างๆมากมายในสังคมเมือง การพัฒนาประเทศส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพจิตใจของคนในสังคม ทำให้สังคมมีแต่ความยุ่งยากสับสน ผลกระทบดังกล่าวบีบบังคับจิตใจผู้ที่อยู่ในสังคม ทำให้คนไม่อาจทำในสิ่งที่ต้องการและเกิดความคับข้องใจ ความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน และความรู้สึกแปลกแยกจากตนเองและสังคม

เรื่องสั้นที่แสดงความเจ็บปวดทางจิตใจเนื่องจากภาวะบีบบังคับทางเศรษฐกิจได้รับการนำเสนอแล้วในบทที่ 3 และบทที่ 4 ส่วนเรื่องสั้นที่เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความแปลกแยกทางจิตใจของคนที่มีต่อสภาพสังคมนั้น เนื่องจากในช่วงพ.ศ. 2534-2536 มีนักเขียนสองคนนำเสนอผลงานที่แสดงให้เห็นว่า พวกเขามีความสนใจที่จะถ่ายทอดสภาพจิตใจที่ซับซ้อน สับสน แปลกประหลาด ไปจนถึงขั้นวิปริตของคนในสังคมเมืองมากเป็นพิเศษ ได้แก่ผลงานของเสี้ยวจันทร์ แรมไพโร ในรวมเรื่องสั้นชุด โลกเฉพาะ และผลงานของสุทธิพงศ์ ธรรมวุฒิ ในรวมเรื่องสั้นชุด รากเหง้า ผู้วิจัยจึงได้นำเอาผลงานของนักเขียนทั้งสองมาพิจารณาถึงเนื้อหาที่แสดงสภาพจิตใจที่เจ็บปวด ทุกข์ทรมานของคนเมืองซึ่งจะมีทั้งลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

งานเขียนของเสี้ยวจันทร์ แรมไพโร และสุทธิพงศ์ ธรรมวุฒิ มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจคือ การเสนอแนวคิดรวมทั้งรูปแบบการนำเสนอเรื่องสั้นในแต่ละเรื่องมีลักษณะคล้ายคลึงปรัชญาและแนวคิดตะวันตก งานเขียนของสุทธิพงศ์มีลักษณะของวรรณกรรม

แนว “แอบเสิร์ด” (absurd) ในด้านแก่นเรื่องและการสร้างตัวละครที่เด่นชัด ส่วนในงานของเลี้ยวจันทร์จะมีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างวรรณกรรมแนว “แอบเสิร์ด” และวรรณกรรมที่มีลักษณะเป็น “งานเขียนสมัยใหม่” (modern fiction) ที่เน้นการใช้เทคนิคกระแสสำนึก (stream of consciousness) บรรยายความคิดความรู้สึกของตัวละครตามที่เกิดขึ้นจริง แนวคิดแอบเสิร์ดและแนวคิดงานเขียนสมัยใหม่ที่ ผู้วิจัยนำมาใช้อธิบายงานของเลี้ยวจันทร์และสุทธิพงษ์มีลักษณะดังนี้

ดวงมณี พาหาญ ศึกษา “ลักษณะ “แอบเสิร์ด” ในงานเขียนของสุชาติ สวัสดิ์ศรี” และได้อธิบายแนวคิดแอบเสิร์ดไว้ว่า “แอบเสิร์ด” เป็นลักษณะความคิดที่เชื่อว่าสิ่งต่างๆไร้ค่า โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 20 สภาพสังคมหลังสงครามทำให้ทุกอย่างที่มนุษย์เคยวาดหวังไว้ต้องสูญสิ้นไป สภาพอดอยากทุกข์ยาก ขาดที่พึ่งพิงของผู้บริสุทธ์ทำให้มนุษย์รู้สึกว่พระเจ้าไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้นเลย พระเจ้าจึงเป็นเสมือนสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อปลอบใจตัวเอง แต่ไม่มีจริง ธรรมชาติที่เคยยึดถือจึงไร้ประโยชน์ มนุษย์มีสภาพทุกข์ทรมานและไม่สมประกอบ วรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดจึงเป็นเสมือนสื่อที่แสดงความเชื่อดังกล่าวออกมาในลักษณะวรรณกรรมที่ไม่ค่อยสมประกอบ

ส่วนแนวคิดเรื่องงานเขียนสมัยใหม่ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์ ได้กล่าวไว้ในบทความ “ห้าสิบปีการตายของเวอร์จิเนีย วูล์ฟ ผู้บุกเบิกนิยายสมัยใหม่” ว่ามีลักษณะดังนี้คือ “นิยายสมัยใหม่ (modern fiction) เป็นแบบแผนของการเขียนนิยายในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยมีแนวคิดว่ นิยายสมัยใหม่เท่านั้นที่สามารถเสนอภาพความจริงของชีวิตผู้คนในศตวรรษที่ 20 หากงานเขียนแนวสัจนิยมเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมภายนอกสะท้อนความจริงของมนุษย์ งานเขียนสมัยใหม่ก็คืองานเขียนที่เชื่อว่าสภาวะทางจิตใจของตัวละครคือความจริงแท้ของมนุษย์ ดังนั้น สิ่งที่ปรากฏเป็นเนื้อหาหลักในงานเขียนสมัยใหม่คือ การถ่ายทอดจิตวิญญาณที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย งานเขียนสมัยใหม่มุ่งเน้นถ่ายทอดสภาวะทางจิตใจอันสับสนละเอียดอ่อนและซับซ้อนของตัวละคร มากกว่าจะแสดงการกระทำของตัวละคร สิ่งที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในงานยุคนี้คือการใช้เทคนิคกระแสสำนึก (stream of consciousness) ที่ถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของตัวละครทั้งในระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกตามที่เกิดขึ้นจริง โดยปราศจากการปรุงแต่งหรือการชี้แนะของผู้เขียน งานเขียนสมัยใหม่ต้องการให้เรา รู้จักว่ตัวละครคือใคร มากกว่าที่จะให้รู้ว่พวกเขาทำอะไร”

สิ่งที่ผู้วิจัยใคร่ชี้แจงไว้ในที่นี้เกี่ยวกับการกล่าวถึงอิทธิพลของแนวคิดวรรณกรรมตะวันตกในงานเขียนของนักเขียนทั้งสองมีอยู่ 2 ประการคือ ประการแรก การใช้

แนวคิดของงานเขียนสมัยใหม่มาพิจารณางานของเลี้ยวจันทร์ ลักษณะของงานเขียนสมัยใหม่ซึ่งเป็นนิยายแม้จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับรูปแบบของเรื่องสั้นมากก็ตาม แต่ก็มีองค์ประกอบที่ต่างกันอยู่ด้วยซึ่งเป็นข้อควรระวังในการพิจารณาเป็นอย่างดี ดังเช่นขนาดของนิยายมีความยาวมากกว่าเรื่องสั้นมากซึ่งย่อมทำให้นักเขียนใช้เทคนิคการเขียนแนวกระแสสำนึกได้อย่างซับซ้อน ลึกซึ้ง และทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสิ่งที่นักเขียนต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจนมากกว่า เมื่อนักเขียนของไทยพยายามนำเทคนิคดังกล่าวมาใช้ในการเขียนประเภทเรื่องสั้นดูบ้าง งานเขียนจึงดูรวบรัดกว่าและให้ได้เพียงภาพร่างคร่าวๆ เท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากขนาดของวรรณกรรมเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากในการกำหนดลักษณะดังกล่าว

ข้อควรสังเกตอีกประการหนึ่งคือ รูปแบบของวรรณกรรมตะวันตกทั้ง 2 รูปแบบต่างเกิดขึ้นจากพัฒนาการทางความคิดอย่างต่อเนื่อง และต่างเป็นการเคลื่อนไหวทางรูปแบบครั้งสำคัญในวงวรรณกรรมตะวันตก ดังเช่น วรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวของขบวนการทางความคิดตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดปรัชญาแนวแอบเสิร์ดที่เป็นผลพวงจากการต่อต้านสงคราม และปรัชญานี้ก็มีผลต่อการสร้างงานศิลปะแขนงต่างๆรวมทั้งงานวรรณกรรมด้วย นักเขียนตะวันตกเช่น อัลแบร์ กามูส์ (Albert Camus) ฌอง-ปอล ซาทร์ (Jean-Paul Sartre) แซมมวล เบคเกต (Samuel Beckett) ต่างมุ่งมั่นสร้างงานท่ามกลางบรรยากาศทางความคิดที่เข้มข้นนี้ วรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดของตะวันตกจึงเสนอเนื้อหาที่เป็นปรัชญาแบบแอบเสิร์ด และนักเขียนต่างคิดค้นและพัฒนาารูปแบบการนำเสนอเพื่อรองรับเนื้อหาอย่างแท้จริง ลักษณะดังกล่าวคือข้อแตกต่างประการสำคัญระหว่างงานตะวันตกกับงานเขียนของไทยที่นักเขียนหยิบยืมแนวคิดรวบยอดบางคำมาใช้สื่อเนื้อหาที่ตนต้องการเท่านั้น เช่น แนวคิดเรื่องโลกนี้ไร้ความหมาย ความเชื่อและกฎเกณฑ์ต่างๆรวมทั้งศาสนาเป็นสิ่งไร้สาระ มนุษย์มีชีวิตอยู่ในสังคมที่เป็นมายา ที่ซึ่งการกระทำต่างๆล้วนหลอกลวงและไม่จริงใจ หรือชีวิตมนุษย์โดดเดี่ยว อ้างว้าง น่าเบื่อหน่ายและสูญเปล่า เป็นต้น

หรือในส่วนของงานเขียนสมัยใหม่ก็เป็นงานเขียนที่เกิดขึ้นจากกระแสต่อต้านงานเขียนเชิงสัจนิยมที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเป็นขบวนการทางความคิดเช่นกัน นักเขียนคนสำคัญๆ เช่น เจมส์ จอยซ์ (James Joyce) วิลเลียมส์ โฟล์คเนอร์ (William Faulkner) เวอร์จิเนีย วูฟ (Virginia Woolf) ซึ่งเป็นนักเขียนผู้นำคนสำคัญของงานเขียนสมัยใหม่ต่างใช้เวลาอันยาวนานนำเสนอผลงานและเผยแพร่ความคิดที่ต่อต้านรูปแบบของงานเขียนเชิงสัจนิยมอย่างต่อเนื่อง การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทาง

ความคิดที่ต่อต้านความคิดอีกรูปแบบหนึ่งอย่างเป็นทางการแสดงให้เห็นถึงความเอา
 จริงเอาใจในการคิดค้นรูปแบบใหม่ๆ และนำเสนอสู่สาธารณชนอย่างไม่หยุดนิ่ง จนกระทั่ง
 เป็นรูปแบบของงานเขียนสมัยใหม่ที่ต่างไปจากของเดิมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งก็เป็นลักษณะที่
 ต่างไปจากงานเขียนของไทยที่ยังอยู่ในขั้นทดลอง นักเขียนมุ่งหมายที่จะนำเสนอเนื้อหาซึ่ง
 แสดงความเจ็บปวดทางจิตใจของคนเมืองโดยที่พยายามนำเทคนิคกระแสสำนึกและ
 เทคนิคต่างๆ มาเป็นส่วนสนับสนุนที่สำคัญในการนำเสนอเนื้อหาด้วย แต่จำนวนนักเขียนที่
 เสนอตัวทำงานในแนวทางใหม่ๆ อย่างต่อเนื่องยังมีน้อย และยังขาดการรวมตัวกันเพื่อ
 ร่วมคิดค้นทดลองหรือวิพากษ์วิจารณ์แนวทางการเขียนในรูปแบบเดิม นักเขียนไทยจึง
 ค่อนข้างโดดเดี่ยวและมีผลทำให้เรื่องสั้นของไทยยังอยู่กับแนวการเขียนรูปแบบเดิม
 นักเขียนทั้ง 2 คือ สุทธิพงษ์และเสี้ยวจันทร์ โดยเฉพาะเสี้ยวจันทร์จึงเป็นนักเขียนจำนวน
 น้อยคนที่ให้ความสำคัญกับการทดลองรูปแบบการนำเสนอและพยายามผลิตผลงานใน
 แนวทดลองนี้ออกมา

ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิด 2 ลักษณะคือ แนวคิดของวรรณกรรมแอบเสิร์ดและ
 แนวคิดของงานเขียนสมัยใหม่ดังที่กล่าวถึงนี้เอง ที่มีเค้าโครงปรากฏในงานเขียนของ
 เสี้ยวจันทร์และสุทธิพงษ์มากบ้างน้อยบ้างในแต่ละเรื่อง นักเขียนทั้งสองมุ่งสะท้อนความ
 รู้สึกสับสน ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานในจิตใจของคน ซึ่งนักเขียนใช้เป็นสื่อสะท้อนความ
 สับสนวุ่นวายของสังคมเมืองที่มีผลกระทบต่อสภาพจิตใจของคนอีกทีหนึ่ง ผู้วิจัยจะกล่าว
 ถึงงานของเสี้ยวจันทร์ แรมไพโร ในรวมเรื่องสั้นชุด โลกเฉพาะ เป็นลำดับแรก

1. ความแปลกแยกในงานของเสี้ยวจันทร์

รวมเรื่องสั้นชุด โลกเฉพาะ ของเสี้ยวจันทร์ แรมไพโร นำเสนอเนื้อหาที่แสดง
 ความรู้สึกโต้ตอบกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเมือง ในลักษณะที่เมืองเป็น
 “ภาวะการณ์เมืองอันบิดเบี้ยวในแง่มุมต่าง ๆ” เมืองคือนรกสำหรับเสี้ยวจันทร์ ความรู้สึก
 ที่ผู้อ่านจะได้จากรวมเรื่องสั้นเล่มนี้คือภาวะของความหงุดหงิด เบื่อหน่าย สับสน งุนงง
 ไม่เข้าใจ รวมทั้งความรู้สึกที่เรียกว่า “ความแปลกแยก” ที่เสี้ยวจันทร์มีต่อคนเมืองและ
 สังคมเมือง จากภาพรวมทางด้านเนื้อหาผู้วิจัยเห็นว่า มีลักษณะของแนวความคิดแบบแอบ
 เสิร์ดปรากฏอยู่ กล่าวคือ เป็นการแสดงภาพของคนที่ขาดจุดมุ่งหมายในการดำรงชีวิตอยู่
 อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพราะเห็นว่าโลกหรือสังคมที่เขาอยู่นี้ไร้ความหมาย
 ความเชื่อและกฎเกณฑ์ที่เคยยึดถือกันมาในอดีตเป็นเรื่องไร้สาระ ไร้เหตุผล ไม่มี
 ประโยชน์ มนุษย์มีชีวิตรอยู่อย่างทุกข์ยากและยุ่งเหยิง เมื่อคนตระหนักถึงความไร้จุดหมาย
 ในทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำไปทำให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดและว่าเหว่ ต่างกันแต่เพียงว่า

ในงานเสี้ยวจันทร์ไม่ใช่ความรู้สึกสูญสิ้นศรัทธาในตัวพระเจ้าซึ่งเป็นผลมาจากความคิดหลังสงครามโลกครั้งที่สองดังที่ปรากฏในวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดของตะวันตก แต่เป็นสภาพสังคมเมืองที่เขาอาศัยอยู่ แง่มุมต่างๆเกี่ยวกับสังคมเมืองที่เสี้ยวจันทร์หยิบยกมานำเสนอในเรื่องสั้นซึ่งมีลักษณะค่อนข้าง “วิปริต” จึงเป็นเสมือนการวิจารณ์สภาพสังคมเมืองในรูปของการแสดงความรู้สึกสับสนแปลกแยกทั้งหลายที่ตัวละครมีต่อเมือง

ในส่วนของรูปแบบ ลักษณะงานของเสี้ยวจันทร์เป็นการทดลองแนวทางการเขียนหลายรูปแบบ เช่นการใช้เทคนิคกระแสสำนึกถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของตัวละครทั้งในระดับจิตสำนึกและระดับจิตใต้สำนึก เป็นกลวิธีการเล่าที่ปล่อยให้กระแสความคิดพรั่งพรูโดยไม่จำกัด ซึ่งเป็นรูปแบบการเขียนที่นิยมในงานเขียนสมัยใหม่ รูปแบบการเขียนอีกลักษณะหนึ่งคือการเขียนที่ไม่เน้นการบรรยายการกระทำของตัวละคร การกระทำในเรื่องเป็นโครงให้ผู้เขียนใช้แสดงความคิด และอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครซึ่งเป็นส่วนสำคัญมากกว่า นอกจากรูปแบบของงานเขียนสมัยใหม่สองลักษณะที่กล่าวมาในงานของเสี้ยวจันทร์ยังพบลักษณะกลวิธีของวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดบางลักษณะด้วย เช่น เป็นเรื่องสั้นที่ไม่มีโครงเรื่อง การดำเนินเรื่องไม่เป็นไปตามแนวของวรรณกรรมที่นิยมกันมาแต่เดิม คือไม่เริ่มจากเหตุการณ์เริ่มต้นไปสู่จุดสุดยอดของเรื่อง เหตุการณ์ต่างๆไม่เป็นเหตุเป็นผลแก่กัน ตัวละครปนเปออยู่ในความจริงและความฝัน โดยภาพรวมแล้ว การนำเสนอเรื่องสั้นในงานของเสี้ยวจันทร์มีลักษณะนอกรูปแบบการเขียนแบบสูตรสำเร็จที่มีตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบ อย่างไรก็ตาม เรื่องสั้นบางเรื่องในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ก็ยังคงใช้รูปแบบการเขียนแบบมีโครงเรื่องด้วย

ความโดดเด่นในงานของเสี้ยวจันทร์คือ งานของเสี้ยวจันทร์แต่ละเรื่องเป็นงานเชิงทดลองที่มีลักษณะเฉพาะคือ รูปแบบการนำเสนอสัมพันธ์กับเนื้อหาที่นำเสนอ การนำเสนอเนื้อหาที่แสดงความแปลกแยก สับสน วุ่นวาย และแสดงให้เห็นสภาพภายในจิตใจของคนในสังคมเมืองที่แตกกระจายและแห้ววันนี้ ชัดเจนและโดดเด่นขึ้นด้วยวิธีการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้เทคนิคกระแสสำนึกบรรยายความคิดความรู้สึกของตัวละครในลักษณะที่เรียกว่า เป็นการเปลือยอารมณ์ตัวละครอย่างไม่ปิดบังอำพรางหรือการนำเสนอเรื่องสั้นแบบไม่เน้นโครงเรื่องเป็นการชี้ให้ผู้อ่านพุ่งความสนใจไปที่ความคิดความรู้สึกของตัวละครมากกว่า หรือการนำวิธีการเล่าเรื่องทั้งแบบกระแสสำนึกและแบบบรรยายโวหารตามแนวสัจนิยมมารวมไว้ในเรื่องเดียวกัน นอกจากจะทำให้ผู้อ่านรู้จักกับภาพภายนอกและความคิดในใจตัวละครแล้ว ยังเป็นการเปรียบเทียบเพื่อวิจารณ์แนวการเล่าเรื่องแบบสัจนิยมที่ไม่สามารถทำให้ผู้อ่านรู้จักกับตัวละครได้ชัดเจนเท่ากับ

การบรรยายด้วยเทคนิคกระแสน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงขอพิจารณางานของเสี้ยวจันทร์ โดยแบ่งตามรูปแบบการนำเสนอที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ ได้แก่ เรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องตามแนวนิยมเดิม เรื่องสั้นที่ไม่เน้นโครงเรื่อง เรื่องสั้นที่ใช้เทคนิคกระแสน่าสนใจ เรื่องสั้นที่ผสมผสานวิธีการเล่าหลายลักษณะ และเรื่องสั้นแนวเหนือจริง ดังนี้

1.1 เรื่องสั้นที่มีโครงเรื่องตามแนวนิยมเดิม กล่าวคือ เป็นเรื่องสั้นที่มีการเปิดเรื่อง (ตอนต้น) มีการคลี่คลายของเรื่อง (ตอนกลาง) และมีการปิดเรื่อง (ตอนจบ) เป็นเรื่องที่มีผลลัพธ์ในตอนจบให้ออกมาอย่างเดียว เวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโครงเรื่องเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ใช้ตัวละครน้อย และมีขนาดสั้น เรื่องสั้นที่มีลักษณะดังกล่าวได้แก่เรื่อง “โทรศัพท์สายปรารถนา” และเรื่อง “1+2 ในสามเหลี่ยม=4” เรื่อง “โทรศัพท์สายปรารถนา” เป็นเรื่องของหญิงสาวคนหนึ่งที่เป็นโอปะเรเตอร์ในอพาร์ทเมนต์แห่งหนึ่งในคืนหนึ่ง ชายผู้หนึ่งโทรศัพท์มาหาแล้วชวนคุยเรื่องทางเพศ ในช่วงแรกหญิงสาวฟังเขาพูดด้วยความสนใจเพราะเธอเป็นนักศึกษาจิตวิทยา และกำลังศึกษาบุคลิกของคนป่วยชนิดนี้อยู่ แต่เมื่อเขาเริ่มแสดงความก้าวร้าวและเริ่มประนามสังคมอย่างรุนแรงซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ดีไปจากที่หญิงสาวคิดเอาไว้ เธอจึงวางหูโทรศัพท์ ชายผู้นั้นต่อโทรศัพท์เข้ามาใหม่แล้วหันมาพูดคุยกับหญิงสาวด้วยเรื่องทางเพศในลักษณะเดิม หญิงสาวซึ่งโดยแท้จริงแล้วชอบการสำเร็จความใคร่ทางโทรศัพท์ จึงถูกปลุกเร้าจากชายหนุ่มให้ร่วมทำกิจกรรมดังกล่าวกับเขาได้สำเร็จ แล้วเขาก็วางหูไป ส่วนเรื่อง “1+2 ในสามเหลี่ยม=4” เป็นเรื่องของชาย 2 คนและหญิง 1 คน ไปดื่มเหล้าด้วยกันจนดึกและไม่สามารถกลับบ้านได้ ทั้งหมดจึงตกลงใจเปิดห้องที่โรงแรมย่านรูดเพื่อพักผ่อน วันรุ่งขึ้นจะได้สามารถไปทำงานต่อได้ แต่เมื่อเข้าไปอยู่ในห้องร่วมกัน หญิงสาวกลับแสดงความรักกับชายหนุ่มคนหนึ่งอย่างเปิดเผย ทำให้ชายหนุ่มอีกคนหนึ่งซึ่งชอบหญิงสาวเช่นกันพยายามเข้าไปแทรกเวลาคู่รัก แสดงความรักต่อกัน และพยายามเรียกร้องความสนใจจากหญิงสาวแต่ไม่สำเร็จ ชายหนุ่มรู้สึกถูกปฏิเสธเพราะถูกคู่รักมองอย่างชิงชังรังเกียจ ทำให้เขารู้สึกเจ็บปวดจนทนไม่ได้จึงออกมาจากโรงแรมแห่งนั้น จากเนื้อเรื่องของเรื่องสั้นทั้งสองจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีโครงสร้างตามแนวนิยมเดิมอย่างชัดเจน มีเหตุการณ์ตอนเปิดเรื่อง มีจุดที่เร้าความสนใจ ตัวละครมีความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น ๆ จนพบปัญหาขั้นสูงสุดแล้วปัญหานั้นก็คลี่คลาย

หากพิจารณาในแง่ของโครงเรื่อง เรื่องสั้นทั้งสองไม่มีสิ่งใดแปลกใหม่ไปจากเรื่องสั้นโดยทั่วไปนัก แต่สิ่งที่ทำให้เรื่องสั้นทั้งสองต่างออกไปคือ โครงเรื่องในแนวนิยมเดิมถูกนำมาใช้เสนอเนื้อหาที่แสดงความวิปริตของคนในสังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็นความวิปริตของคนที่นิยมสำเร็จความใคร่ทางโทรศัพท์ในเรื่อง “โทรศัพท์สายปรารถนา”

หรือความวิปริตในแง่การแสดงความปรารถนาทางเพศอย่างเปิดเผยโดยไม่เห็นเป็นเรื่องผิดปกติแม้จะมีบุคคลที่สามอยู่ด้วยก็ตามในเรื่อง “1+2ในสามเหลี่ยม=4” เนื้อหาที่แสดงความวิปริตในเรื่องเพศของคนในสังคมเมืองเป็นสิ่งที่แสดงความป่วยไข้ทางจิตใจของคนเมืองในรูปแบบหนึ่ง และลักษณะดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น ๆ ในเรื่องสั้นไทยปัจจุบัน รวมทั้งเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ด้วย

ความคิดและความรู้สึกของตัวละครชายหนุ่มในขณะพูดเรื่องของเขาให้หญิงสาวฟัง และปลุกเร้าหญิงสาวให้ร่วมสำเร็จความใคร่กับเขาทางโทรศัพท์ในเรื่อง “โทรศัพท์สายปรารถนา” เป็นสิ่งที่เสี้ยวจันทร์แสดงให้เห็นผู้อ่านสัมผัสกับความรู้สึกที่วิปริตในจิตใจของคนเมืองอย่างชัดเจน เช่นภาพ

“คุณรู้ไหมอะไรเอ่ย จะใช้กระดูกก็ไม่ใช่ จะใช้เอ็นก็ไม่ใช่ แข็งได้อ่อนได้ ผมอยากให้คุณจินตนาการตามผมนะ รู้ไหม ตอนนี้อยู่ตรงไหน ผมไม่ชอบมือของผมเลย มันธรรมดาสามัญ หยาบกร้าน ไม่อ่อนนุ่มเหมือนมือผู้หญิง ผมเคยชินจนเบื่อกับมือตัวเองเสียแล้ว มือคุณว่างใหม่ เอ้อ...ช่วย...ช่วยดีกันผมหน่อย”

“ผมจะถอดกางเกงออก ตีกันผมด้วยไม้เรียวเลยนะ ผมชอบความเจ็บปวด มันไม่ต่างอะไรหรือกับเวลามีแผลตลกสะกิดที่ใกล้จะหาย มันคันและสนุกที่จะเกา หลายคนบอกว่าผมคุยไม่ปะติดปะต่อ มันเป็นลักษณะด้านด้อยของผม”³²

“ผมรู้ว่าคุณต้องการอะไร และคุณก็รู้ว่าผมต้องการอะไร มันไม่ยากหรอกถ้าเราคิดว่ามันเป็น “เกม” และเราอยู่ในแนวรสนิยมเดียวกัน คุณไม่รู้จักผม ผมรู้จักคุณนิดหน่อย เรามาให้อะไรที่เป็นความสุขแก่กัน แล้วผมก็จะจากไปไม่มารบกวนคุณอีก คุณรู้ไหม อะไรเป็นเรื่องที่ปกปิดมากที่สุดเกี่ยวกับมนุษย์ เรื่องทางเพศไง มนุษย์ไม่กล้าบอกใครหรือว่าตัวเองบกพร่อง มนุษย์กลัวความจริง ขณะเดียวกันมนุษย์กลับอยากรู้ความจริงของคนอื่น”

“คุณหายใจเร็วขึ้น ผมได้ยินเสียงของคุณ คุณได้ยินเสียงของผมไหม เอามือคุณมาวางตรง “ไม้เท้าวิเศษ” ของผมด้วย โอว..ผมทนไม่ไหวแล้ว”³³

³² เสี้ยวจันทร์ แรมไพร, “โทรศัพท์สายปรารถนา,” ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 47.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50-51.

ความคิดความรู้สึกของตัวละคร “ผม” คือความคิดของคนที่หมกมุ่นในเรื่องเพศ เสี้ยวจันทร์แสดงให้เห็นความคิดของคนที่มีปัญหาทางด้านจิตใจและต้องระบายออกด้วยการโทรศัพท์ไปคุยกับคนที่ไม่รู้จักเพื่อพูดจาหยาบโหลน ซึ่งเป็นการแสดงความก้าวร้าวอย่างหนึ่ง หรือในเรื่อง “1+2ในสามเหลี่ยม=4” ความรู้สึกทุกข์ทรมานของชายหนุ่ม “ผม” ในขณะที่ถูกหญิงสาว “เธอ” ปฏิเสธไม่ให้ “ผม” แสดงความรักกับ “เธอ” แต่ให้ “เขา” แสดงได้ เสี้ยวจันทร์แสดงให้เห็นความเจ็บปวด ความสับสน และความปรารถนาทางเพศในใจตัวละครซึ่งหากเป็นวรรณกรรมในรูปแบบเดิมจะไม่แสดงออกอย่างเปิดเผย แต่ในงานของเสี้ยวจันทร์ การแสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผยเช่นนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติ

“ผมชิงชังตัวเอง เกลียดเขา โกรธเธอ ทุกสิ่งไม่ได้เป็นไปตามที่คาดคะเน ผมเองนั้นรักเขาด้วยความสนิทใจ การร่วมรักต่อหน้าเขานั้นผมถือว่าเป็นเรื่องปกติ ผมเมื่อที่เขาไม่ร่วมรักกับเธอ ผมไม่ชอบการเล้าโลมเพราะมันเสียดแทงความรู้สึก มันทำให้ผมจมอยู่กับความโดดเดี่ยว เขาไม่เป็นตั้งใจที่ผมอยากให้เขาเป็น หลายต่อหลายครั้งผมเอื้อมมือไปจับเธอ จนเธออดทนไม่ได้

...ผมล้มตัวลงนอนโดยไม่ถอดรองเท้า นึกเสียใจ กล่าวคำขอโทษเขาอยู่ในใจ เขาไม่ผิดหรอก หากผู้หญิงพอใจเขา เขาย่อมทำอะไรก็ได้ ทั้งหมดไม่มีใครผิด เธอก็ไม่ผิด ความเปราะบางของการเกิดมามีชีวิตอยู่นี้ละที่มันผิด ถ้าเราอยู่เหนืออารมณ์ขัดแย้งได้มันคงจะเป็นสิ่งดี แต่จะมีใครสักกี่คนในโลกที่สามารถขจัดสิ่งเลวร้ายออกไปจากชีวิตได้โดยไม่เจ็บปวด

เราเหมือนคนไม่มีที่มาไม่มีที่ไป ผมก็ไม่ว่าเรื่องอะไรเกี่ยวกับเธอมากนัก แต่เรากลับกระทำต่อกันอย่างแสนสาหัส เชือดเฉือนกันทางความรู้สึก ผมคิดไปถึงร่างของตัวเองดิ่งลงสู่กันหุบเหวลึก”³⁴

จะเห็นว่าเนื้อหาในงานเขียนของเสี้ยวจันทร์คือการเปลี่ยอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครอย่างไม่มี การปิดบังอำพราง การเปลี่ยอารมณ์ตัวละครอย่างถึงที่สุดในงานของเสี้ยวจันทร์ชี้ให้เห็นภาวะจิตใจของคนเมืองที่อยู่ชั้น “วิปริต” ดังเช่นที่ตัวละคร “ผม” ในเรื่อง “1+2ในสามเหลี่ยม=4” เคยคิดว่าจะให้ “เขา” ร่วมรักกับแฟน “ผม” ต่อหน้าต่อตา

³⁴ เสี้ยวจันทร์ แรมไพโร, “1+2 ในสามเหลี่ยม = 4,” ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 82, 84.

และผู้วิจัยเห็นว่า การที่เสี้ยวจันทร์นำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้ค่อนข้างจะเป็นการปลดปล่อยตัวเขาเองในฐานะที่เป็นนักเขียน กล่าวคือ สิ่งที่เขาเสนอมุ่งที่จะถ่ายทอดจิตวิญญาณอันเต็มไปด้วยความสับสน สลับซับซ้อน และประหลาดวิปริต โดยมีได้ผูกติดอยู่กับการนำเสนอเนื้อหาในแนวเดิมที่ต้องสะท้อนสภาพสังคมหรือชี้ให้เห็นสังคมเดินไปสู่แนวทางที่ต้งามดังเช่นที่ปรากฏในเรื่องสั้นร่วมสมัยเรื่องอื่นๆ ซึ่งเสี้ยวจันทร์ได้แสดงให้เห็นว่า ภายใต้อารมณ์ที่มีการนำเสนอในรูปแบบเดิมนั้น ยังมีสิ่งที่สามารถหยิบยกมาเป็นเนื้อหาที่แสดงภาพชีวิตของคนในสังคมเมืองภาพใหม่ๆ ได้อีก ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่องสั้นกลุ่มนี้นั่นเอง

1.2 เรื่องสั้นที่ไม่เน้นโครงเรื่อง เรื่องสั้นส่วนใหญ่ในงานของเสี้ยวจันทร์ใช้รูปแบบนี้ กล่าวคือ เป็นเรื่องที่ไม่มิตอนขึ้นต้น ตอนกลาง และตอนจบ แบบพัฒนาปมปัญหา ปมปัญหาเข้มข้น และคลี่คลายปมปัญหา แต่เป็นเรื่องที่ไม่มีปมปัญหาหรือหากมีปมปัญหาก็ไม่มีการคลี่คลาย แม้ผู้อ่านจะระบุได้ว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในเรื่อง ตัวละครกระทำสิ่งใดบ้าง แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือความคิดความรู้สึกของตัวละครซึ่งเป็นสิ่งที่นักเขียนให้ความสนใจเป็นพิเศษ เรื่องสั้นที่ใช้กลวิธีดังกล่าวคือเรื่อง “ถนนทุกสายชื่อความหลัง” เรื่อง “คนบ้าได้ตึก” เรื่อง “สนทนากับเด็กผี” เรื่อง “เงินเปื้อนเลือด” เรื่อง “ซี” เรื่อง “ชายไปขายดอกไม้” และเรื่อง “สถานการณ์แสดง” แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเพียง 3 เรื่อง คือ เรื่อง “ถนนทุกสายชื่อความหลัง” เรื่อง “คนบ้าได้ตึก” และเรื่อง “ชายไปขายดอกไม้” ดังนี้

ในเรื่องสั้นกลุ่มนี้ การกระทำของตัวละครเป็นเสมือนดังโครงที่ให้เสี้ยวจันทร์ยึดในการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากกว่า เช่นเรื่อง “ถนนทุกสายชื่อความหลัง” ภาพการกระทำคือตัวละครชายและหญิงเดินท่องไปตามถนนสายต่างๆ พักดื่มน้ำกินอาหารตามร้าน แล้วแยกย้ายจากกัน สิ่งที่สำคัญคือ ความคิดและความรู้สึกของตัวละคร ในเรื่องนี้เน้นไปที่การแสดงความคิดและความรู้สึกของชายหนุ่มที่มีต่อผู้หญิงที่เขาชอบในระหว่างที่เขาใช้เวลาอยู่กับผู้หญิงคนนั้น และการแสดงภาพของชายหนุ่มที่อยู่กับหญิงสาวในร้านอาหารและร้านเหล้าตามถนนสายต่าง ๆ เช่น ถนนเพลินจิต ศาลาแดง พัฒนพงศ์ ถนนราชดำริ ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ราชเทวี และสนามหลวง โดยไม่มีปมปัญหาขัดแย้งระหว่างชายหนุ่มและหญิงสาว ตัวอย่างภาพต่างๆ เช่น

ภาพที่ร้านอาหารแถวถนนเพลินจิต ช่วงค่ำ

“นักดนตรีเริ่มเล่นเพลงอิมเมจินของจอห์น เลนนอน ผมอารมณ์ดีขึ้นมาทันที เราจึงพูดคุยเรื่องเพลง เธอมีบางอย่างที่เชื่อมต่อกับผมได้ ผมชอบฟังเธอคุย และเธอก็ตั้งใจฟังผมพูด เราเคารพความคิดของกันและกัน เวลาเธอพูดคุย เสียงของเธอเหมือนนกเล็ก ๆ ไพราะ และแผ่ด้วยอารมณ์ยินดีขึ้นบาน”³⁵

ที่เส้นทางจากศาลาแดงตรงไปพัฒนาพงศ์ ก่อนเที่ยงคืน

“เรายืนรอฟังเสียงเพลงที่ข้างนอก มีเสียงเพลงดังขึ้นแต่ก็ไม่ใช่เพลงที่ขอไป เราทั้งคู่หัวเราะขึ้นพร้อมกัน แล้วออกเดิน... เดินต่อไป

ประมาณเที่ยงคืน เรายังเดินเตร็ดเตร่ไปเรื่อย มันเป็นความสุขของผมที่ได้เดินเคียงข้างเธอ ถ้าสมมุติว่าเธอเป็น “คนรัก” ผมคงไม่มาเดินเรื่อยเปื่อยแบบนี้ คงจะเป็นเพราะว่าผมมีความสุข ผมจึงทำได้เช่นนี้ ส่วนเธอผมไม่รู้ว่าเธอสุขไหม”³⁶

ที่ร้านเหล้าตรงถนนราชดำริ หลังเที่ยงคืน

“ไฟบนเพดานส่องสลัว นุ่มนวลจนรู้สึกได้ถึงอารมณ์ผ่อนคลาย เธอเอนศีรษะแนบกับผนังห้อง เธอเหนื่อยอยากพักผ่อน เธอหลับตาลงช้า ๆ ผมเฝ้าสังเกตดูใบหน้าเธอดูน่ารักมาก เหมือนภาพเขียนชื่อ “เจ้าสาว” ของชากาล ศิลปินคนโปรดอีกคนหนึ่งของผม”³⁷

การแสดงความคิด ความรู้สึกของชายหนุ่มที่มีต่อหญิงสาวในสถานที่ต่าง ๆ ที่เขาใช้เวลาอยู่กับหญิงสาวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดทั้งเรื่อง สิ่งที่ผู้อ่านรู้จักจากรื่องนี้ ผู้อ่านจะรู้จัก “ผม” ว่า “ผม” เป็นคนช่างคิด อ่อนไหว ต้องการความรักความอบอุ่นจากคนที่สามารถเข้าใจ “ผม” ได้ และความรู้สึกดังกล่าวก็อาจเป็นความรู้สึกที่ “ผม” มีต่อผู้หญิงคนนี้ แต่เรื่องก็จบลงโดยที่ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้น การเดินท่องไปในถนนสายต่าง ๆ ของตัวละครไม่ได้นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต่างไปจากจุดเริ่มต้น ทั้งคู่แยกย้ายจากกันไปโดยผู้หญิงที่ “ผม” พูดคุยด้วยดีมาตลอดทั้งคืนเป็นฝ่ายบอก “ผม” ไม่ให้คิดเกินเลยกับ “เธอ” สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดจึงเป็นแต่ความทรงจำที่ดีของ “ผม” เท่านั้น

³⁵ เสี่ยวจันท์ แรมไพร์, “ถนนทุกสายชื่อความหลัง,” ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 111.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 115.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

เรื่อง “คนบ้าใต้ตึก” เป็นเรื่องที่เน้นความรู้สึกหงุดหงิดและเบื่อหน่ายของตัวละคร “ผม” การกระทำที่เกิดขึ้นในเรื่องคือชายหนุ่ม “ผม” เห็น “คนบ้า” คนหนึ่งแล้วรู้สึกสนใจและต้องการรู้ว่า “คนบ้า” ผู้นี้คิดอะไร ขณะที่ “ผม” ฟังคำบรรยายในห้องเรียน “ผม” รู้สึกว่าบรรยายกาศในห้องเรียนน่าเบื่อหน่ายและคิดถึงคนบ้าอยู่ตลอดเวลา เมื่อ “ผม” เบื่อจนทนไม่ไหว “ผม” ก็เดินออกจากห้องเรียนเพื่อไปตามหา “คนบ้า” แต่ไม่พบ ความรู้สึกของ “ผม” ที่จินตนาการถึงสิ่งที่คนบ้าคิด รวมทั้งความรู้สึกตอนเข้าฟังคำบรรยายในชั้นเรียน แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเบื่อหน่ายและความรู้สึกที่ชีวิตที่ดำเนินตามกฎเกณฑ์เป็นสิ่งไร้สาระ

“เขาล้วงสมุดออกจากกระเป๋า ถือปากกาไว้ในมือแล้วเริ่มเขียนหนังสือ ทำทางของเขาถ้าแต่งตัวดีเมื่ออยู่ร่วมกับผู้คนที่ เป็นปกติ เราก็ไม่สามารถจะล่วงรู้ได้ว่าเขาเป็นคนบ้า ผมอยากเข้าไปใกล้ ๆ เพื่อแอบดูตัวหนังสือที่เขาเขียน แต่ก็ทำไม่ได้ อักษรทั้งหมดก็ยังคงเป็นความลึกลับ

ต่อไปนี่คือประโยคที่คนบ้าเขียน ผมไม่ได้แก้ไขอะไรทั้งสิ้น

“...ฤดูโลก 3 กฎปกครองโลกอย่างไร

ทฤษฎีอะไรคือวิชาภูมิศาสตร์ ประเทศทวีป

ด.ช.ญ.สวย 3/12 ผู้อธิบายข้อนี้

ทฤษฎีปุ๋ยขยะสวะ

กรุณาเก็บใส่ถังขยะเวลากลับหรือทำกิจอย่างอื่น”³⁸

“อากาศมันช่างร้อนอบอ้าวเหลือเกิน ผมอึดอัดกระวนกระวาย พัดลมเหนือศีรษะมันหมุนช้าไม่ทันใจ โทรกต๋นวงจรปิดเริ่มเปิดขึ้น ร่างอาจารย์ปรากฏอยู่ในจอภาพ การสอนวันนี้เป็นวันแรก อาจารย์จึงพูดถึงสารบัญ การอ่านหนังสือ การเตรียมตัวสอบ เรื่องราวจิปาตะ ช่างน่าเบื่อหน่าย แต่ผมก็ยังทนนั่งอยู่ที่นี้ ในหัวสมองผมมีแต่คนบ้าเท่านั้น ผมมีความสุขกับการได้เฝ้าจ้องมองเขา สังเกตเขา มากกว่าการนั่งฟังบรรยายเสียอีก

บางครั้งผมก็ได้อะไรนิดหน่อยจากอาจารย์ เช่น เนื้อหาที่พูดว่า...

... การศึกษามนุษย์นั้นหาข้อเท็จจริงได้ยาก

³⁸ เสี่ยวจันท์ แรมไพร์, “คนบ้าใต้ตึก,” ใน โลกเฉพา (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 76.

วิทยาศาสตร์ธรรมชาติต่างคนต่างก็ศึกษา
ซึ่งมันมีความแน่นอนมากกว่าวิชาสังคมศาสตร์
สิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตประชาชน...”³⁹

ภาพตัวอย่างภาพแรกเป็นภาพความสนใจที่ “ผม” มีต่อ “คนบ้า” ส่วนภาพหลังเป็นบรรยากาศที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนของ “ผม” ในภาพแรกเสี้ยวจันทร์แสดงความรู้สึกของ “ผม” ที่สนใจและมีความเชื่อใจที่ได้คาดเดาคำพูดของ “คนบ้า” จากท่าทางภายนอก “ผม” คัดรูปประโยคที่ไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์มาเป็นเครื่องยืนยันสิ่งที่ “ผม” สนใจ ความรู้สึกตื่นเต้นที่ “ผม” มีต่อ “คนบ้า” ตรงกันข้ามกับความรู้สึกของ “ผม” ที่มีต่อการฟังคำบรรยายของครูผู้สอนในชั้นเรียนอย่างสิ้นเชิง “ผม” เบื่อหน่ายบรรยากาศในชั้นเรียนมาก เนื้อหาของวิชาที่เรียนซึ่งคัดมาเป็นตัวอย่างเต็มไปด้วยเหตุผลรูปประโยคถูกต้องตามหลักไวยากรณ์และสื่อความหมายได้ชัดเจน แต่กลับทำให้ “ผม” เบื่อยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่า ภาพตรงข้าม 2 ภาพนี้เป็นสิ่งที่เสี้ยวจันทร์แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ทำให้ “ผม” เบื่อหน่ายและปฏิเสธคือ ระเบียบกฎเกณฑ์และความคิดที่อยู่ในกรอบของเหตุการณ์ที่ “ผม” สนใจความคิดของ “คนบ้า” และรูปประโยคของ “คนบ้า” เพราะนั่นคือสิ่งที่อยู่นอกระเบียบกฎเกณฑ์และนอกกรอบของเหตุผลนั่นเอง การปฏิเสธกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมเป็นความรู้สึกแปลกแยกที่พบมากในวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ด ต่างกันแต่ว่าบ่อเกิดของความรู้สึกเบื่อหน่ายระเบียบกฎเกณฑ์ในงานของเสี้ยวจันทร์เป็นสภาพสังคมเมืองแทนที่จะเป็นผลพวงจากสงครามดังที่ปรากฏในวรรณกรรมตะวันตก

เรื่อง “ชายไปขายดอกไม้” ภาพที่เสี้ยวจันทร์แสดงคือ ภาพของชายไปขายดอกไม้ไม่อยู่ริมถนนแถวอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ แต่การกระทำของชายไปในการขายดอกไม้รวมทั้งการที่ชายไปจะขายดอกไม้ได้หรือไม่ได้ไม่ใช่สิ่งสำคัญ สิ่งสำคัญคือ การกระทำของชายขายดอกไม้เป็นแกนให้เสี้ยวจันทร์แสดงความคิดเห็นของผู้เล่าเรื่อง ที่พยายามอธิบายความคิดของคนที่อยู่รอบข้างชายไปและมีปฏิริยาต่อชายไปในรูปแบบต่าง ๆ กัน

“คนยังเดินผ่านไปผ่านมาอย่างไม่สนใจ ไม่มีใครก้าวเข้าไปซื้อ อาจจะเป็นเพราะอาย หรือคงจะเป็นเพราะกลัว หรืออาจจะเป็นเพราะไม่แน่ใจว่าชายขายดอกไม้คนนี้ใช้วิธีแกล้งเป็นไปมาล่อหลอกขายดอกไม้”⁴⁰

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 77.

⁴⁰ เสี้ยวจันทร์ แรมไพโร, “ชายไปขายดอกไม้,” ใน โลกเฉพาะ

“คนหลายคนสงสารต่อความพิการของผู้อื่น แต่สัญชาตญาณของคนก็เฝ้าบอก เฝ้าเตือนตนเอง หวาดกลัวต่อการถูกหลอก ด้วยเหตุนี้ศิลปะของชายไปขายดอกไม้คนนี่จึงเป็นเรื่องเศร้า ...พวกมาลัยยังไม่พร่องไปจากตลาด”⁴¹

“วันหนึ่งฝนตกลงมาอย่างหนัก... หลายคนวิ่งเข้าไปซุกหลบฝนใต้บริเวณตึก ทุกคนกลัวเปียก ชายไปยังคงยืนอยู่อย่างสงบ... ฝนเทลงมาบนศีรษะของเขา...

เขาไม่ได้ตั้งใจสร้างศิลปะชิ้นเลย เพียงแต่เขารู้สึกอยากยืนอยู่ตรงนั้น ไม่มีเหตุผลอะไรอีกเลย เขาอยากยืนเพราะเขาไม่กลัวเปียก ทุกคนอยู่ในที่ร่มกลัวเปียกทั้งนั้น”⁴²

ความคิดเห็นของผู้เล่าเรื่องที่คาดเดาความรู้สึกของผู้อื่นที่มีต่อ “ชายไป” คือ เนื้อหาที่เสี้ยวจันทร์ใช้วิจารณ์สภาพจิตใจของคนในสังคมเมือง เช่น คนในเมืองหวาดกลัวต่อการถูกหลอก คนเมืองหวาดระแวงไม่ไว้ใจกัน และคนเมืองเป็นผู้ไม่กล้าปฏิบัติตนนอกกรอบหรือปฏิบัติตัวให้ต่างไปจากผู้อื่น เนื้อหาดังกล่าวแม้จะมีลักษณะการคาดเดาที่ไม่ระบุว่าความคิดเห็นของตนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ก็มีลักษณะเป็นความคิดเห็นส่วนตัวสูง รวมทั้งเสียงของผู้เล่าเรื่องนั้นสามารถกล่าวได้ว่าเป็นเสียงของเสี้ยวจันทร์ จึงทำให้เรื่อง “ชายไปขายดอกไม้” เป็นเรื่องที่แสดงท่าทีของเสี้ยวจันทร์ในการแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของเขาที่ชัดเจนที่สุด เพราะเป็นการแสดงความรู้สึกที่ไม่ต้องแสดงผ่านบทบาทหรือการกระทำของตัวละครตัวหนึ่งตัวใดในเรื่องเลย

เรื่องสั้นทั้ง 3 เรื่องที่ยกมาเป็นตัวอย่างต่างเป็นเรื่องที่ไม่มีความขัดแย้งตามรูปแบบของเรื่องสั้นแนวนิยมเดิมที่เน้นโครงเรื่อง ทุกเรื่องแสดงให้เห็นว่าการกระทำของตัวละครในเรื่องไม่ใช่สิ่งสำคัญ สิ่งที่สำคัญคือความคิดและความรู้สึกของตัวละครที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อการกระทำหรือสถานการณ์ต่างๆรอบตัว และความคิดดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นภาวะจิตใจอันสับสนและอ่อนไหวของปัจเจกบุคคลที่อยู่โดดเดี่ยวท่ามกลางเมืองใหญ่ที่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่มีใครสนใจใคร ความรู้สึกเฉพาะที่เกิดขึ้นกับตัวละครแต่ละตัวเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นจิตสำนึกอันโดดเดี่ยวของคนเมืองที่ต่างแยกตัวออกมาจากสังคมที่คนต่อคนควรมีความสัมพันธ์ต่อกัน กลายเป็นคนแต่ละคนโต้ตอบกับโลกซึ่งกลายเป็นโลกส่วนตัวตามวิถีทางที่เขาต้องการ โลกภายนอกของตัวละครเป็นสิ่งไร้สาระ น่าเบื่อ

(กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 59.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 60-61.

และไม่มี ความหมายอันจริงแท้เท่ากับโลกภายใน (ซึ่งหมายถึงความคิด อารมณ์และความรู้สึกที่ตัวละครมีต่อโลก) ที่เป็นสิ่งที่เป็นจริงมากกว่า มีความหมาย มีสีสัน มีรสชาติของชีวิตมากกว่า แม้รสชาตินั้นจะเป็นความขมขื่น บิดเบี้ยวไปจากสิ่งปกติ (ซึ่งสังคมภายนอกเป็นผู้กำหนด)ก็ตาม โลกภายในซึ่งเป็นโลกอันจริงแท้ในความรู้สึกของตัวละครจะปรากฏชัดเจนมากขึ้นในเรื่องสั้นกลุ่มต่อไป

1.3 เรื่องสั้นที่ใช้เทคนิคกระแสสำนึก เป็นเรื่องที่ถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของตัวละครทั้งในระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกตามที่เกิดขึ้นจริง โดยปราศจากการปรุงแต่งหรือการชี้แนะของผู้เขียน ลักษณะที่พบมากในงานที่ใช้เทคนิคกระแสสำนึก คือ การใช้บทรำพันความคิดของตัวละคร (interior monologue) ซึ่งเป็นกลวิธีการเล่าที่ปล่อยให้กระแสความคิดพุ่งพรูโดยไม่มีขีดจำกัด เรื่องสั้นที่มีลักษณะดังกล่าวในรวมเรื่องสั้นชุด โลกเฉพาะ คือ เรื่อง “โลกเฉพาะ” อันที่จริงเรื่อง “โลกเฉพาะ” มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับเรื่องสั้นในกลุ่มที่สอง (เรื่องสั้นที่ไม่เน้นโครงเรื่อง) มาก แต่ในเรื่องสั้นกลุ่มที่สอง ผู้วิจัยเห็นว่ายังเป็นเรื่องสั้นที่พอมีโครงเรื่องอยู่บ้าง แม้จะเป็นโครงเรื่องที่มีลักษณะคร่าวๆ มากก็ตาม แต่สำหรับเรื่อง “โลกเฉพาะ” ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องสั้นที่ไม่มีโครงเรื่องเรื่องนี้ใช้รูปแบบการเขียนบันทึกประจำวัน และเป็นเรื่องที่มีลักษณะเป็นชิ้นส่วนแต่ละชิ้นที่วางเรียงรายให้ผู้อ่านชม สิ่งที่ผู้อ่านจะได้จากการอ่านเรื่องสั้นเรื่องนี้คือ การรับรู้ความคิด อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องเท่านั้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเรื่องสั้น “โลกเฉพาะ” ดังต่อไปนี้

เรื่อง “โลกเฉพาะ” เป็นบันทึกประจำวันของผู้ชายหนึ่งคือ “ข้าพเจ้า” ที่บันทึกความคิดและความรู้สึกต่อสิ่งที่เขาพบเห็นในแต่ละวัน เนื้อหาที่บันทึกมีลักษณะไม่ต่อเนื่อง และเสมือนเป็นการคัดเฉพาะสิ่งที่น่าสนใจและกระทบความคิดความรู้สึกของตัวผู้เล่าเรื่องมาบันทึกไว้เท่านั้น ลักษณะความไม่ต่อเนื่องของเนื้อหาได้แก่เนื้อหาในบันทึกที่เปลี่ยนแปลงไปทุกวัน และในแต่ละวันสิ่งที่บันทึกก็หลากหลาย เช่น วันที่ 1 มกราคม 2529 เนื้อหาในบันทึกคือ ตัวละครรอคอยรถไฟ ความรู้สึกเหงา และผู้บันทึกเจอเพื่อนที่เป็นบ้า วันที่ 12 ตุลาคม 2528 เนื้อหาในบันทึกคือ ความรู้สึกเบื่อหน่ายและหงุดหงิดของตัวละครต่อมนุษย์ ต่อสภาพแวดล้อม ต่อเมือง วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2529 เนื้อหาในบันทึกคือ ตัวละครไปดูงานศิลปะ ไปฟังเพลง ความรู้สึกหม่นหมองหดหู่เพราะปวดหัว หรือวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2529 เนื้อหาในบันทึกคือ ความคิดเกี่ยวกับความรัก คนรัก ความรู้สึกโดดเดี่ยว และตัวละครไปดูงานศิลปะ ลักษณะดังที่กล่าวมาเป็นการแสดงให้เห็นว่าโครงเรื่องหรือการกระทำที่เกิดขึ้นในเรื่องไม่ใช่สิ่งสำคัญ แต่สิ่งสำคัญคือความคิด

ความรู้สึกของผู้บันทึกซึ่งเป็นตัวละครผู้เล่าเรื่อง ในเรื่องนี้ความคิดความรู้สึกของตัวละคร มีลักษณะหม่นหมอง หดหู่ หงุดหงิด และรู้สึกว่าตนเองโดดเดี่ยวและการดำรงชีวิตอยู่ก็ ข้างไร้ความหมาย ตัวอย่างเช่น

บันทึกของวันที่ 1 มกราคม 2529

“ความอ้างว้างมันอยู่ใกล้ ๆ ฉัน เป็นเพื่อนคนเดียวที่คอยติดตามตลอดมา ฉัน เหมือนคนพลัดบ้าน พลัดพ่อ พเนจรไปกับความรู้สึกกลัดกลุ้ม คราวใดสังเกตมนุษย์ แล้ว ฉันเศร้าใจ โลกนี้มีมนุษย์ต่างแปลกหน้าซึ่งกันและกัน”⁴³

บันทึกของวันที่ 12 ตุลาคม 2528

“คุณจะฝันถึงอะไรบ้าง ชีวิตในเมืองใหญ่มันวุ่นวาย แล้วผมก็แยกตัวเองออกมา อยู่มุ่มเงียบ ๆ มันไม่มีความจำเป็นอะไรเลยสำหรับการที่จะรู้จักใครสักคนเพิ่มขึ้น หรือลดการรู้จักใครสักคน ผมเริ่มขยับออกมาทีละนิดๆ ห่างไกลออกมาจากฝูงชน เพื่อน หรือแม้กระทั่งมิตรภาพ ผมเกลียดคำพูดที่มันสวยหรู เกลียดปรัชญาเก๋ ๆ เกลียดการดำเนินชีวิตแบบทาส

โลกนี้มันช่างเต็มไปด้วยเรื่องราวไร้สาระ อุปติการณของโลก ผมอยากให้มัน แตกสลาย ให้มนุษย์มันตายทีละคน ๆ”⁴⁴

บันทึกของวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2529

“ความรักที่แท้จริงในโลกนี้จะมีเหลืออยู่บ้างไหม ทำไมนะฉันจึงเป็นคนอ่อนแอ เช่นนี้ รักใครก็มีแต่เจ็บปวด ผิดหวัง เศร้าและทรมาน ความในใจของคนเรานี้ จะเป็นอย่างไรนะ คิดว่าต่อไปจะรักตัวเองให้มากๆ แม้ว่าจะทรมานหรือเหนื่อย ยากเพียงใดก็จะอดทน... คิดถึงบางสิ่งที่ผ่านมา เวลาช่างรวดเร็วเรวนัก เธอเข้าใจยาก มนุษย์นี้เข้าใจยาก หัวใจของเธอไม่ต่างอะไรกับทะเลยามนิ่งสงบ แต่ลึกลงไปกลับ แผลงไว้ด้วยพายุ วันนี้เป็นวันแห่งความรัก อยากรู้เหมือนกัน ใครกันจะรักฉันอย่าง จริงจัง เข้าใจวิถีที่ฉันเป็น การจากพรากเป็นสิ่งที่ทรมานที่สุดสำหรับฉัน นับวันฉัน

⁴³ เสี่ยวจันท์ แรมไพโร, “โลกเฉพาะ,” ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 125.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126.

มีแต่จะอ่อนแอมากขึ้นๆเหมือนผู้หญิง ทำไมเป็นเช่นนี้ก็ไม่รู้ หวาดกลัวกับความเดียวดายมากขึ้น รู้สึกเศร้าบ่อย หดหู่กับชีวิตที่เป็นอยู่ ไม่มีกำลังใจใด ๆ”⁴⁵

ความรู้สึกโดดเดี่ยว เศร้าซึม แปรกแยกจากผู้คน ผิดหวัง ทุกข์ทรมาน ฯลฯ ของตัวละครเป็นความรู้สึกที่เสี้ยวจันทร์ระบู่ไว้ชัดเจนว่า เกิดจากการดำรงชีวิตในสังคมเมืองที่มีแต่ความวุ่นวายดังที่ปรากฏในบันทึกวันที่ 12 ตุลาคม 2528 สิ่งที่น่าสนใจในเรื่อง “โลกเฉพาะ” คือ เนื้อหาในบันทึกในแต่ละวันถูกแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงหนึ่งเป็นการบันทึกความรู้สึก หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในวันนั้น ๆ และอีกส่วนหนึ่งคือความคิดเห็นของผู้บันทึกที่มีต่อเนื้อหาที่ตนเองเลือกบันทึกในแต่ละวัน เช่น บันทึกในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ผู้บันทึกเขียนถึงความรู้สึกที่มีต่อความฝัน และแสดงความคิดเห็นต่อการเลือกบันทึกความฝันของตน

“หลายวันมานี้ฝันแปลกๆ (8-9) เธอชอบมาหาฉันในความฝัน เอื้ออาทรในความรู้สึก ฉันไม่ค่อยชอบเลย เพราะรู้ว่านั่นมันเหมือนการลงทัณฑ์ ฉันทรมานและเหนื่อยเพลีย แต่บางครั้งฉันก็ชอบ มันสวยงาม มันมีสิ่งเหนือจริงซุกซ่อนอยู่ในภาพฝันนั้น

หมายเหตุ... ปลาทอง ปลากัด

(ข้าพเจ้ารู้ว่าแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการเขียนไม่มีวันหมดนั้นก็คือ“ความฝัน” ข้าพเจ้าเชื่อว่าความฝันจะทำให้ข้าพเจ้าค้นพบตัวเองว่า ข้าพเจ้าเป็นใคร ข้าพเจ้ามีปมอะไร ข้าพเจ้าควรจะทำอะไร ความฝันจะเป็นกระจกเงาที่ชื่อตรงต่อข้าพเจ้ามากที่สุด ตรงข้อมูลนี้กระมัง งานเขียนของข้าพเจ้าในช่วงหนึ่งจึงข้องเกี่ยวกับความฝันเรื่องราวที่เขียนออกมาจึงมีลักษณะของงานประเภทเหนือจริงซุกซ่อนอยู่)”⁴⁶

เนื้อหาของบันทึกที่แบ่งเป็น 2 ช่วงเช่นนี้ปรากฏในทุก ๆ วัน ในส่วนที่เป็นความคิดเห็นของผู้บันทึกต่อเรื่องที่เลือกมาบันทึก ส่วนใหญ่จะเป็นข้อเขียนที่กล่าวถึงวิธีการเขียนที่ผู้บันทึกสนใจและกำลังเขียนด้วยวิธีการนั้น ๆ อยู่ เช่น การบันทึกเรื่องคนบ้าจะเป็นข้อมูลที่ผู้บันทึกนำไปเขียนเรื่องสั้นได้ (โลกเฉพาะ, 2536, หน้า 126) หรือผู้

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 133-134.

บันทึกเชื่อในวิธีการเขียนแบบเขียนออกมาอย่างพร้งพรู ไม่ต้องห่วงเรื่องถ้อยคำ เขียนออกมาด้วยความรู้สึกปะทุ (โลกเฉพาะ, 2536, หน้า 127) ซึ่งก็คือเทคนิคการเขียนแบบกระแสรำลึกนั่นเอง หรือผู้บันทึกเชื่อว่าผู้หญิงเป็นพลังสำคัญในการผลักดันให้มนุษย์ต้องทำงานสร้างสรรค์ (โลกเฉพาะ, 2536, หน้า 129) หรือผู้บันทึกอธิบายว่า การที่เขาใช้สรรพนามทั้ง “ผม” หรือ “ฉัน” ในเรื่องเดียวกันเพราะเขาเห็นว่า แบบแผนไม่ใช่สิ่งสำคัญ ความคลุมเครือก็เป็นศิลปะที่มีเสน่ห์ไม่ต่างจากความชัดเจน (โลกเฉพาะ, 2536, หน้า 130) ดังนั้นเป็นต้น การที่บันทึกในแต่ละวันมีทั้งความรู้สึกและความคิดของผู้บันทึกที่บอกให้ผู้อ่านรู้ว่าผู้บันทึกรู้สึกเช่นไร กับยังมีข้อคิดเห็นของผู้บันทึกกำกับไว้ในแต่ละวันถึงการเลือกเนื้อหาที่จะบันทึกและวิธีการถ่ายทอดเนื้อหา นั้น ๆ ผู้วิจัยเห็นว่า ลักษณะดังกล่าวคือการถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของตัวละคร ทั้งในระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก ตามที่เกิดขึ้นจริงตามวิธีการของงานเขียนสมัยใหม่ กล่าวคือ ข้อความที่เป็นการเลือกเนื้อหาและวิธีการเขียน ก็คือการเปิดเผยให้เห็นจิตสำนึกในรูปแบบที่ตัวละครตระหนักในสิ่งที่เขากำลังกระทำ ส่วนการเปิดเผยจิตใต้สำนึกจะปรากฏในรูปแบบของความรู้สึกโกรธ หงุดหงิด เหนงาเศร้าซึม หรือภาพความฝันของตัวละคร รูปแบบทั้งสอง ต่างก็นำเสนอโลกซึ่งอยู่ภายในความคิดและจิตใจของคนๆหนึ่ง จากการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกและความคิดที่อยู่ภายในตัวเขา และการที่เขาเปิดเผยโลกภายในดังกล่าวออกมาจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านเห็นโลกที่อยู่ภายนอกได้ชัดเจนกว่าการบรรยายโลกภายนอกตามที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่องนั้น

1.4 เรื่องสั้นที่ใช้รูปแบบการเล่าเรื่องแบบผสมผสาน กลวิธีดังกล่าวปรากฏในเรื่อง “แมวจร บทละครที่ไม่จบ และชายแขนขาด” และ “วันหนึ่งของชีวิต” เรื่องสั้นสองเรื่องนี้เป็นการต่อต้านรูปแบบงานเขียนที่มีโครงเรื่องตามแนวนิยมเดิม กล่าวคือ เรื่อง “แมวจร บทละครที่ไม่จบ และชายแขนขาด” มีแต่การพรรณนาความรู้สึกของชายคนหนึ่งซึ่งเสียแขนข้างซ้ายเพราะถูกเครื่องจักรตัด กำลังพยายามทบทวนหาจุดเริ่มต้น ของความรู้สึกอยากหลับนอนกับผู้หญิงของเขา และเล่าประสบการณ์ที่เขาเคยหลอกให้แมวสำเร็จความใคร่ให้เขา แล้วต่อมาเขาก็ฆ่าแมวทิ้งเพราะกลัวว่าแมวจะนำความลับนี้ไปบอกแมวตัวอื่น ๆ กลวิธีการเขียนในเรื่อง “แมวจร บทละครที่ไม่จบ และชายแขนขาด” นี้ มี 2 ลักษณะผสมผสานกัน ได้แก่ กลวิธีการเขียนแบบกระแสรำลึก สลับกับรูปแบบของวรรณกรรมบทละคร ช่วงที่ตัวละครพรรณนาความรู้สึกเหงา ว่าเหว และสับสน เสียวจันทร์ใช้เทคนิคการเขียนแบบกระแสรำลึก สะท้อนให้เห็นลักษณะความป่วยไข้ในจิตใจคนที่เกิดจากสภาพสังคมเมืองได้ดี

“คงเพราะเราต่างอยู่ในโลกเพียงลำพังจึงคุ้นเคยกันดี แมวตัวนี้มีความโดดเด่นยว
ซ่อนอยู่ในวิญญาน มันคงโดดเด่นยวพอ ๆ กับผม โลกของเราเลื่อนเข้ามาบรรจบ
กันแน่นหนา ผมรินนมกระป๋องใส่ถ้วยให้มันกิน มันเสือกินอย่างเอร็ดอร่อย ลิ้น
ตัวต้วยจนเป็นมัน จ้องมองผมตั้งจะจดจำ ผมร้องเหมียวเหมียว อุ่มมันขึ้น
แนบอกนำไปปล่อยนอกห้อง

ผมวิปริตหรือเปล่า ไม่-ไม่ใช่ ก็ในเมื่อแขนข้างซ้ายของผมขาด สมควรแล้วมิใช่
หรือ ผมขัดแย้งกับตัวเอง ผมสับสนปรวนแปร ผมคล้ายถูกทอดทิ้งให้อยู่กับโลก
เปลวบาง พุดคุยกับตัวเอง พุดคุยกับสิ่งรอบข้างที่ไม่มีชีวิต

วันต่อมา แมวตัวเก่า แมวเชื่อง ก็มาร้องเหมียวเหมียวหน้าห้อง ผมคุ้นชินกับ
เสียง เปิดประตูอุ่มมันเข้ามา มันคงอยากกินนมช้น มันคงหิว ผมวางมันลงบนพื้น
มันจ้องมองตาผม ผมรู้สึกเกลียดมันขึ้นมาอย่างจับจิตจับใจ ความรู้สึกผิดประเด
ประดังเข้ามากัดกร่อน ผมระแวงหวาดกลัวไปว่ามันอาจนำเรื่องราวที่ผมกระทำ
ต่อมันไปฟ้องแมวตัวอื่น ๆ ซึ่ง เป็นเพื่อนของมันอยู่ในสังคมแมวเช่นเดียวกับ
มัน ความรู้สึกกลัวทำให้อาการของผมกำเริบหนักขึ้น ผมตัดสินใจเอาผ้าห่มปิดร่าง
มัน กดคอมันลง มันส่งเสียงร้องเหมียวเหมียว ผมบีบคอมันเต็มแรงจนมือของผม
เกร็งไปหมด เหงื่อเปียกชื้นเต็มอุ้งมือ ผมรู้สึกขยะแขยงที่สัมผัสขนของมัน
เสียงร้องของมันเจียบลง ผมเปิดผ้าห่มออก ตาของมันเหลือกถลนออกมานอก
เบ้า ในที่สุดมันก็ตาย ผมรู้สึกเป็นสุข เอาศพมันใส่เป้สีดำ ล็อคประตูห้องแล้วเดิน
ลงบันได ผมเหลียวซ้ายแลขวาอย่างระแวง ผมกลัวคนจะรู้ว่าผมกระทำทารุณ
กรรมต่อสัตว์ อาจจะมีคนไปบอกตำรวจ ผมอาจต้องไปนอนในคุก ตำรวจอาจสืบ
สาวราวเรื่องไปอีก หากใครรู้ว่าแมวจรจัดตัวนี้เป็นภรรยาผม ผมคงอับอายขาย
หน้าแน่ ๆ”⁴⁷

ภาพที่ได้จากการประมวลความคิดความรู้สึกของตัวละคร “ผม” คือภาพของ
คนเมืองที่ขังตัวเองอยู่ในโลกส่วนตัว การที่ “ผม” เสียดแขนข้างซ้ายทำให้รู้สึกหดหู่และไม่มี
พลังอำนาจในการดำเนินชีวิต การอยู่คนเดียวตามลำพังให้จิตใจ “ผม” ฟุ้งซ่าน คิดถึงแต่

⁴⁷ เสี่ยวจันท์ แรมไพร์, “แมวจร บทละครที่เขียนไม่จบ และชายแขนขาด,”
ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 96-97.

ความรู้สึกของตนเองที่อยากหลับนอนกับผู้หญิง และนำไปสู่พฤติกรรมที่วิปริตในที่สุด คือ การใช้แมวสำเร็จความใคร่แล้วฆ่าแมวทิ้ง นอกจากนี้ ผู้อ่านยังรับรู้ถึงความเหงา ความโดดเดี่ยว ความสับสน และความเจ็บปวดที่ตัวละครต้องเผชิญจากการอยู่คนเดียวในสังคมเมืองอันกว้างใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่เสื่อมลง เสี้ยวจันทร์พยายามแสดงให้เห็นว่า สภาวะแวดล้อมที่เลวร้ายในสังคมบีบคั้นสภาพจิตใจของผู้ที่อยู่ในสังคมจนเกิดความเจ็บป่วย และแสดงออกโดยการมีอารมณ์ความรู้สึกที่วิปริต ไม่อยู่ในเหตุผลและกฎระเบียบของสังคมนั่นเอง

ในส่วนรูปแบบของวรรณกรรมบทละคร เสี้ยวจันทร์ยืมลักษณะการเขียนวรรณกรรมบทละครบางลักษณะมาใส่ในงานของเขา เช่น การระบุถึงฉาก สถานที่ อุปกรณ์ และมีคำบรรยายฉาก แต่ไม่มีการกระทำของตัวละครใดๆเลย คงมีแต่ส่วนประกอบ 4 ส่วนนี้เท่านั้น แต่เนื้อความในส่วนของบทละครนี้ ก็ยังเป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงความรู้สึกแปลกแยกของตัวละครในลักษณะเดิม

“ผมคิดถึงแมวตัวนั้น ความคิดหยุดชะงัก ไม่รู้จะเขียนอะไรต่อดี วางปากกา แล้วเปิดประตูเดินขึ้นบันได พาตัวเองไปสู่ดาดฟ้า มองแสงไฟกลางคืน มองไฟที่ประดับประดาห้างสรรพสินค้าชื่อดัง ผมหยุดหวิด นิ่งอีกสักพักก็พาตัวเองลงจากดาดฟ้า กลับมาห้อง เริ่มเขียนบทละคร...”

ฉาก : ห้อง

สถานที่ : ห้อง

อุปกรณ์ : แก้ว, เชือก

ตัวละคร : ผู้ชาย

คำบรรยาย : เขาอยากฆ่าตัวตายแต่กลัวเจ็บ กลัวคนมาฆังดู กลัวคนเล่าประวัติที่ไม่ดีของเขา กลัวคนสาปแช่งว่าไอ้โง่ เขาเบื่อ เบื่อคนอื่นและโลก แต่ไม่รู้สาเหตุว่าทำไมจึงเบื่อ แสงไฟที่ประดับประดาห้างสรรพสินค้า เขาจำได้มองจากดาดฟ้า วันหนึ่งนักบริษัทยาจะรวบรวมพรรคพวกเข้าปล้นชิงอาหารสำเร็จรูปต่างๆ ไปแจกให้ผู้คนยากจนตามชนบท อาหารจำนวนหนึ่งจะแบ่งสันปันส่วนไปสู่ภาคเกษตรกรรม”⁴⁸

รูปแบบการบรรยายแบบกระแสสำนึกและรูปแบบวรรณกรรมบทละครในเรื่อง “แมวจร บทละครที่เขียนไม่จบ และชายแขนขาด” ต่างเป็นรูปแบบที่เสี้ยวจันทร์ใช้นำเสนอเนื้อหาที่แสดงความรู้สึกเจ็บปวดแปลกแยกของตัวละครที่มีต่อสภาพสังคมทั้งสิ้น เนื้อความในบทละครมีท่วงทำนองวิจารณ์สังคมที่รุนแรงกว่าเนื้อความในกระแสสำนึก และน้ำเสียงที่ค่อนข้างไปทางปลุกกระดมก็ทำให้ผู้อ่านนึกถึงเนื้อหาของวรรณกรรมบทละครแนวเพื่อชีวิตแบบสูตรสำเร็จซึ่งเคยเป็นที่นิยมสมัยหนึ่งอย่างมาก เนื้อความที่มีน้ำเสียงปลุกกระดมเช่นนี้ปรากฏในส่วนของบทละครตลอดทั้ง 3 ส่วน ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นไปได้อย่างมากที่นอกจากเสี้ยวจันทร์จะใช้เนื้อความเหล่านี้แสดงความรู้สึกของตัวละครที่ไม่พึงพอใจกับสภาพสังคมแล้ว ยังเป็นการเสียดสีการนำเสนอเนื้อหาแนวเพื่อชีวิตดังกล่าวด้วย

เรื่องสั้นที่ใช้เทคนิคการเล่าเรื่องแบบผสมผสานอีกเรื่องหนึ่ง คือ “วันหนึ่งของชีวิต” การกระทำที่เป็นแกนหลักในการนำเสนอเรื่อง คือ ชายผู้หนึ่งป่วยเป็นเนื้องอกที่ลูกอัมตะและเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง เรื่อง “วันหนึ่งของชีวิต” ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันเรื่องสั้นที่ใช้เทคนิคกระแสสำนึกทั่วไป คือ เมื่ออ่านเรื่องสั้นนี้จบผู้อ่านจะรู้จักตัวละครอย่างดีว่าตัวละครคิดอย่างไร และรู้สึกอย่างไร ตัวละครชายหนุ่มในเรื่องเป็นคนอ่อนไหว ช่างคิด หมองเศร้า มีความหลังอันขมขื่นในวัยเด็กเพราะครอบครัวแตกแยกและเป็นคนที่ผูกพันกับแม่มาก ความน่าสนใจของเรื่อง “วันหนึ่งของชีวิต” อยู่ที่การเปลี่ยนมุมมองของตัวผู้เล่าเรื่อง และการเปลี่ยนมุมมองแต่ละครั้งก็คือการเปลี่ยนวิธีการเล่าเรื่องในแต่ละแบบด้วย เสี้ยวจันทร์ใช้วิธีการเล่าเรื่อง 3 แบบ คือ แบบที่ 1 การเล่าเรื่องแบบกระแสสำนึก (stream of consciousness) ด้วยมุมมองของ “ผม” แบบที่ 2 การเล่าเรื่องแบบผู้รู้แจ้งบุรุษที่ 3 (third person omniscious point of view) ด้วยมุมมองของ “เขา” และแบบที่ 3 การเล่าเรื่องแบบผู้รู้แจ้งบุรุษที่ 1 (first person omniscious point of view) ด้วยมุมมองของ “ผม” แต่ทั้ง “ผม” ในแบบที่ 1 “เขา” ในแบบที่ 2 และ “ผม” ในแบบที่ 3 ก็คือคน ๆ เดียวกัน การเปลี่ยนทั้งมุมมองและวิธีการเล่าเรื่องทำให้เสี้ยวจันทร์วาดภาพของชายหนุ่มผู้นี้ให้ผู้อ่านรู้จักได้อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

การเล่าแบบกระแสสำนึกด้วยมุมมองของ “ผม” เสี้ยวจันทร์ใช้มุมมอง “ผม” ที่เล่าโดยใช้กระแสดวงคิดแบบพรั้งพรั้งนี้ในตอนเริ่มเรื่องและตอนจบเรื่อง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ปัจจุบันที่ “ผม” ดูเหมือนกำลังสนทนากับ “คุณ” ที่เป็นคนรักของ “ผม” มาเยี่ยม “ผม” และ “แม่” แต่ผู้อ่านจะไม่เห็นคำสนทนาโต้ตอบขอบ “คุณ” เลย “คุณ” เหมือนกับไม่มีตัวตนอยู่ในที่นั้นอย่างแท้จริง แต่เป็นผู้อ่านที่กำลังรับรู้คำรำพันที่แสดง

ความคิดความรู้สึกของ “ผม” เสียมากกว่า และเนื้อหาในบทราฟานี้ก็มีลักษณะสั้นไหลไปเรื่อย ๆ ตามกระแสสำนึกของ “ผม” เช่น

“แม่เล่าให้ฟังว่า ตอนผมเป็นเด็ก ผมใช้หนังสือตียิงลูกนกกระจอกบนต้นไม้พร้าวตกลงมาตายสนิท แม่ยกบินออกจากรังเที่ยวตามหาลูก แต่ไม่สามารถพบได้ บาบ่าแก่คงเดินทางไกลมาช้าเต็มผมที่ละนิดทีละน้อย จนเพิ่มพูนขึ้นมากมาย ตอนแรกผมคิดว่าเป็นเคราะห์กรรม เป็นอุบัติเหตุของชะตากรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่คาดฝัน แต่แล้วเหตุการณ์เดิมก็เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนผมต้องคลายความเชื่อมั่นในตัวเองว่า ความเจ็บปวดทุกอย่างนั้นเกิดขึ้นจากบาปกรรมที่ผมสั่งสมมาตั้งแต่เด็ก คุณอย่าสวมชุดแดงมาได้ไหม แม่เกลียดชุดแดงมาก ชุดแดงของคุณจะกลายเป็นไฟนรกมาได้ไหม แม่มีภาพอดีตเกี่ยวกับชุดแดง ผมจะเล่าเรื่องนี้ให้ฟัง”⁴⁹

จากตัวอย่าง “ผม” กำลังเล่าเรื่องในวัยเด็กที่แม่เคยเล่าให้ “ผม” ฟัง เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ความคิดเรื่องบาปกรรม แล้ว “ผม” ก็เปลี่ยนเรื่องเป็นขอร้องไม่ให้ “คุณ” ใส่ชุดแดงมาเพราะ “แม่” ไม่ชอบชุดสีแดง ซึ่ง “ผม” ก็มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับชุดสีแดงที่เป็นเหตุให้ “แม่” ไม่ชอบต่อไป จะเห็นว่าเรื่องที่เล่าบางครั้งก็ต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผลแก่กัน แต่บางครั้งก็เป็นการเปลี่ยนไปเล่าเรื่องใหม่ซึ่งไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับเรื่องเก่าเลย เช่น เรื่องบาปกรรม กับเรื่องชุดสีแดง แต่ในเรื่องเล่าที่ไม่ปะติดปะต่อกันด้วยมุมมองของ “ผม” ในช่วงนี้ก็มีภาพรวมคือ เป็นเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านรู้จักชีวิตในวัยเด็กและชีวิตครอบครัวของ “ผม” ที่มี “แม่” เป็นคนสำคัญที่สุดในชีวิต ภาพที่ผมเล่าเป็นห่วง ๆ คือ ภาพของ “แม่” เป็นส่วนใหญ่ เช่น “แม่” ชอบสีดำแต่เกลียดสีแดง “แม่” เป็นคนใจดีและเข้าอกเข้าใจผู้อื่นเสมอ “แม่” มักร้องไห้อย่างเจ็บ ๆ ในตอนพลบค่ำ หรือ “แม่” ถูกพ่อทอดทิ้ง นอกจากนี้ผู้อ่านก็จะสัมผัสกับความรู้สึกเหงา เศร้า สับสน และความกังวลใจกับเรื่องการผ่าตัดของ “ผม” และความรู้สึกผูกพันที่ “ผม” มีต่อ “แม่” มาก สิ่งที่ทำให้การเล่าในช่วงนี้มีลักษณะเป็นกระแสสำนึกมากคือ นอกจากเรื่องที่ผมจะไม่ปะติดปะต่อกันและมีความรู้สึกหลายอย่างของ “ผม” ผสมปนเปไปตลอดการเล่าแล้ว ยังมีการใช้สัญลักษณ์

⁴⁹ เสี่ยวจันท์ แรมไพร์, “วันหนึ่งของชีวิต,” ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 26.

ในเรื่องที่เล่าและมีการใช้ภาพพจน์ในการเปรียบเทียบความรู้สึกของตัวละครด้วย เช่น เหตุผลที่ “แม่” ชอบชุดสีดำ และจะมาเฉพาตอนกลางคืน เพราะ “แม่” ตายแล้ว สีดำและการปรากฏกายเฉพาตอนกลางคืนเป็นสัญลักษณ์ของความตาย หรือการห้ามไม่ให้ “คุณ” ใส่ชุดแดงเพราะ “แม่” ไม่ชอบชุดแดง และ “ผม” ก็เปรียบเทียบว่าชุดแดงจะกลายเป็นไฟนรกมาไหม้ห้อง “ผม” การเปรียบเทียบชุดแดงเป็นไฟนรก เพราะ “แม่” ฝังใจกับภาพที่ “พ่อ” ให้ผู้หญิงสาวใส่ชุดสีแดงนั่งดัก ชุดแดงจึงเป็นสิ่งตอกย้ำให้เห็นว่า “พ่อ” ทอดทิ้ง “แม่” ไปมีผู้หญิงคนใหม่ การเปรียบเทียบที่เป็นดั่งไฟนรก ก็คือ การบอกระดับความโศกเศร้า ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานที่ “แม่” รู้สึกอยู่ภายในใจ และไฟนรกรยังคงหมายถึงถึงตัวแม่ที่ตายไปแล้วได้ด้วย การเล่าเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์และใช้ภาพ-พจน์ทำให้เรื่องที่เล่ามีลักษณะเป็นความฝัน และการฝันก็เป็นภาวะที่คนปลดปล่อยสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตใต้สำนึกออกมา ดังนั้น เรื่องเล่าเกี่ยวกับ “แม่” และความรู้สึกต่าง ๆ ของ “ผม” ที่ปรากฏในส่วนที่ 1 และส่วนท้ายน่าจะมีความหมายว่า เรื่องที่เล่าเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นในจิตใต้สำนึกของ “ผม” นั่นเอง

การเล่าแบบผู้รู้แจ้งบุรุษที่ 3 ด้วยมุมมองของ “เขา” เป็นการเล่าเรื่องที่เสี้ยวจันทร์ตั้งใจให้เป็นแนวสัจนิยม โดยเป็นมุมมองที่เสี้ยวจันทร์ใช้เล่าเหตุการณ์ในเรื่องว่า เกิดอะไรขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ภาพที่ได้จากการเล่าเรื่องด้วยมุมมองนี้จะมีลักษณะสมจริง หากเปรียบเทียบกับภาพที่ปรากฏในกระแสสำนึกของตัวละครที่มักมีบรรยากาศกึ่งจริงกึ่งฝันจะทำให้ผู้อ่านเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน เสี้ยวจันทร์เล่าเรื่องด้วยมุมมองของ “เขา” แบบผู้รู้แจ้งในการบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่ตัวละครจะเข้าโรงพยาบาล และเหตุการณ์ตอนที่ตัวละครเข้ารับการรักษาตัวด้วยการฉายรังสี การเล่าเรื่องด้วยมุมมองของ “เขา” ภาพเป็นดังนี้

“ประมาณกลางเดือนแรกของปีที่แล้ว เขารู้สึกเจ็บที่ลูกอذنทะข้างขวา ขณะที่เขากำลังเดินไปทำงาน ปัสสาวะคราวใดให้รู้สึกแสบขัด ๆ เขาก็เข้าห้องน้ำแล้วดู มันบวมขึ้นผิดปกติ เขาสั่น เหงื่อไหล ตกใจ ไม่คิดว่ามันจะเป็นอะไรร้ายแรง เขาปล่อยให้เวลาผ่านไป ไม่สนใจไยดี เขาคิดว่ามันเป็นเองคงหายเอง ช่วงนั้นเขาทำงานเป็นพนักงานพิสูจน์อักษร หนังสือที่เขาทำอยู่เป็นหนังสือใหม่ เขาไม่ยอมทอดทิ้งงาน เขารักงานจึงปิดความผิดปกติไว้ไม่ยอมบอกใคร

จนวันหนึ่ง เขาอดทนสงสัยอาการที่กำลังเกิดขึ้นกับตัวเองไม่ได้ เขาเลยไปหาหมอที่โรงพยาบาล หมอจับคลำ ตรวจเช็คดู ตรวจปัสสาวะ ตรวจจอสุนัข เอ็กซเรย์

ปอด และทำทุกอย่างทุกขั้นตอนที่เป็นการวินิจฉัยจนลงความเห็นในที่สุดว่าเขาเป็น “เนื้องอก”⁵⁰

จะเห็นว่าการเล่าเรื่องด้วยมุมมอง “เขา” แบบผู้รู้แจ้งเป็นแค่การแนะนำให้ผู้อ่านรู้จักตัว “เขา” แต่เพียงสภาพภายนอก เช่น เขามีอาชีพเป็นพนักงานพิสูจน์อักษรหรือใช้บรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง เช่น ร่างกายของ “เขา” มีความผิดปกติ เมื่อเขาทนอาการตัวเองไม่ได้ “เขา” จึงไปโรงพยาบาลให้หมอดตรวจและพบว่า “เขา” เป็นเนื้องอกที่ลุกลามถึงแม้ว่าจะมีการบรรยายถึงความรู้สึกของตัวละครบ้าง เช่น เมื่อ “เขา” รู้ว่าตนเองมีอาการผิดปกติ “เขา” รู้สึกตกใจ ตัวสั่น เหงื่อไหล และพยายามคิดว่าอาการของ “เขา” คงไม่มีอะไรร้ายแรง แต่การบรรยายดังกล่าวก็ไม่ได้ทำให้ผู้อ่านรู้จักตัว “เขา” มากไปกว่าสิ่งที่เห็นจากสภาพภายนอกเลย ผู้อ่านไม่สามารถบอกได้ว่าตัวละครตัวนี้เป็นคนมีลักษณะนิสัยอย่างไร เพราะการบรรยายความคิดความรู้สึกของตัวละครเป็นไปอย่างผิวเผิน เสียวจนกระทั่งเล่าเรื่องแบบผู้รู้แจ้งผ่านมุมมองของ “เขา” โดยตั้งใจให้เป็น การเล่าแบบมีระยะห่างระหว่างผู้เล่ากับตัวละครและระหว่างตัวละครกับผู้อ่านมาก ผู้เล่าเรื่องเล่าอย่างรู้ว่าตัวละครทำอะไรด้วยเหตุผลอะไร โดยไม่มีน้ำเสียงใด ๆ ของตัวผู้เล่าปรากฏออกมาเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เล่ากันความคิดเห็นส่วนตัวออกจากเรื่องที่เล่าอย่างเด็ดขาด และการเล่าในลักษณะแบบนี้จะเป็นการบรรยายข้อเท็จจริงนี้ก็ทำให้ผู้อ่านไม่ใกล้ชิดผูกพันกับตัวละครเมื่อเทียบกับการเล่าด้วยมุมมองอื่น ๆ ที่ใช้ในเรื่อง การเล่าผ่านมุมมองของ “เขา” จึงเป็นภาพที่เสียวจนกระทั่งใช้แสดงลักษณะภายนอกของตัวละครและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องเท่านั้น

การเล่าเรื่องแบบผู้รู้แจ้งบุรุษที่ 1 ด้วยมุมมองของ “ผม” มุมมอง “ผม” ในส่วนที่ 2 นี้ปรากฏในรูปของบันทึกประจำวัน ซึ่งตัวละครบันทึกเรื่องที่เกิดขึ้นในโรงพยาบาลในระหว่างที่ตัวละครรับการรักษา เรื่องที่เล่าผ่านรูปแบบบันทึกประจำวันด้วยมุมมองของ “ผม” นี้เป็นเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครได้อย่างแท้จริง เพราะเสียวจนกระทั่งแสดงให้เห็นความคิด อารมณ์และความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ “ผม” พบเห็น ซึ่งการแสดงอารมณ์ความรู้สึกและความคิดของตัวละครเป็นสิ่งที่เน้นมากกว่าภาพการกระทำหรือสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (ซึ่งเป็นสิ่งมองเห็นจากการเล่าผ่านมุมมองของ “เขา”) นอกจากนี้ ความคิดและความรู้สึกของตัวละคร “ผม” ในส่วนที่ 3 นี้ มี

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

ความชัดเจนและสมเหตุสมผลกว่าที่ปรากฏใน “ผม” ส่วนที่ 1 กล่าวคือ ความคิดความรู้สึกของ “ผม” ในส่วนนี้เกิดขึ้นเพราะตัวละครพบเห็นอะไรแล้วก็คิดหรือรู้สึกโต้ตอบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏต่อประสาทสัมผัสของ “ผม” ในขณะนั้น ความคิดความรู้สึกของตัวละครจึงอยู่ในระดับจิตสำนึกที่ตัวละครตระหนักว่า เขากำลังคิดอะไรหรือรู้สึกอย่างไรอยู่ แต่ความคิดความรู้สึกที่ปรากฏในกระแสสำนึกของ “ผม” ในส่วนแรกและส่วนท้ายเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใต้สำนึก เรื่องราวในอดีตที่ขมขื่น ความทุกข์ที่ฝังใจ ภาพของ “แม่” ที่ตัวละครรักมากวนเวียนอยู่ในห้วงความคิดในจิตใต้สำนึกของ “ผม” และจะปรากฏตัวในลักษณะคล้ายความฝันเท่านั้น ภาพตัวอย่างการเล่าผ่านมุมมองของ “ผม” ในรูปแบบของบันทึกประจำวัน เป็นดังนี้

“ศึระหยาบปวดแล้ว บัสสาวะ 1 ครั้ง 01.00 น. เริ่มคุ่นกับที่นี้บ้างแล้ว ไอ้หมูอ้วนยังคุยเรื่อยเปื่อยทั้งวันทั้งคืน คิดถึงบทละครเรื่อง คอยโกโต เราทุกคนต่างก็ “คอยโกโต” กันทั้งนั้น คูนุชย์ช่างคุยเรื่องไม่เป็นเรื่องได้ทั้งวัน มนุษย์อย่างเขาไม่เคยคุยกับตนเองเลย เขาคุยเพื่อฆ่าเวลากระมัง

ผมแยกตัวออกมาจากพวกเขา แต่หูกก็ได้ยินแม้จะไม่ฟังก็ตาม มีทางเดียว... สมาริจะต้องอยู่ที่ตัวเอง... ไม่ฟัง ปล่อยวาง และแผ่เมตตาออกไป ไอ้อ้วนนี่มันช่างสงสัย ช่างคุย ช่างถาม เวลาเขาร้อนมาก ๆ ผมเห็นเขาชอบออกมานั่งฝั่งพัดลมบนเพดาน

ตอนแรกผมเป็นคนดู แล้วมันก็มีอะไรมากระทบ ต่อมาผมเป็นคนกำกับบท อยู่หลังจาก ผมจึงได้บางสิ่งบางอย่างมาและเข้าใจมนุษย์ตัวเล็ก ๆ ที่โดดเดี่ยว อ่อนแอ หยาบคาย... เราต่างรอคอย”⁵¹

การถ่ายทอดความรู้สึกของ “ผม” ในบันทึกประจำวันมีลักษณะใกล้เคียงกับ “ผม” ที่ปรากฏในตอนเริ่มเรื่อง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความคิดความรู้สึกในระดับจิตใต้สำนึกมาก แต่ความแตกต่างของ “ผม” ในสองรูปแบบนี้คือ การถ่ายทอดเรื่องราวในบันทึกประจำวันเป็นไปในลักษณะที่ผมรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาในลักษณะของกระแสความคิดที่ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ ซึ่งน่าจะเป็นกระแสความคิดในระดับจิตสำนึก ส่วนการถ่ายทอดความคิดของ “ผม” ในส่วนเริ่มเรื่องและจบเรื่อง ก็คือ การถ่ายทอดกระแสความคิดในระดับจิตใต้สำนึกด้วยเหตุผลตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เรื่อง “วันหนึ่งของชีวิต” จึงเป็นเรื่องที่

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

มีการเล่าเรื่องถึง 3 ลักษณะ เริ่มจากการบรรยายที่ทำให้รู้จัก “เขา” จากสภาพภายนอกตัว “เขา” เช่น สิ่งที่ “เขา” เป็น หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับ “เขา” มาเป็นการบรรยายเรื่องจากภายในตัวผู้เล่า คือ ในระดับความคิดในจิตสำนึกของ “ผม” และในระดับที่ลึกที่สุดคือ การบรรยายความคิดความรู้สึกที่อยู่ลึกลงไปในระดับจิตใต้สำนึกของ “ผม” ทั้งนี้ ก็เป็นไปตามลักษณะงานเขียนของเสี้ยวจันทร์ที่มักเป็นงานเขียนเชิงทดลองโดยไม่ยึดติดกับรูปแบบการเล่าเรื่องแบบสูตรสำเร็จ ดังที่ปรากฏในงานเรื่องสั้นไทยส่วนใหญ่ หากนำหลักการของงานเขียนสมัยใหม่ที่วิจารณ์รูปแบบการเขียนแบบสัจนิยมมาใช้ในการพิจารณาเรื่องสั้นเรื่องนี้ ก็เป็นไปได้อย่างมากว่าเสี้ยวจันทร์กำลังแสดงให้เห็นว่าการเขียนตามแนวทางของวรรณกรรมสัจนิยม ไม่สามารถทำให้ผู้อ่านรู้จักกับชีวิตผู้คนในสังคมสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนอย่างมากมายนี้ได้ ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง “วันหนึ่งของชีวิต” ว่าเมื่อผู้อ่านอ่านชีวิตตัวละครในส่วนของ “เขา” ผู้อ่านรู้จักแต่สภาพแวดล้อมอันผิวเผินและเหตุการณ์ภายนอกที่สามารถเกิดกับผู้อื่นก็ได้เท่านั้น แต่จากการอ่านในส่วนของ “ผม” ทั้งในระดับจิตสำนึกและในระดับจิตใต้สำนึก ผู้อ่านจะรู้จักตัวละครในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลเป็นอย่างดีว่า ตัวละครเป็นเช่นไร มีความคิด อารมณ์ ความรู้สึกที่โต้ตอบกับสภาพสังคมอันซับซ้อนอย่างไร เรื่อง “วันหนึ่งของชีวิต” จึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นสภาวะจิตใจอันป่วยไข้ของคนในสังคม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นงานเขียนที่วิจารณ์การเขียนเรื่องสั้นไทยปัจจุบันที่ยังหยุดอยู่ที่งานเขียนแนวสัจนิยมเพียงอย่างเดียว

1.5 เรื่องสั้นแนวเหนือจริง สุชาติ สวัสดิ์ศรี อธิบายรูปแบบของเรื่องสั้นแนวเหนือจริงไว้ใน “บทกล่าวนำ” ความเป็นมาและกลุ่มความคิดของเรื่องสั้นไทยสมัยใหม่” ในหนังสือ ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย เรื่องสั้นแนวเหนือจริงเป็นลักษณะการเขียนที่ใช้สิ่งที่ดูเหมือนเป็นจริงมาเปรียบเทียบกับเรื่องราวที่เป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ บางครั้งใช้สัญลักษณ์ บางครั้งใช้การเล่าเรื่องที่เป็นโลกแห่งภาพฝัน บางครั้งใช้ลักษณะใกล้เคียงกับกลวิธีของการเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ บางครั้งใช้วิธีวาดภาพย้อนกลับไปกลับมาแบบเทคนิคของภาพยนตร์รุ่นใหม่⁵² ในงานรวมเรื่องสั้นชุด “โลกเฉพาะ” นี้ มีเรื่องสั้นที่ใช้การเขียนแนวเหนือจริงสองเรื่องคือเรื่อง “ชายผู้บังคับความฝันได้” และเรื่อง “วิถีสัตว์” เรื่อง “ชายผู้บังคับความฝันได้” เสี้ยวจันทร์ใช้การเล่าเรื่องที่เป็นโลกแห่งความฝัน โดย

⁵² สุชาติ สวัสดิ์ศรี, “บทกล่าวนำ ความเป็นมาและกลุ่มความคิดของเรื่องสั้นไทยสมัยใหม่,” ใน ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย, สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2517), หน้า 40.

แสดงภาพของชายผู้หนึ่งที่มีโลกของความฝันและโลกแห่งความจริงสลับกันไป เริ่มจาก “เขา” ฝันถึงการวิ่งขึ้นรถไฟสลับกับ “เขา” ตื่นเพราะนาฬิกาปลุกแต่ “เขา” ยังนอนต่อ แล้ว “เขา” ก็ฝันต่อจากที่ฝันค้างไว้ว่า “เขา” สามารถกระโดดขึ้นรถไฟได้ “เขา” ตื่นขึ้นมาตอน 6 โมงแต่ “เขา” รู้สึกว่ายังเช้า “เขา” เลยนอนต่อกับการขึ้นรถไฟขบวนเดิม และในความฝันก็มีสิ่งเหนือจริงเกิดขึ้นมากมาย เช่น “เขา” จ่ายค่าตัวเป็นรูปพลาสติกซึ่งกลายเป็นรูปจริง ๆ ได้ หรือภานายตรวจตัวก๊อกลื่นหูเข้าคอ เป็นต้น เมื่อ “เขา” ตื่นขึ้นมาอีกครั้งตอนแปดโมงเช้า “เขา” จึงไปทำงาน “เขา” รู้สึกว่าคนจ้างมอง “เขา” แปลก ๆ จนในที่สุด “เขา” จึงรู้สึกตัวว่า “เขา” ไม่ได้มุ่งทางเก่งตั้งแต่ที่บ้านมาจนถึงที่ทำงาน ลักษณะเด่นของเรื่องสั้นเรื่องนี้คือ ความรู้สึกของ “เขา” ชายผู้มีโลกแห่งความจริงกับความฝันปนเปกันไปในเรื่องผู้มีความรู้สึกว่าตนเองสามารถบังคับความฝันได้ ส่วนเรื่อง “วิถีสัตว์” เป็นเรื่องของชายหนุ่มที่หยอกเอนกับสาวคนรักโดยการแปลงตัวเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น แปลงตัวเป็น สุนัข แมว นกแก้ว เสือ ม้า วัว งู ลิง กบ คางคก ช้าง มด เมื่อหญิงคนรักบอกให้เขาแปลงเป็นสัตว์ที่โดดเด่นที่สุด เขาเลือกแปลงเป็นฉลามและหมาป่า แต่หญิงคนรักบอกไม่ใช่ เธอว่าสัตว์ที่โดดเด่นที่สุดคือมนุษย์

หากพิจารณาเรื่องสั้นทั้งสองเรื่อง ความเหนือจริงในเรื่องถูกใช้เพื่อแสดงให้เห็นความโดดเด่น ความแปลกแยกไร้ความหมายของมนุษย์ทั้งสิ้น ในเรื่อง “ชายผู้บังคับความฝัน” ได้ การที่ “เขา” สามารถบังคับความฝันได้น่าจะเป็นการหลีกหนีความจริงที่ “เขา” ไม่สามารถควบคุมชีวิตของ “เขา” ในยามปกติได้ดี ความรู้สึกควบคุมความฝันได้ จึงเป็นสิ่งชดเชยความรู้สึกไร้คุณค่าและไร้อำนาจในชีวิตจริงของ “เขา” ซึ่งเสียจันทร์ได้ แสดงให้เห็นจากภาพในชีวิตจริงของ “เขา” ที่เป็นชายหนุ่มที่ไม่มีความสุขในชีวิต และ “เขา” ยังไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ มีความรู้สึกเบลอ ๆ เหมือนถูกเวทมนต์สะกดเอาไว้ ดังนี้

“เขาตื่นขึ้นมาอีกเป็นเวลา 8.00 น. เขาเก็บผ้าห่มพับวางไว้บนหมอน แล้ว เดินไปส่องกระจก เขาเห็นใบหน้าของตัวเองซีดเซียว มันเป็นใบหน้าของคนที่ไม่มีความสุข มันเป็นใบหน้าที่ประดับด้วยรอยตีนกา เขารู้สาเหตุที่ว่าทำไมจึงเป็นเช่นนี้ ดวงตาทั้งคู่แห้งแล้งไร้แววฝันเศร้าอีกต่อไป เขาถือขันสบู่ออกไปเปิดประตู เดินเข้าห้องอาบน้ำล้างหน้าได้ แล้วก็เดินออกมา เขาส่องกระจกอีกครั้งใบหน้านั้นก็ยิ่งเหมือนเดิม เขาเช็ดตัวให้แห้ง เปิดพัดลมทันที (มันต้องทันที เพราะอะไร ๆ มักเกิดขึ้นไม่คาดฝันเสมอในชีวิต) เขารู้สึกเหมือนตัวเองเสียดสีไป

เสียสติแต่ก็รู้สึกตัว คล้าย ๆ ถูกเวทมนตร์ เขามารู้สึกตัวอีกทีก็มาอยู่ที่ถนนเสียแล้ว”⁵³

และในเรื่อง “วิถีสัตว์” สารที่เสี้ยวจันทร์ต้องการเสนออยู่ในขั้นตอนของการแปลงร่าง เช่น การเสนอใจทย์ให้ตัวละครแปลงร่างเป็นสัตว์โดดเด่นที่สุดแล้วก็เฉลยว่า สัตว์โดดเด่นที่สุดคือมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เสี้ยวจันทร์คิดถึงในฐานะสมาชิกที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมท่ามกลางสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ดังภาพ

“เมื่อตัวเองแหงนคอขึ้นสูงจึงรู้ว่ากลายเป็นหมาป่า เธอกล่าวว่าหมาป่าโดดเด่นจริงๆ ก็จริง แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถหยั่งรู้ความโดดเด่นของหมาป่าได้ สัตว์โลกโดดเด่นที่สุดคือมนุษย์นั่นเอง เธอจำเรื่องเล่าเกี่ยวกับก้อนไฟที่พระพุทธรองค์วางลงบนอุ้งมือของศาสนิกชนสองคนได้ไหม ถ้าจำไม่ผิดพระองค์วางลงบนอุ้งมือของชายและหญิง เธอกำลังจะบอกว่าความคิด ความเจ็บปวด ความฝัน ความรู้สึกทั้งหมดอยู่ในกายในจิตใจมนุษย์ทั้งสิ้น แม้กระทั่งยามหลับก็ต้องปิดเปลือกตาตัวเองลง คนเราไม่สามารถไปปิดเปลือกตาคนอื่นได้หรอก แม้ว่าคนอื่นจะร่วงปานใดก็ตาม เธอกล่าวจบแล้วถามผมว่ายังอยากจะกลายร่างกลับคืนเป็นมนุษย์หรือเปล่า อย่าไปลุ่มหลงกับการกลายร่าง การย้ายตัวเองไปอยู่ในซากอื่นเลย ปฏิบัติตัวเองในภาคมนุษย์ให้ดีที่สุดก่อนเถอะ”⁵⁴

จากตัวอย่างนอกจากจะเห็นความคิดของตัวละคร (ซึ่งน่าจะหมายถึงความคิดเห็นของเสี้ยวจันทร์) ว่ามนุษย์คือสัตว์ที่โดดเด่นที่สุดแล้ว เสี้ยวจันทร์ยังเสนอว่าทุกสิ่งในโลกล้วนเป็นสิ่งสมมุติ เช่น การให้ “เธอ” บอกให้ “ผม” เลิกลุ่มหลงกับการกลายร่างเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ เพราะไม่ว่าจะอยู่ในสภาพของอะไร มันก็เป็นเพียงแค่ซาก รวมทั้งการเป็นมนุษย์ด้วย ความคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดแบบแอบเสิร์ด กล่าวคือ โลกนี้ไม่มีสาระที่แท้จริงอะไร ทุกสิ่งเป็นเพียงมายาที่มนุษย์สมมุติขึ้นมาทั้งสิ้น การแปลงร่างเป็นสัตว์ใน

⁵³ เสี้ยวจันทร์ แรมไพโร, “ชายผู้บังคับความฝันได้,” ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 43.

⁵⁴ เสี้ยวจันทร์ แรมไพโร, “วิถีสัตว์,” ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536) หน้า 56.

เรื่องอาจหมายถึง การแปลงหรือการอำพรางตัวเองในรูปแบบต่าง ๆ ที่บิดรูปไป ซึ่งสะท้อนความรู้สึกไม่พึงพอใจของมนุษย์ ในสภาพของมนุษย์ที่ต้องการหนีไปสู่สภาพอื่นที่คิดว่าดีกว่านั่นเอง เลี้ยวจันทร์จบเรื่องด้วยการเสียดสีสถานภาพของนักเขียนว่าเป็นสถานภาพที่ต่ำต้อยมาก นักเขียนเป็นคนที่ทำงานไปอย่างไรคุณค่าในสายตาของผู้อื่น เพราะสิ่งที่นักเขียนนำเสนอเป็นดังเสียงพูดที่เบามากจนคนไม่ได้ยิน ซึ่งหมายความว่าสิ่งที่นักเขียนนำเสนอไปถูกประเมินค่าว่าไม่มีความสำคัญ และไม่มี ความหมายเพียงพอที่จะให้ผู้อื่นสนใจได้ ดังภาพ

“ผมบอกเธอว่า จะกลายร่างเป็นนักเขียนก็แล้วกัน ใบหน้าของนักเขียนเป็นยังไงก็ไม่รู้ ผมอยากมีหน้าตาที่ไม่เหมือนคนอื่น มันสำคัญ เวลาที่มีคนเรียกอยู่ข้างหลังได้ยินแต่เสียงเรียกชื่อ เมื่อหันไปมอง คนเรียกก็จะได้ไม่ผิดหวัง ใช้ผมแน่ ไม่ใช่ใครอื่นหรอก ไม่ใช่ใครแน่ ๆ ที่เบื้องหลังมีลักษณะเฉพาะเช่นนี้ แล้วนักเขียนมีเสียงร้องไหม หรือว่าร้องออกไปแล้วคนไม่ได้ยิน ตะโกนก้องแล้วก็โดนเสียงนানাชนิดกลมหมด มันช่างยากยิ่งกับการที่จะเป็นอะไร หรือว่าอะไรทุกสิ่งในโลกนี้เป็นสิ่งสมมุติทั้งหมด”⁵⁵

เรื่องสั้นแนวเหนือจริงทั้งสองเรื่อง คือ เรื่อง “ชายผู้บังคับความฝันได้” และเรื่อง “วิถีสัตว์” เป็นเรื่องที่ใช้ภาพเหนือจริงเพื่อสื่อความรู้สึกเจ็บปวด แยกแยก ไร้อำนาจ ไร้ความหมาย และโดดเดี่ยว ที่คนในสังคมเมืองมีต่อการดำรงชีวิตของตนเอง และต่อสภาพแวดล้อมของตัวเขา ซึ่งก็คือ สภาพสังคมเมืองอันกว้างใหญ่ แม้ในเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องจะไม่ได้อ้างอิงถึงสังคมเมืองโดยตรง แต่จากความรู้สึกของตัวละครในเรื่อง “ชายผู้บังคับความฝันได้” ที่ตื่นขึ้นในแต่ละวันแล้วพบว่าตัวเองไม่มีความสุข ผู้ที่รู้สึกไร้อำนาจในการควบคุมตนเองในชีวิตจริงและไปแสดงพลังอำนาจของตัวเองในการควบคุมความฝันหรือในเรื่อง “วิถีสัตว์” ที่ตัวละครรู้สึกว่าเป็นมนุษย์ช่างโดดเดี่ยว เพราะกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมล้วนกำหนดแต่สิ่งที่เป็นมายา และการเป็นนักเขียนช่างไร้คุณค่าเพราะความคิดเห็นของนักเขียนช่างไม่มีความหมายและไม่มีความสำคัญแก่ใครเลย ความรู้สึกของตัวละครแต่ละตัวเป็นตัวแทนของปัจเจกบุคคล ที่ต้องแสวงหาคูณาในการดำรงชีวิตอยู่กับตนเองในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก แต่ไม่มีผู้ใดพบคุณค่าดังกล่าว ความเจ็บปวดในใจของ

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ตัวละครคือผลของการต่อสู้ดิ้นรนจากการดำรงชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่นี้เอง ภาพความฝันอันบิดเบี้ยวหรือความเหนือจริงในการกลายร่างเป็นผู้อื่น ในทางหนึ่งคือ การปฏิเสธตนเองในโลกของความเป็นจริง และหันไปสร้างโลกใหม่ในความฝันหรือในจินตนาการที่ไม่เป็นจริง ในอีกทางหนึ่งคือ ความทุกข์ทรมานและความเจ็บปวดในจิตใจที่ตัวละครค้นพบว่าถึงอย่างไรเขาก็หนีความจริงไปไม่พ้น อย่างไรก็ตาม เสี้ยวจันทร์ก็ได้เสนอทางแก้ปัญหาความเจ็บปวดในจิตใจของคนเมืองไว้บ้างในเรื่อง "วิถีสัตว์" กล่าวคือ เขาให้แนวคิดแก่ผู้อ่านว่า หากคนพอใจในสิ่งที่ตนเองเป็นและพยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เขาผู้นั้นก็จะพบความสุขในชีวิต

กล่าวโดยสรุป เรื่องสั้นของเสี้ยวจันทร์เป็นเรื่องที่ถ่ายทอดสภาวะทางจิตใจ แสดงความคิด อารมณ์ และความรู้สึกมากกว่าแสดงการกระทำของบุคคล ตัวละครในงานของเสี้ยวจันทร์แสดงให้เห็นภาพของปัจเจกบุคคลที่ต้องมีชีวิตอยู่ตามลำพังในเมืองใหญ่หรือแม้จะมีชีวิตอยู่ท่ามกลางฝูงชนมหาศาล เช่น ในท้องถนน ในสถานศึกษา ในโรงพยาบาล แม้กระทั่งใช้ชีวิตอยู่กับคนที่ใกล้ชิดที่สุดและมีความสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัวอย่างที่สุดก็ตาม แต่ทุกคนก็รู้สึกโดดเดี่ยว บางคนจงใจแยกตัวเองออกจากสังคมและมีสภาพจิตใจที่สับสน ซ้ำซ้อน รู้สึกเจ็บปวดทุกข์ทรมาน หรือเบื่อหน่ายกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ทำให้ตัวละครหลายตัวมีพฤติกรรมที่วิปริต ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นความป่วยไข้ทางจิตใจของคนในสังคมเมือง นอกจากนี้ เสี้ยวจันทร์ยังได้ใช้รูปแบบการเล่าเรื่องในลักษณะต่างๆ ร่วมแสดงให้เห็นสภาพจิตใจอันป่วยไข้ของคนเมือง ในลักษณะที่รูปแบบและเนื้อหามีความสัมพันธ์สอดคล้องกลมกลืนกันเป็นอย่างดี

2. ชีวิตที่ไร้สาระในงานของสุทธิพงษ์

เนื้อหาในเรื่องสั้นของสุทธิพงษ์จะแสดงให้เห็นสภาพจิตใจที่ป่วยไข้ของคนในสังคมต่างไปจากเนื้อหาในงานของเสี้ยวจันทร์ เพราะผู้อ่านจะเห็นอิทธิพลของแนวความคิดของงานเขียนสมัยใหม่ในเรื่องสั้นของเสี้ยวจันทร์มาก ทั้งทางด้านรูปแบบและเนื้อหา ส่วนในงานของสุทธิพงษ์ ผู้อ่านจะพบอิทธิพลของแนวคิดตะวันตกในอีกลักษณะหนึ่ง คือ อิทธิพลของแนวคิดแบบแอบเสิร์ด ซึ่งจะปรากฏชัดเจนทั้งทางด้านเนื้อหาและรูปแบบเช่นเดียวกัน ทางด้านเนื้อหาก็มีทั้งการรับแนวคิดมานำเสนอโดยตรง และการรับแนวคิดมาปรับใช้เพื่อวิจารณ์สภาพสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจะพิจารณางานของ สุทธิพงษ์ ตามแนวของเนื้อหาที่ปรากฏ ดังนี้

เรื่องสั้นที่เสนอแนวคิดแบบแอบเสิร์ดโดยตรง แนวคิดแบบแอบเสิร์ดที่ปรากฏในวรรณกรรมตะวันตก แสดงให้เห็นความสับสนวุ่นวายของโลก ความว่างเปล่าไร้จุดหมายของชีวิต ความเชื่อและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เคยยึดถือกันมาในอดีตเป็นเรื่องไร้สาระไร้เหตุผลและไม่มีประโยชน์ มนุษย์เสมือนหลงทาง เมื่อมนุษย์ตระหนักถึงความไร้จุดหมายในทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำไป ทำให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดและว่าเหว่ ในรวมเรื่องสั้นชุด รากเหง้า ของสุทธิพงษ์ มีเรื่องสั้น 2 เรื่องที่เสนอเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับแนวคิดดังกล่าว คือ เรื่อง “นักฆ่า” และเรื่อง “พ่อพระ” เรื่องสั้นทั้งสองตั้งคำถามถึงความมีอยู่ของศาสนาและความจริง เช่น ความจริงแท้มีหรือไม่ สิ่งใดคือความจริงแท้ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมยังเป็นสิ่งเหมาะสมกับสังคมหรือไม่ ศาสนาที่คนนับถือมีความหมายต่อคนอย่างแท้จริงหรือไม่ เช่น ในเรื่อง “นักฆ่า” มีเนื้อหาที่แสดงแนวคิดแบบแอบเสิร์ดดังที่กล่าวมาไว้หลายแห่ง เช่น ตัวละครชายหนุ่ม “ผม” ระบุว่าเขาคือองคूसีมัล แต่การฆ่าของเขาถือการทำตามอุดมการณ์ กล่าวคือ เป็นการกำจัดคนไม่ดีให้หมดไปจากโลก แต่มีอยู่ครั้งหนึ่งที่เขาเปลี่ยนใจไม่ฆ่าคน เพราะเขาพิจารณา “เธอ” ผิดไป และทำให้เขาหันมาตั้งคำถามกับตัวเองถึงความจริงแท้แน่นอนของสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

“นอกจากความตายแล้ว ในโลกนี้มีอะไรที่แน่นอนอีกบ้างนะ ย้อนทบทวนแล้วผมไม่อยากเชื่อว่าคนที่ผมกำหนดให้ตาย และผมได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยซ้ำว่าไม่ใช่คนดีงาม ได้กลับกลายเป็นมิตรคนเดียวของผม ที่ผมเชื่อว่าเธอเป็นคนดี คงมีคนดีอีกมากที่ปวดร้าวและหลบซ่อนอยู่หลังมิตรภาพ เพราะหวาดกลัวการพิพากษา แต่นั่นแหละ ผมไม่รู้จัก...

ความไม่รู้จักกันทำให้คนที่อยู่ไกลแสนไกลกับใกล้แค่ลมหายใจตรินมิมีความต่างจริง ๆ”⁵⁶

ข้อความที่ยกมาแสดงให้เห็นว่า ตัวละคร “ผม” เคยเชื่อมั่นในการฆ่าอย่างไม่ มีข้อแม้ใดๆ แต่เมื่อตัวละคร “ผม” ไม่ได้ฆ่าตัวละคร “เธอ” เพราะรู้สึกว่า “เธอ” เป็นคนดีและ “ผม” ยังกลับมาเป็นเพื่อนกับ “เธอ” นี่คือการไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นประการแรก และสิ่งที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ที่พลิกผันครั้งนี้ ก็มีส่วนทำให้ตัวละคร “ผม” ตั้งคำถาม

⁵⁶ สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ, “นักฆ่า”, ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 256), หน้า 120-121.

กับ “การฆ่า” ที่ตนเองเคยยึดถือว่าเป็นอุดมการณ์อันสูงส่งและกระทำไปอย่างเชื่อมั่นทุกครั้งว่า โดยแท้จริงแล้วเป็นเช่นนั้นหรือไม่

“จริงสินะ ทำไมเราต้องหวาดกลัวระแวงในตัวเพื่อนของเรา เมื่อตรวจสอบลึกเข้าไป ผมไม่พบความรักที่ไม่หวั่นระแวงในใจผมเลย สิ่งที่ผมยึดครองอยู่มีแต่การตัดสินใจ ความเกลียดชัง และหวาดหวั่น ถึงแม้ผมจะพยายามใส่เลือดเนื้อและจิตวิญญาณลงในกิจกรรมที่ผมทำ และยกระดับมันขึ้นสูงกว่าอาชญากรรมธรรมดา มันก็เป็นได้แค่ความหลงในตัวเองที่วอกอยู่ในจิตวิญญาณอันมัวหมอง การดอมดมปฏิบัติ แม้จะด้วยความเคารพก็ยากที่จะสร้างความรู้สึกเฟริศแพรวแก๊ฆานสัมผัส...ผมไม่เคยหวั่นไหวและคิดทบทวนพฤติกรรม... ครานี้...ทำไม..”⁵⁷

ความเชื่อมั่นที่ถูกสั่นคลอนในครั้งนี้คือสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ในโลกนี้ไม่มีอะไรแน่นอนไม่ว่าความคิดความเชื่อและสาระที่คนยึดถือในการดำรงชีวิตจะเคยทำให้คนรู้สึกเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งการกระทำของตนเพียงไรก็ตาม ซึ่งจากที่กล่าวมาจะพบว่าเป็นแนวความคิดแนวแอบเสิร์ดนั่นเอง

ในเรื่อง “พ่อพระ” ผู้อ่านจะพบแนวคิดที่ปฏิเสธความศักดิ์สิทธิ์อันสูงส่งของศาสนาที่มีอิทธิพลในความคิดความเชื่อของคนมานาน โดยสุทธิพงษ์เริ่มต้นจากการแสดงให้เห็นสิ่งที่เป็นความเชื่อที่คนยึดถือว่าเป็นสัจธรรมอันแท้จริงก่อน กล่าวคือ ความเชื่อที่ว่าหากคนเชื่อมั่นในศาสนาและอุทิศตัวเป็นสาวกในศาสนา ซึ่งมี “พ่อพระ” เป็นผู้แทนไม่ว่าคนผู้นั้นจะกระทำผิดร้ายแรงเพียงใด ศาสนา หรือตัวแทนของศาสนา คือ “พ่อพระ” จะไถ่บาปให้เขาได้ พลังของศาสนามีมากถึงกับทำให้นักฆ่าที่ฆ่าคนมาอย่างโชกโชน เช่น “ผม” ยังก้มหัวนมอบรับในพลังอันสูงส่งนี้

“ผมกำลังถูกหมายปองชีวิต ผมกลัวอำนาจซึ่งมองไม่เห็นที่กำลังคุกคาม รู้สึกว่าตัวเองไม่ปลอดภัย ความรู้สึกเหล่านี้ชักนำความผิดบาปมาพันหนการผมมากขึ้นๆ ทุกวันๆ ... ผมไม่น่าทำเลย

“พ่อพระรอคอยคุณเสมอ เพื่อให้คุณอุทิศตัวเป็นสาวกของท่าน รับท่านมาประทับเคียงข้าง”

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

มีแต่พ่อพระเท่านั้น ที่จะจุดผมขึ้นจากหลุมลึกมืดทะมึนแห่งจิตวิญญาณนี้ได้ ยามนี้ ปีนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะให้อ่านาจอันเป็นความมั่นใจแก่ผม ผมเริ่มรู้แล้วว่าที่แท้สิ่งใดมีอำนาจเหนือป็น มีแต่พ่อพระเท่านั้นที่มีอำนาจเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง มีแต่พ่อพระเท่านั้นที่จะเป็นร่มเงาสุดท้ายให้มนุษย์ผู้มีตราบาปอย่างผม ยิ่งผมโหยหา ผมยิ่งรู้สึกถึงความมีอยู่ของท่าน⁵⁸

หลังจากนั้น สุทธิพงษ์แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อดังกล่าวไม่เป็นความจริง “พ่อพระ” ไม่ใช่ตัวแทนอันสูงส่งของศาสนาที่ช่วยเหลือมนุษย์ทุกคนให้พ้นจากความทุกข์อย่างเท่าเทียมกัน แต่เป็นคนที่เห็นแก่เงิน สนใจแต่การช่วยเหลือเฉพาะชนชั้นที่นำเงินมาให้เท่านั้น ภาพของ “พ่อพระ” ที่สุทธิพงษ์แสดงให้เห็นนอกจากจะเป็นสิ่งที่นำเสนอแนวคิดที่ว่า ศาสนาไม่ใช่สิ่งที่มีคุณค่าและมีความหมายต่อชีวิตของมนุษย์ หากแต่เป็นสิ่งจอมปลอมที่ดำรงอยู่ด้วยการแสวงหาผลประโยชน์จากความเชื่อของคนอย่างไม่ละอายแล้ว ยังเป็นสิ่งที่สุทธิพงษ์ใช้วิจารณ์สังคมแทรกอยู่ด้วย กล่าวคือ สุทธิพงษ์วิจารณ์ว่า เงินสามารถซื้อได้ทุกอย่างทุกอย่างแม้กระทั่งความรู้สึกผิดบาป ดังนั้น คนที่กระทำชั่วอย่างที่สุดก็สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสุขสบายใจหากมีเงินเพียงพอที่จะใช้ไถ่บาปได้ แต่สุทธิพงษ์ก็แสดงให้เห็นถึงความไม่แน่นอนของสรรพสิ่งในท้ายที่สุดเช่นกันว่า เงินก็ไม่สามารถซื้อทุกอย่างทุกอย่างได้เสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงินไม่สามารถซื้อชีวิตคนให้รอดพ้นจากความตายได้ เพราะในท้ายที่สุด “พ่อพระ” ก็ถูกมือปืนที่พ่อพระปฏิเสธไม่ชำระบาปให้ฆ่าตายเพราะเขาหมดศรัทธาในตัวพ่อพระ ภาพที่สุทธิพงษ์ทิ้งท้าย แสดงให้เห็นความสับสนในคุณค่าของสิ่งต่างๆ การตั้งคำถามถึงความจริงแท้ และการสร้างความจริงแท้ขึ้นมาใหม่ ตามสภาพแวดล้อมของสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไป ภาพดังกล่าวคือ

“ผมรู้สึกว่าคำรามของเสียงปืนต่างหากคือสุรสีหนาทของพ่อพระตัวจริง

ผมสับสนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ผมไม่ฆ่าพ่อพระของคุณท่านเสียแล้ว... คุณท่านคงต้องสร้างพ่อพระขึ้นมาใหม่ ท่านคงสร้างได้ไม่ยาก... ทำไมผมไม่สร้างพ่อพระ

⁵⁸ สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ, “นักฆ่า,” ใน โลกเฉพาะ (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536), หน้า 120-121.

ของตัวเองขึ้นมาบ้าง หรือไม่ต้อง เพราะที่แท้ตัวผมเองก็สามารถเป็นพ่อพระ ผมไม่รู้ว่าสิ่งไหนเป็นไปได้ สิ่งไหนเป็นไปไม่ได้ ผมบอกแล้วไงว่าผมสับสนเล็กน้อย... แต่หลังจากนั้น... เมื่อผมกอบกองเงินไว้ในอ้อมแขนแนบอ้อมอก... และป็นยังอยู่ในมือ ผมก็เริ่มหายสับสน ผมซ้กจะเริ่มสงสัยว่าจริงๆ แล้ว เรื่องพ่อพระยังมีความจำเป็นอยู่หรือเปล่า เออ...นั่นนะสิ..จำเป็น ไม่จำเป็น หรือจำเป็นบางเวลา... แต่ช่างเถอะ ผมยังไม่มีเวลาตอบตัวเองในตอนนี่”⁵⁹

ความสับสนในคุณค่าของศาสนาเกิดจากการที่คนตระหนักว่า ศาสนาแท้จริงก็ไม่ใช่สัจธรรมอันถูกต้องดังงามที่คนจะใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจได้ แต่ศาสนาก็เป็นเหมือนกับสิ่งอื่นๆ ในโลก คือเป็นสิ่งสมมุติอันเป็นมายาที่คนเป็นผู้สร้างขึ้นอย่างมีเป้าหมายเพื่อใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นศาสนาถูกขนานขึ้นนำปลุกฝังในระดับอุดมการณ์สู่จิตสำนึกของคนทั่วไปเพื่อให้ชนชั้นนำปกครองคนในสังคมได้อย่างสงบราบรื่น แต่อันที่จริง การที่คนเชื่อฟังคำสอนของศาสนาเพื่อยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิต หรือเพื่อเป็นสิ่งที่ทำให้คนตระหนักถึงคุณค่าอันดีงามของการดำรงชีวิตอยู่ก็น่าจะพิจารณาได้ว่า เป็นการนำศาสนามาเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกนี้ได้เช่นกัน แต่สุทธิพงษ์ก็มีคำตอบว่า หากคนเชื่อมั่นศรัทธาในศาสนาเพื่อการกระทำอย่างแท้จริงก็ไม่ใช่เรื่องไม่ถูกต้อง แต่คนกลับใช้ศาสนาเป็นเครื่องฟอกจิตใจเพียงเพื่อจะได้ทำชั่วครั้งต่อๆ ไปอย่างไม่รู้สึกรู้หาย สิ่งนี้คือสิ่งที่สุทธิพงษ์เห็นว่าเป็นการกระทำที่ดลบลแต่ลงปลิ้นปล้อนหลอกลวงอย่างร้ายแรง ซึ่งก็เป็นสิ่งที่พบทั่วไปในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยคนชั่วอย่างตัวละคร “คุณท่าน” ผู้ฆ่าคนเพราะความโลภ และใช้เงินไถ่บาปและซื้อหน้าตาให้ตนเองในสังคม ภาพสุดท้ายนี้จึงเป็นการวิจารณ์สภาพสังคมปัจจุบันอย่างเยาะหยันว่าเป็นสังคมที่มีแต่จะทวีความเลวร้าย เพราะคนเริ่มตระหนักว่า ปีน และ เงิน คืออำนาจที่คนใช้เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจ

อย่างไรก็ตาม การวิจารณ์ในเรื่อง “พ่อพระ” ก็ยังเป็นประเด็นรองที่สุทธิพงษ์ทิ้งท้ายเอาไว้ในเรื่องเท่านั้น ประเด็นหลักที่แท้จริงคือการเสนอแนวคิดแบบแอบเสิร์ด ที่กล่าวถึงความไม่แน่นอนและความไร้สาระของสรรพสิ่งต่างๆ ในระดับปรัชญา แต่ในเรื่องสั้นชุดต่อไป สุทธิพงษ์จะใช้แนวคิดแอบเสิร์ดนำเสนอเนื้อหาที่วิพากษ์วิจารณ์สภาพสังคมซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นสังคมเมืองในปัจจุบัน และมีเนื้อหาที่แสดงสภาพจิตใจของคนในสังคมเมืองอย่างชัดเจน

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 99.

เรื่องสั้นแนวแอบเสิร์ดที่วิจารณ์สังคม เป็นเรื่องสั้นที่ใช้รูปแบบวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ด เช่น โครงเรื่อง การสร้างตัวละคร การใช้ภาษา หรือบรรยากาศของเรื่อง นำเสนอเนื้อหาซึ่งเป็นแนวคิดแบบแอบเสิร์ด แต่ถูกนำมาใช้อย่างมีวัตถุประสงค์เพื่อวิจารณ์สังคม เช่น การตอบสนองทศนาอย่างไร้สาระที่ตัวละครไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของสังคม ก็เพื่อแสดงให้เห็นความรู้สึกไร้ความหมาย ไร้คุณค่าของตัวละครที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมอันกว้างใหญ่ หรือการสร้างบทบาทของตัวละครให้มีลักษณะเลื่อนลอยไร้สติสัมปชัญญะ ก็เพื่อวิจารณ์รายการโทรทัศน์ในปัจจุบันที่ไม่มีการเสนอเนื้อหาสาระที่มีคุณค่าประเทืองปัญญา มีแต่รายการที่เสนอเนื้อหาที่ไร้สาระเปรียบเหมือนขยะที่ป้อนใส่สมองผู้ชม ทำให้ผู้ชมกลายเป็นคนไร้สมอง เป็นต้น เรื่องสั้นที่ใช้รูปแบบวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดวิจารณ์สภาพสังคมได้แก่เรื่อง “มาณวิกา” เรื่อง “ผู้เจ็บป่วย” เรื่อง “ทำควลมัจจุราช” และเรื่อง “ใต้หลังคา” ซึ่งจะกล่าวถึงดังนี้

เรื่อง “มาณวิกา” เป็นเรื่องที่มีรูปแบบของบทละครแนวแอบเสิร์ดที่ชัดเจน ใกล้เคียงกับคำจำกัดความของบทละครแอบเสิร์ดของสไตน์ พันธุมโกมล ที่กล่าวว่า

“ละครแบบแอบเสิร์ด มักมีแนวการเสนอแบบตลกขบขันด้วยลีลาจำอวดแบบเก่าแก่ แต่เนื้อหาสาระแสดงให้เห็นความสับสนวุ่นวายของโลก ความว่างเปล่าไร้จุดหมายของชีวิต ตลอดจนสภาพของมนุษย์ในสมัยปัจจุบันที่ได้สูญเสียไปแล้ว ทั้งความจำเกี่ยวกับอดีต และความฝันของอนาคต มนุษย์จึงเปรียบเสมือนคนแปลกหน้าในบ้านของตัวเอง ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักคนอื่นและไม่รู้ว่าชีวิตอยู่ไปทำไม”⁶⁰

ในเรื่อง “มาณวิกา” ก็มีการเสนอเนื้อหาสาระที่แสดงให้เห็นความว่างเปล่าไร้จุดหมายของชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดแบบแอบเสิร์ดที่สุทธิพงษ์นำมาวิจารณ์สภาพการดำรงชีวิตของคนในเมืองใหญ่ได้ “มาณวิกา” เป็นเรื่องของชายหนุ่มที่รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองหายไป เพราะไม่มีใครเชื่อสิ่งที่เขาพูด โดยเฉพาะ “มาณวิกา” ผู้หญิงที่เขาหลงรัก เขาจึงต้องการฆ่าตัวตายดังที่กล่าวมาแล้วว่า เรื่อง “มาณวิกา” เป็นเรื่องที่มีรูปแบบของบทละครแนวแอบเสิร์ดชัดเจน การเล่าเรื่องจึงเป็นการเล่าผ่านบทสนทนาโต้ตอบของตัวละคร

⁶⁰ ดวงมณี พาหาญ, “ลักษณะแอบเสิร์ดในงานของสุชาติ สวัสดิ์ศรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2530), หน้า 14.

และการกระทำที่เกิดขึ้นตามเวลาในเรื่อง การกระทำของตัวละครในเรื่องมีลีลาคล้ายตลก จำอวด และบทสนทนาโต้ตอบก็เป็นภาษาที่เหลวไหลไร้สาระในความรู้สึกของคนทั่วไป รวมทั้งตัวละครก็เปลี่ยนแปลงตัวเองไปอย่างฉับพลันโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาล้วนแต่มีผลในการเสนอสารของเรื่องทั้งสิ้น เริ่มจากพฤติกรรมที่ไม่ปกติเช่นการกระทำที่โจ่งฉ่าง และดูไร้เหตุผลของชายหนุ่ม “เขา” “เขา” ผลุนผลันเข้ามาในร้านอาหารและชนสิ่งของในร้านเสียหาย เขาพยายามแก้ตัวว่าเขาไม่ใช่คนเมา (ทั้งๆ ที่ยังไม่มึน ใครกล่าวหา) แต่มันเป็นอุบัติเหตุ และยังไม่ทันที่ผู้อื่นจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบอะไร เขาก็ร่ำร้องจะฆ่าตัวตาย

“คุณไม่เชื่อผม” เขาตะโกนลั่นขึ้นมาอย่างไม่มีปี่มีขลุ่ย “คุณไม่เชื่อผมใช้มั๊ย”
เขาชี้หน้าพนักงานเสิร์ฟ ทำทางเจ็บปวดรวดร้าวเป็นพิเศษ

“คุณต้องไม่เชื่อผมอยู่แล้ว...ผมรู้” เขามองไปรอบๆ ทันใดนั้นเขาก็หันขวับไปที่หญิงสาว “คุณมีเชือกมั๊ย” เขาถามเหมือนตะคอก หล่อนสะดุ้ง แต่ก็รวบรวมสติได้อย่างรวดเร็ว

“คุณจะไปทำไม” หล่อนถามเหมือนตะคอกไม่แพ้กัน

“ผมจะผูกคอตาย” เขาเน้นเสียงตอบชัดเจน

“ฮึ” หล่อนแค้นเสียงในโพรงจมูก รู้สึกนอกเหนือความคาดหมาย

“ไม่ตกลงนา” นายพนักงานเสิร์ฟพูดเป็นคำแรก

“นี่ก็อยู่แล้วที่ต้องไม่มีใครเชื่อ” น้ำเสียงของเขาเหยียดหยัน “ผมจะผูกคอตายจริงๆ” เขาย้ำอย่างหนักแน่น วิ่งมาเกาะขอบเคาน์เตอร์มองหญิงสาวด้วยสายตาเอาจริง

“นี่คุณ...แค่ทำแจกันแตกไม่ต้องถึงกับผูกคอตายหรอหนา” หล่อนพูดใส่หน้าเขาอย่างรำคาญ

“ผมไม่ได้จะผูกคอตายเพราะทำแจกันแตก” เขาเงิบไปนิดหนึ่ง “แต่เพราะในโลกนี้ไม่มีใครเชื่อผมซักคน อย่างไรก็ตามแต่คุณสองคนเลย ทุกคน..แม้แต่มาถวิกา” เขาพลุ่งพล่านขึ้นมาทันทีเมื่อเอ่ยชื่อนั้นออกมา”⁶¹

⁶¹ สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ, “มานวิกา,” ใน รากเหง้า (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2535), หน้า 28.

ด้วยบุคลิกลักษณะของชายหนุ่มรวมกับสถานการณ์ในร้านอาหารที่เขาทำ แจกกันแตกทำให้ตัวละครอื่นและผู้อ่านเห็นว่าเป็นเรื่องที่คุณไร้สาระและไม่น่าเชื่อถือ หากเขา จะฆ่าตัวตายเพราะทำแจกกันแตกเท่านั้น แต่เมื่อเหตุการณ์ต่อมาชายหนุ่มเฉลยว่า เขาจะ ฆ่าตัวตายเพราะคนอื่นมีที่ทำไมเชื่อในสิ่งที่เขาพูด จะเห็นว่าภาพที่สุทธิพงษ์ตั้งใจทำให้ดู น่าขันเพราะความไร้สาระและไร้เหตุผล กลับกลายเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นการสื่อสารที่ไร้ผล และการสื่อสารที่ไร้ผลนี้ ก็เป็นเพราะคนทั่วไปมักจะตัดสินคนจากสิ่งที่เห็นและสถานการณ์ แวดล้อม โดยที่ไม่สนใจจะรู้จักผู้อื่นในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่มีความคิดความรู้สึก เฉพาะตน หรืออาจเป็นเพราะภาษาที่ใช้สื่อสารกันไม่ใช่สิ่งที่สามารถถ่ายทอดความจริง หรือแทนความจริงได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็นภาษาพูด หรือภาษาท่าทางที่คนทั่วไปใช้โดย ปราศจากความระมัดระวังธรรมชาติของภาษาประการนี้ ก็เป็นได้

องค์ประกอบของละครแนวแอบเสิร์ดเรื่องการใช้ภาษาที่เหลวไหลไร้สาระเป็น สิ่งที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน ดังภาพหลังจากที่ชายหนุ่มเปลี่ยนใจไม่ฆ่าตัว ตายเพราะพนักงานตั้งใจประชดโดยการเอาเชือกมาให้ตามคำขอของชายหนุ่ม แต่นั่นกลับ ทำให้เขาดีใจและเลิกฆ่าตัวตายโดยให้เหตุผลว่าเป็นเพราะมีคนเชื่อเขาแล้ว เสร็จจากเรื่อง ฆ่าตัวตาย พนักงานในร้านอาหารจึงเข้ามาเสนอบริการตามหน้าที่

“เออละ คุณจะรับอะไร” พนักงานเสิร์ฟเลือกเมนูให้แล้วถาม

“ในเวลาอย่างนี้นะเหรอ” เขาขึ้นเสียงสูง “แหม ถามได้ ผ้าเช็ดตัวสิคุณ” นาย พนักงานเสิร์ฟพยักหน้าช้าๆ ดูเขาต้องอดทนอยู่บ้าง แต่ก็สนใจ จำต้องเดินเข้าไป เอาผ้าขนหนูมาให้

“ผ้าเช็ดตัวได้แล้วครับ” เขายังสุภาพ “เออละ แล้วต่อไปนี้ คุณจะรับอะไร”

“ขอบคุณครับ” ชายหนุ่มพูดขณะเช็ดศีรษะ “แหม เท่านั้นผมก็เกรงใจจะแยะอยู่ แล้ว”

“ไม่ต้องเกรงใจหรอก มันเป็นหน้าที่ของผมอยู่แล้ว” เขาพูดพร้อมกับเลื่อนเมนู ให้ชายหนุ่มอีกครั้ง

“ไม่ต้องเกรงใจ...” ชายหนุ่มทวนคำเหมือนไม่เชื่อหู “แหม ร้านคุณนี่เยี่ยมจริง ๆ ผมประทับใจมากเลย” เขาพลิกเมนู “ถ้าอย่างนั้นผมขอได้รึเปล่าผม มีมัย”⁶²

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-30.

การที่ตัวละครเปลี่ยนบุคลิกอย่างฉับพลัน รวมทั้งการยืนยันความตั้งใจเดิมว่าจะฆ่าตัวตาย เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีเหตุผล และทำให้การดำเนินเรื่องที่ผ่านมาทั้งหมดกลายเป็นเรื่องไร้สาระ ไร้ความหมายใดๆทั้งสิ้น แต่หากจะพิจารณาต่อเนื่องจากภาพที่ชายหนุ่มเป็นผู้ปฏิเสธสังคม การที่เขาเริ่มความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับคนอื่นเป็นครั้งแรก กล่าวคือ เขาเริ่มฟังผู้อื่นและผู้อื่นก็เริ่มฟังเขาเป็นสิ่งที่สายเกินไป เพราะชายหนุ่มรู้สึกไร้ความหมายและไร้จุดหมายในการที่จะมีชีวิตอยู่แล้ว การยืนยันกรานในความตั้งใจที่จะฆ่าตัวตาย จึงเป็นทางออกที่ตัวละครเลือก

เรื่องสั้นสองเรื่องต่อไปเป็นเรื่องที่ใช้รูปแบบของวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างชัดเจน ได้แก่เรื่อง “ผู้เจ็บป่วย” และเรื่อง “ทำดวลมัจจุราช” เรื่อง “ผู้เจ็บป่วย” เป็นการเสียดสีเนื้อหาของรายการโทรทัศน์ในสังคมปัจจุบันว่าเป็นรายการที่ไม่มีเนื้อหาสาระและไม่มีคุณภาพ เช่น ละครน้ำเน่า เกมโชว์ที่ไร้สาระหรือโฆษณาโทรทัศน์ที่กระตุ้นผู้ชมให้บริโภคสินค้า เป็นต้น ดังนั้นผู้ชมจึงตกอยู่ในสภาพที่ไม่มีทางเลือก ต้องชมรายการที่มีเนื้อหาไร้สาระเปรียบได้กับขยะที่ยัดเยียดใส่สมอง สุทธิพงษ์ นำเสนอแนวคิดเหล่านี้ด้วยลีลาของวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดที่ชัดเจน เช่นการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นตัวละครในวรรณกรรมแอบเสิร์ด กล่าวคือ ตัวละครไม่เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นเหมือนไม่ใช่คนที่มีชีวิตจิตใจ แต่เป็นเหมือนหุ่นยนต์ ดังภาพ

“เฮ้..ผมจะถามคุณว่ายังไงนะ...ดูสิ”... เขารำพึง คิ้วขมวด “สบายดีแล้ว...ไม่ใช่...นี่ผมจะถามเขาว่ายังไงนะ...”

หมอหันไปถามคนข้างๆ ผมเกลือกตาไปดู หลอนเป็นพยาบาล ทำทางของหลอนเหมือนคนเพิ่งตื่นนอน หลอนสะดุ้งเล็กน้อย

“คะ...เอ้อ...นั่นนะสิคะ”

หลอนไม่ได้ทำความกระจ่างให้ใครเลย แม้แต่ตัวหลอนเอง แต่ดูหลอนจะตื่นขึ้นกว่าเก่าบ้าง

“ผมนี่ออกแล้ว” หมอโพล่งออกมาอย่างดีใจ “คุณเป็นอะไร... ผมต้องถามว่าคุณเป็นอะไร... ใช่”

เขาย้ำอย่างมั่นใจและจริงจังจนทำให้ผมไม่กล้าคิดว่าเขาแสร้งทำให้ตกลง

“ผมเป็น... ไม่สบาย”⁶⁵

⁶⁵ สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ, “ผู้เจ็บป่วย,” ใน รากเหง้า (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2535), หน้า 71.

จะเห็นว่าลักษณะเหมือนหุ่นยนต์ปรากฏในด้านท่าทางที่เลื่อนลอย ไม่มีสติ และการพูดจาที่ไม่สมเหตุสมผล เช่นเมื่อคนไข้เข้าพบแทนที่พวกหมอจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างคล่อง-แคล่วตามที่ควรจะเป็น เช่น สอบถามอาการของคนไข้ แต่คนที่ถูกเรียกว่า หมอ (โดยแท้จริงเป็นบุรุษพยาบาล) กลับไม่รู้ว่าควรถามอะไร การสร้างตัวละครที่มีลักษณะเลอะเลือนเหมือนอยู่ในความฝันก็นำมาเสียดสีว่า ที่เป็นเช่นนี้เพราะตัวละครถูกยึดเยียดสิ่งไร้สาระลงสมองจนกลายเป็นคนสมองเสื่อม คิดไม่เป็น ต้องทำตามคำสั่งอย่างเดี๋ยวย่างคนไร้สติ

บรรยากาศกึ่งจริงกึ่งฝันก็ปรากฏในเรื่อง “ผู้เจ็บป่วย” เพื่อนำมาใช้วิจารณ์รายการโทรทัศน์ด้วย เช่น ภาพของตัวละครที่ถูกตัวละครในโทรทัศน์พุ่งเข้าไป หรือภาพของตัวละครที่นอนหมดสติและมีสิ่งของเหลือใช้ออกมาจากหูทั้งสองข้าง ดังภาพ

“เสียงหัวเราะของพวกเขาแทรกผ่านสิ่งกีดขวางที่อัดแน่นเต็มสองหูหูของผมเข้าไป กดดันประสาทที่มีนตือให้ตีบตันยิ่งขึ้น ตาของผมเริ่มพร่า ผมรู้สึกว่ตัวละครในทีวี ยิ้มทักทายผมอย่างคนคุ้นเคย เขายื่นแขนออกมาเหมือนอยากจะทำโอบกอด ทันทีนั้นเขาก็พุ่งออกมาจากจอทีวี แทรกหายเข้าไปในหัวผม

คนพวกนั้นยังนั่งหัวเราะกันอย่างสนุกสนาน ภาพของพวกเขาเริ่มพร่าเหมือน ภาพบนจอภาพยนตร์ที่ตั้งใจโฟกัสให้ไม่ชัด และไร้เสียงประกอบ

จากนั้นทีวีทั้งเครื่องก็พุ่งเข้ามาหาหน้าผกผมแล้วหายเข้าไป...

...ร่างของคุณหมอนอนหงายหมดสติอยู่หน้าจอทีวีที่เปิดทิ้งไว้ อะไรบางอย่างที่ดูเหมือนของเหลือใช้ออกมาคาอยู่เต็มในช่องหูของเขาทั้งสองข้าง ขณะผมก้มลงไป หยิบแผ่นฟิล์มซึ่งหล่นอยู่บนพื้น ผมเห็นดวงตาทั้งสองข้างที่ยังเบิ่งค้างอยู่ของคุณหมอ มันช่างดูว่างเปล่ากระไรอย่างนั้น”⁶⁶

ภาพเหนือจริงเหล่านี้ถูกสุทธิพงษ์ใช้เน้นให้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวละคร คือ มีสิ่งของคล้ายขยะที่พุ่งออกจากจอโทรทัศน์แทรกเข้าไปในหัวผู้ชม ก็เพื่อจะวิจารณ์ให้เห็น

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

ด้วยการเปรียบอย่างเป็นรูปธรรมว่า เนื้อหาในรายการเหล่านี้ก็ไม่ต่างไปจากขยะที่ผู้สร้างยึดเยียดใส่สมองคน

ในเรื่อง “ผู้เจ็บป่วย” จะเห็นว่าภาพความเหนือจริง และลักษณะของตัวละครมีส่วนอย่างมากในการเสนอเนื้อหาที่เสียดสีวิจารณ์สังคม เรื่อง “ทำดวลมัจจุราช” ความเหนือจริงก็เป็นส่วนประกอบในเรื่องที่วิจารณ์สังคม เช่นการที่คนทำดวลกับมัจจุราชได้ก็เพราะมีความคับข้องใจเรื่องที่เขาเห็นว่าไม่สมควรให้เรื่องเป็นแบบนั้น เหตุผลในการขอทำดวลกับมัจจุราชก็คือเนื้อหาที่วิจารณ์สังคม “ทำดวลมัจจุราช” เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งให้เห็นชายแก่ผู้หนึ่งขาดใจตายหน้าร้ายชายโทรทัศน์ เพราะดูรายการคอนเสิร์ตของนักร้องสาวที่มีท่าทางเหย้าวนเพศชาย ซึ่งทำให้เขาเกิดความกำหนัดและถึงแต่ความตายในที่สุด ชายหนุ่มรู้จักชายแก่ว่าเป็นช่างปั้นฝีมือ แต่ยากจนและไม่เคยมีชื่อเสียงเลย แม้จะต่อสู้มาตลอดชีวิต ต่างกับภาพของหญิงสาวนักร้องที่มีแต่เรือนร่างอังกดงาม และการแต่งตัวที่โชว์สัดส่วนอย่างเต็มที่ แต่เธอมีโอกาสรายการโทรทัศน์ มีชื่อเสียง เงินทอง และมีคนรู้จักชื่นชมทั่วประเทศ โดยที่ตัวเธอไม่มีความสามารถในการเป็นนักร้องแต่อย่างใดเลย นี่คือนิสัยที่ทำให้ชายหนุ่มรู้สึกวุ่นวายและไร้สาระและไม่มีความยุติธรรม เขาจึงต้องการหาคนรับผิดชอบซึ่งก็คือมัจจุราช

สิ่งที่สุทธิพงษ์วิจารณ์ เป็นประเด็นที่คล้ายคลึงกับที่ตะวัน สันติภาพ วิจารณ์ในเรื่อง “ปฏิภิกขุ” นั่นคือประเด็นที่ตั้งคำถามต่อธรรมเนียมของสังคมที่ชื่นชมและเห็นค่าของนางงาม นักร้องที่ขายสัดส่วนเรือนร่าง มากกว่าการเห็นคุณค่าของงานฝีมือที่ต้องใช้ความพากเพียร ด้วยภาพเปรียบเทียบของหญิงสาวนักร้องและชายแก่ช่างปั้น ในเรื่อง “ทำดวลมัจจุราช” ลักษณะของเนื้อหาที่บรรยายโดยการใช้ถ้อยคำหยาบโลนเป็นส่วนที่สุทธิพงษ์ใช้เสียดสีสังคมว่าเป็นสังคมที่นิยมเสพแต่งงานที่เคลือบไปด้วยสิ่งชั่วร้ายทางเพศ มากกว่าจะชื่นชมสิ่งที่เป็นงานศิลปะอย่างแท้จริง

“ขณะนั้นที่วิกากำลังมีการถ่ายทอดสดคอนเสิร์ตของนักร้องสาวที่มีชื่อเสียงที่สุดของประเทศคนหนึ่งจากศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติ นักร้องสาวเพิ่งจบการร้องเพลงฮิตจากอัลบั้มล่าสุด ซึ่งเป็นอัลบั้มแรก ประกอบนาฏลีลาทันสมัยอันต้องระดมหัวสมองของนักคิดสร้างสรรค์รุ่นใหม่ชั้นแนวหน้าของประเทศหลายคน คิดสรรค์สร้างร่วมกันอย่างหนัก

ใครๆ ก็ชื่นชมและบอกว่าลีลาการเปลื้องผ้าที่ละชั้นๆ และท่าทางกระเด้าโยกโยน ชม้อยชมายที่เธอแสดง ช่างเต็มไปด้วยความเช็กชีร์วิญญาณชวนให้วาบ

หิว มันกลมกลืนลงตัวและเต็มเปี่ยมไปด้วยความหาญกล้า สมกับเป็นผู้หญิงเก่งของยุคหญิงที่ได้ชื่อว่าศิลปินใหม่ล่าสุดของประเทศ”⁶⁷

องค์ประกอบของวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดทั้ง 2 ส่วน เช่น ความเหนือจริงที่คนสามารถทำवलกับมัจจุราชได้ หรือการนำเอาความหยาบโลน อนาคต มาเปิดเผยบนงานวรรณกรรม เมื่อนำมาผสมกลมกลืนด้วยเนื้อหาของเรื่องแล้ว ล้วนเป็นสิ่งที่สุทธิพงษ์ใช้วิจารณ์สนิยมในการเสพงานศิลปะของคนในสังคม นอกจากการเสียดสีสังคม สุทธิพงษ์ก็ยังคงเสนอแนวคิดแบบแอบเสิร์ดอยู่ด้วย คือการตั้งคำถามถึงคุณค่าที่สังคมตั้งไว้ (เช่นทำไมผู้หญิงที่ดูเหมือนขายเรือนร่างจึงยังประสบความสำเร็จ) ในขณะที่ชีวิตของคนบางคนน่าจะมีชีวิตที่ดีแต่ทำไมเขายังยากจน หรือบางคนยังไม่ได้ต่อสู้อย่างมาเนาะบากบั่น แต่กลับประสบความสำเร็จ สิ่งที่น่าสนใจในโลกเหล่านี้ที่ทำให้ตัวละครไม่เข้าใจ และเห็นว่าคุณค่าที่สังคมตั้งไว้ในท้ายที่สุดก็ไม่มี ความหมายอะไรเลย คำว่า สาระหรือคุณค่าในงานของสุทธิพงษ์จึงน่าจะหมายถึง ผลตอบแทนของการทำดีที่สอดคล้องเป็นเหตุเป็นผลกันในทำนองที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว อันเป็นหลักธรรมในศาสนานั้นเอง

เรื่องสั้นเรื่องสุดท้ายในส่วนนี้คือเรื่อง “ใต้หลังคา” เป็นเรื่องที่พูดถึงความรู้สึกว่างเปล่า โดดเดี่ยว ไร้ความหมาย และสับสน ที่เกิดขึ้นในจิตใจคนได้ชัดเจน และเป็นเรื่องที่ถูกกล่าวพาดพิงถึงเมืองอย่างชัดเจนเช่นกัน “ใต้หลังคา” เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งที่ถูกเกลียดชังหลังคา เพราะเขามีความหลังผูกพันอยู่บนหลังคาด้วยการได้ปลดปล่อยความปรารถนาทางเพศอย่างเปิดเผย ไม่ต้องกดความรู้สึกของตนเองเอาไว้ และถ้าได้ขึ้นบนหลังคา เขาจะรู้สึกอิสระและรู้สึกว่าเป็นโลกของเขา

สุทธิพงษ์แสดงภาพของ “ผม” ตัวละครที่ถูกเกลียดชังหลังคา หรืออันที่จริงคือเกลียดการอยู่ใต้หลังคาและมีพฤติกรรมแปลกๆ เช่น หงุดหงิด สับสน เบื่อ จนกระทั่งคว่าป็นจะขึ้นไปยั้งหลังคาเป็นการสร้างปมขัดแย้งให้เกิดขึ้น แล้วในที่สุดเรื่องก็ค่อยเปิดเผยทีละน้อยถึงความลับที่ชายหนุ่มชอบขึ้นไปบนหลังคาว่า พี่ชายเขาชอบป็นขึ้นไปบนหลังคาเมื่อพี่ชายตาย เขาจึงลองป็นขึ้นไปบนหลังคาบ้างและพบหนังสือรูปโป้เต็มไปหมด ตั้งแต่นั้น เขาก็ชอบขึ้นไปบนหลังคาและถูกภาพประสพการณ์บนหลังคาครอบงำจิตใจตลอดมา

⁶⁷ สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ, “ทำवलมัจจุราช”, ใน รากเหง้า (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2535), หน้า 84.

“ตอนแรกเพดานใต้หลังคาช่างดูน่ากลัว แต่หลังจากที่ผมพบหนังสือหลายเล่มบนนั้น มันก็กลายเป็นทางคลานที่เคยชินสำหรับผ่านไปสู่อีกหลังคา

หนังสือพวกนั้นมีภาพของผู้หญิงกับผู้ชายไม่ใส่เสื้อผ้า ทำท่าทางแปลกๆพร้อมกับเรื่องราวที่เปิดโลกลีลับออกให้ผมได้สัมผัสโดยไม่รู้ว่ามีอะไรจะเกาะติดแน่นและลึกได้ถึงเพียงนี้

แล้วหลังจากวันนั้น ผมก็ชอบและอยากขึ้นไปแต่บนหลังคา และผมก็ไม่เคยตกหลังคาแม้แต่ครั้งเดียว”⁶⁸

เหตุผลที่ทำให้ “ผม” ชอบขึ้นไปบนหลังคา คือการที่สุทธิพงษ์พยายามอธิบายตัวละครโดยใช้เหตุผลเชิงจิตวิทยารองรับ เช่น สิ่งที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของ “ผม” ตั้งแต่วัยเด็กคือ การได้ขึ้นไปบนหลังคาดูหนังสือไป และประสบการณ์ในช่วงวัยนั้นก็ครอบงำชีวิต “ผม” มาโดยตลอด กล่าวคือทำให้ผมมีความสัมพันธ์กับภรรยาคนแรก และทำให้ “ผม” เป็นคนชอบดูหนังสือไปและภาพยนตร์ไปตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การได้ขึ้นไปบนหลังคา ก็คือการที่ชายหนุ่มได้ขึ้นไปปลดปล่อยความปรารถนาทางเพศและโลกบนหลังคาก็เป็นโลกส่วนตัวที่ทำให้ “ผม” รู้สึกเป็นอิสระ และได้ทำตามที่ “ผม” ต้องการ นอกจากเหตุผลที่ “ผม” ชอบขึ้นไปบนหลังคาแล้ว สุทธิพงษ์ยังแสดงเหตุผลที่ “ผม” ไม่ชอบการอยู่ใต้หลังคาด้วย ดังภาพ

“สำหรับผม

หลังคาไม่ใช่สิ่งคุ้มหัว กันภัย ดังเช่นที่คนทั่วไปรู้สึก ผมไม่ยินดีที่จะให้มันมาเป็นผู้ปกป้องผมจากการลวนลามของสายฝนหรือการโลมเลียของแสงแดด

ผมเกลียดมัน! ...

ผมรู้สึกเกลียดช่วงหลังคามากยิ่งขึ้น ผมทนไม่ได้ที่จะไร้เสรีภาพในความรู้สึกถึงขนาดนี้ ผมต้องทำอะไรกับหลังคาสักอย่าง...

แล้วผมก็คิดออก

ผมหยิบปืนในลิ้นชักโต๊ะเครื่องแป้งออกมา

“คุณจะทำอะไร”

อังสนาถามผมท่าทางตกใจเหมือนถูกผมจับได้ว่าเธอมีซู้

⁶⁸ สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ, “ใต้หลังคา”, ใน รากเหง้า (กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2530), หน้า 137.

“ขึ้นไปฆ่าหลังคา” ผมบอก

“คุณจะฆ่ามันทำไม”

“มันปิดกั้นผม”

“บ้า...ไม่รู้จักฆ่าตัวเอง”⁶⁹

ภาพรวมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ตัวละคร “ผม” ไม่ชอบหลังคาด้วยความรู้สึก 2 ประการคือ “มันทำให้ผมไร้เสรีภาพทางความรู้สึก” และมัน “ปิดกั้นความคิดผม” เสรีภาพทางความรู้สึก กับการปิดกั้นความคิด ก็คือ ความรู้สึกทางเพศและการปลดปล่อย ความปรารถนาทางเพศของตัวละครนั่นเอง ผู้วิจัยตีความว่า หลังคา หมายถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคมที่ควบคุมความประพฤติของคนและมาตรฐานหนึ่งของสังคมก็คือ การแสดงออกถึงความปรารถนาหรือความสนใจเรื่องทางเพศเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ การอยู่ใต้หลังคาจึงหมายความว่า “ผม” ต้องอยู่ใต้กฎระเบียบของสังคมซึ่งผมไม่ชอบ และการให้ภาพ “ผม” ที่ชอบขึ้นไปอยู่บนหลังคามาก และเมื่อขึ้นไปได้จะรู้สึกอิสระ เพราะ “ผม” ได้ทำในสิ่งที่ใจชอบคือ การแสดงออกถึงความปรารถนาทางเพศซึ่งปกติต้องเก็บกดเอาไว้ เมื่อ “ผม” ถูกบังคับให้อยู่ใต้กฎเกณฑ์ของสังคม จิตใจจึงเกิดความตึงเครียด และมีพฤติกรรมที่ค่อนข้างวิปริต เช่น คลุ้มคลั่ง ชอบการร่วมหลับนอนบนหลังคามากเป็นพิเศษ หรือแสดงออกเหมือนคนไม่มีเหตุผล เช่น จะขึ้นไปฆ่าหลังคา เป็นต้น

สุทธิพงษ์ใช้ความวิปริตในจิตใจของตัวละคร “ผม” ในการวิจารณ์สภาพสังคมเมือง กล่าวคือ สังคมมีกฎระเบียบที่ใช้ควบคุมคนในสังคมว่า การแสดงออกเรื่องทางเพศเป็นสิ่งวิปริตน่าละอาย แต่ในขณะที่คนต้องควบคุมตนเอง สังคมกลับเต็มไปด้วยสิ่งยั่วยุทางเพศเต็มไปหมด เช่น ภาพยนตร์โป๊ที่หาดูได้ไม่ยากและหนังสือโป๊ที่วางขายตามท้องตลาดอย่างค่อนข้างเสรี นอกจากการวิจารณ์สังคมในประเด็นที่กล่าวมาแล้ว สุทธิพงษ์ยังแสดงให้เห็นว่า สภาพสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ไม่มีผู้ใดสนใจใคร คนแต่ละคนคือส่วนประกอบเล็กๆที่ต้องดูแลตนเอง รักและภาคภูมิใจในตัวเอง ก็มีส่วนทำให้สภาพจิตใจคนเกิดความกดดันและหาทางระบายออกด้วยพฤติกรรมที่แปลกออกไป เช่น ภาพของหญิงสาวที่ชอบเปลือยร่างกายกระจกและชื่นชมเรือนร่างของตัวเอง สุทธิพงษ์วิเคราะห์การกระทำของหญิงสาวผ่านมุมมองของ “ผม” ว่า การลุ่มหลงเปลือยของหญิงสาวคือวิถีการสร้างคุณค่าและให้ความหมายกับตัวเอง ดังนี้

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 133, 135-136.

“ผมรู้สึกผูกพันกับเธออย่างลึกซึ้ง จากการกระทำที่ซ่อนเร้น ผมยิ่งเชื่อว่าเธอเฝ้าชื่นชมกับตัวตนของเธอโดยไม่มีใครร่วมในความภาคภูมิใจนั้นด้วย มีเพียงแต่เธอที่รักและเข้าใจในตัวเธอเอง มันคงมีสิ่งที่เป็นจริงอยู่เพียงแค่นั้นในฐานะตัวประกอบบางประเภทของเมืองใหญ่ที่พิกลพิการนี้

ผมก็เช่นกัน วันๆนอกจากตื่นขึ้นมาเพื่อทำให้ตัวเองได้อยู่รอดไปวันๆ แล้ว ผมต้องดื่มให้หน้าชา เพื่อที่จะได้ลืมคิดถึงความภาคภูมิใจในการมีชีวิตอยู่ และเพื่อปลุกเร้าความกล้าหาญ ในการเดินเข้าไปในโรงหนังชั้นสองที่ฉายหนังควบบางประเภทโดยเฉพาะ หรือไม่ก็เพื่อที่จะได้หยุดตามแผงหนังสือเล็กๆ ริมฟุตปาทเลือกหนังสือลดราคาในห่อพลาสติกสักเล่มสองเล่ม...

...มีภาพที่ดึงดูดผมเข้าไปสู่ความรู้สึกบนหลังคาอยู่ทุกหนทุกแห่ง มันหอมลุ่มผมเหมือนกำแพง พอผมก้มหน้ามันก็ปูดอยู่เต็มพื้น เงยขึ้นไปมันก็กลายเป็นท้องฟ้าหลับตาลงมันกลายเป็นทั้งโลกและชีวิต

ผมไม่มีวันที่จะหนีพ้นไปได้ トラบเท่าที่ผมยังมีชีวิตอยู่ โดยเฉพาะในเมืองนี้”

ผู้อ่านจะเห็นว่า สุทธิพงษ์กล่าวถึงสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนมีพฤติกรรมวิปริตอย่างค่อนข้างชัดเจน นั่นคือ การมีชีวิตในสภาพสังคมเมืองที่คนอยู่ในฐานะตัวประกอบ ก็คือเป็นคนที่ไม่สำคัญและไม่มีความหมายกับใคร ความรู้สึกไร้ค่าไร้ความหมายสั่งสมจนคนในสังคมเกิดสภาพป่วยทางใจ และมีพฤติกรรมที่แปลกประหลาดดังเช่นพฤติกรรมของหญิงสาวและชายหนุ่มในเรื่อง

จากเรื่องสั้นของสุทธิพงษ์ดังที่ได้กล่าวมา ภาพรวมของเรื่องสั้นชุดนี้เป็นกลุ่มเรื่องสั้นที่ได้รับอิทธิพลของวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดชัดเจน ทั้งทางด้านรูปแบบและเนื้อหา ในส่วนของรูปแบบการสร้างตัวละครให้มีลักษณะไม่เป็นธรรมชาติ การใช้ภาษาที่เหลวไหล ไร้สาระ ไม่สมเหตุสมผล และการสร้างบรรยากาศให้มีลักษณะเหมือนจริง ล้วนแล้วแต่ถูกนำมาใช้เพื่อเสนอแนวคิดแบบแอบเสิร์ด คือชีวิตเป็นสิ่งเหลวไหลไร้สาระ ไม่มีสิ่งใดเป็นแก่นสาร และเป็นความจริงที่คนสามารถยึดถือได้ แต่สิ่งที่เป็นลักษณะเฉพาะของสุทธิพงษ์คือ การนำเอาความเหลวไหลไร้สาระตามแนวทางของวรรณกรรมแอบเสิร์ด มาเป็นเครื่องมือในการวิจารณ์สภาพสังคมเมือง เช่น ตัวละครมีท่าทางเหมือนหุ่นยนต์ มีสติเลอะเลือน เป็นเพราะชมรายการโทรทัศน์ที่ล้นแต่ไม่มีเนื้อหาสาระที่มีคุณภาพ หรือตัวละครขอทำดวลกับมัจจุราชเพราะรู้สึกทนไม่ได้ที่คนอื่นๆหนึ่งต้องเสียชีวิตสาเหตุเพราะดู

รายการโทรทัศน์ที่นักร้องแต่งตัวโป๊ และเด่นประกอบการแสดงด้วยท่าที่ยั่วยวน ดังนี้ เป็นต้น พฤติกรรมที่แปลกประหลาดของตัวละคร หรือการตั้งคำถามกับกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมล้วนแต่ได้รับการนำเสนอด้วยแนวคิดเดียวกัน คือ ชีวิตเป็นสิ่งไร้สาระ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าความป่วยไข้ทางจิตใจของคนเมืองนั้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสภาพดังกล่าว คือสภาพสังคมเมือง

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยนำแนวคิดของวรรณกรรมตะวันตกมาพิจารณางานของ เสี้ยวจันทร์และสุทธิพงษ์ด้วยความระมัดระวังว่า แนวคิดทั้ง 2 คือวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดและงานเขียนสมัยใหม่เป็นเพียงกรอบความคิดเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจกับการทำงานของนักเขียนทั้ง 2 ให้กระจ่างขึ้นเท่านั้น ผลงานของนักเขียนทั้ง 2 ไม่ใช่วรรณกรรมแอบเสิร์ดหรืองานเขียนสมัยใหม่ดังเช่นงานวรรณกรรมตะวันตก หากแต่เป็นงานเชิงทดลองที่มีกลิ่นอายของแนวคิดดังกล่าวให้ระลึกถึงและสร้างบรรยากาศแปลกใหม่ให้กับเรื่องสั้นไทย ซึ่งจากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่า เสี้ยวจันทร์และสุทธิพงษ์สามารถนำลักษณะบางประการของวรรณกรรมแนวแอบเสิร์ดและงานเขียนสมัยใหม่ มาเป็นส่วนสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาที่แสดงความสับสนวุ่นวาย ความแปลกแยก และสภาพจิตใจที่เจ็บปวดทุกข์ทรมานของคนในสังคมเมืองได้อย่างน่าสนใจ เพราะรูปแบบการนำเสนอแบบต่างๆ เช่น การใช้เทคนิคกระแสสำนึก การใช้ภาพเหนือจริง การใช้ภาษาที่เหลวไหล ไร้สาระ หรือการเล่าเรื่องด้วยมุมมอง 3 แบบในเรื่องเดียวกันต่างเป็นรูปแบบที่ทำให้ผู้อ่านสัมผัสกับความเจ็บปวดแปลกแยกในจิตใจของคนในสังคมเมือง ความรู้สึกหม่นหมอง หดหู่ สิ้นหวัง และไร้พลังในการควบคุมชีวิตของตนเองได้ชัดเจน ดังนั้นงานของเสี้ยวจันทร์และสุทธิพงษ์จึงเป็นงานเชิงทดลองที่กล่าวถึงสภาพจิตใจของคนในสังคมเมืองได้อย่างน่าจับตามอง

ภาพลักษณ์สังคมเมืองส่วนต่างๆที่ปรากฏในเรื่องสั้น ล้วนแต่เป็นภาพลักษณ์ในเชิงลบ เริ่มตั้งแต่ภาพลักษณ์สังคมเมืองที่เป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม วิธีชีวิตของคนในสังคมเมือง ไปจนถึงสภาพจิตใจของคนในสังคมเมือง เนื้อหาที่เกี่ยวกับสังคมเมืองที่ปรากฏตามองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนสะท้อนปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในสังคม เช่นปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาการแอ่งใช้พื้นที่ในเมือง ปัญหาการอพยพถิ่นเข้าเมือง ปัญหาความสัมพันธ์ที่เมืองชู้ตริตชนบท ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมและปัญหาการชู้ตริตเออาร์ตเอาเปรีียบในสังคม สังคมเมืองที่เต็มไปด้วยปัญหามากมายจึงเป็นสังคมที่มีภาพลักษณ์ในด้านร้ายอย่างต่อเนื่อง ในบทสุดท้ายที่จะกล่าวถึงต่อไปจะเป็นการพิจารณาสภาพปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในเมือง นอกเหนือไปจาก

ปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ปัญหาโสภณิและปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรง
เนื้อหาที่มุ่งสะท้อนปัญหาเหล่านี้ เป็นการย้ำภาพลักษณ์ในเชิงลบของสังคมเมืองให้ทวี
ความรุนแรงยิ่งขึ้น



ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย